

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KOMPARACE MATEMATICKÝCH MODELŮ
V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH 2010**

Autor práce: David Novák

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Katedra: Katedra společenských věd

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Abstrakt

NOVÁK, D. *Komparace matematických modelů v komunálních volbách 2010 : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011, 113 s. Vedoucí bakalářské práce : Ing. Jirí Dušek, Ph.D.

Klíčová slova: komunální volby, volební systém, volební formule, regionální politika, politické strany

Bakalářská práce analyzuje, jak zásadní vliv na výsledky komunálních voleb má případná změna volební formule, metody používané k přepočtu voličských hlasů na zastupitelské mandáty na příkladu komunálních voleb do zastupitelstva v Českých Budějovicích konaných v říjnu roku 2010. Hlavním cílem bakalářské práce je pak tento vliv vypočítat na základě porovnání s jinými volebními formulemi.

Práce shrnuje jednotlivé změny používaných metod v historii naší republiky. Dále řeší, jakou úlohu mají volby do regionálních orgánů a pojednává o jednotlivých komponentech volebního systému a jejich vlivu na volební výsledek. Bakalářská práce také popisuje pro porovnání jednotlivé formy volebních systémů a typy místní samosprávy v jiných zemích než je Česká republika.

Abstract

NOVÁK, D. *Comparison of Mathematical Election Models in the Local Council Elections 2010 : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011, 113 p. Supervisor : Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Key words: local council elections, electoral system, electoral formula, regional policy, political parties

This bachelor thesis analyzes how severe impact on the local council elections has an eventual change of the electoral formula, the method used for converting the popular vote in to representative seats, on the example of representative seats in local elections in České Budějovice held in October 2010. The principal goal of this bachelor thesis is to calculate the impact based on a comparison with different electoral formulas.

This thesis summarizes the different changes in the methods used in the history of our country. The thesis also addresses the role of the elections to the regional authorities, discusses the various components of the electoral system and their influence on the election result. Bachelor thesis also describes for a comparison different forms of electoral systems and types of local governments in other countries.

OBSAH

ÚVOD	9
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	11
2 REGIONÁLNÍ VOLEBNÍ SYSTÉMY	13
2.1 Úloha voleb do regionálních orgánů.....	13
2.2 Základní typologie volebních systémů	14
2.2.1 Většinové volební systémy	14
2.2.2 Proporční volební systémy.....	14
2.2.3 Smíšené volební systémy.....	14
2.3 Historie volebních systémů na našem území	17
3 POLITICKÉ STRANY A JEJICH ROLE VE VOLEBNÍM SYSTÉMU	18
3.1 Funkce politické strany	19
3.2 Financování politických stran	21
4 METODY PRO PŘEPOČET HLASŮ NA MANDÁTY POUŽÍVANÉ V ČR VE VOLBÁCH OD ROKU 1990	22
4.1 Obecný popis používaných metod.....	22
4.1.1 Hagenbach – Bischoffova metoda.....	22
4.1.2 D'Hondtova metoda	23
4.2 Historie aplikace metod přepočtu hlasů na mandáty podle vývoje volební legislativy	24
4.2.1 Volby do Poslanecké sněmovny	24
4.2.2 Volby do Evropského parlamentu.....	26
4.2.3 Volby do zastupitelstev krajů.....	26
4.2.4 Volby do zastupitelstev obcí.....	27
4.2.5 Volby do Senátu	27
5 KOMUNÁLNÍ VOLEBNÍ SYSTÉM Z POHLEDU „TEORIE HER“	28
6 KOMUNÁLNÍ VOLBY V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH	31

6.1 Volební výsledky komunálních voleb 2002 a 2006 v Českých Budějovicích.....	31
6.2 Volební výsledky komunálních voleb 2010 v Českých Budějovicích	31
7 KOMPONENTY VOLEBNÍHO SYSTÉMU.....	37
7.1 Volební obvod	37
7.2 Forma kandidatury.....	38
7.3 Struktura hlasu.....	38
7.4 Volební klauzule.....	38
7.5 Volební formule.....	39
7.5.1 Většinové volební formule.....	39
7.5.2 Proporční volební formule	41
8 ANALÝZA REGIONÁLNÍCH VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ	56
8.1 Reprezentace	57
8.2 Agregace	58
8.3 Participace	62
8.4 Legitimita	62
9 MOŽNÉ ZPŮSOBY VYPLNĚNÍ HLASOVACÍHO LÍSTKU V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH.....	65
10 (DIS)PROPORCIONALITA VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ.....	67
10.1 Index deformace	67
10.2 Indexy (dis)proporcionality.....	68
11 VOLEBNÍ A POLITICKÉ SYSTÉMY V JINÝCH ZEMÍCH	71
11.1 Slovenská republika	71
11.2 Maďarsko	73
11.3 Polsko.....	76
11.4 Německo	79
11.5 Rakousko.....	83
11.6 Francie.....	84
11.7 Spojené království Velké Británie a Severního Irska	85

11.8 Rusko	87
11.9 Spojené státy americké.....	89
11.10 Kanada.....	90
ZÁVĚR.....	92
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	95
SEZNAM ZKRATEK.....	98
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	99
PŘÍLOHY	101
Příloha č. 1 - Odpověď na otázky – Martin Vítů (VV)	101
Příloha č. 2 - Odpověď na otázky – Miroslav Tetter (KDU-ČSL).....	102
Příloha č. 3 - Odpověď na otázky – Petr Maroš (ODS).....	103
Příloha č. 4 - Odpověď na otázky – Jaromír Procházka (SNK ED).....	104
Příloha č. 5 - Odpověď na otázky – Vladimír Zdvihal (ČSSD).....	105
Příloha č. 6 - Odpověď na otázky – Jana Menzelová (ODS).....	106
Příloha č. 7 - Odpověď na otázky – Jaroslava Šporclová (OPB).....	107
Příloha č. 8 - Odpověď na otázky – Ivana Popelová (OPB).....	108
Příloha č. 9 - Odpověď na otázky – Miroslav Joch (ČSSD).....	109
Příloha č. 10 - Odpověď na otázky – Ivan Nadberežný (KSČM)	110
Příloha č. 11 - Odpověď na otázky – Tomáš Bouzek (TOP 09)	112
Příloha č. 12 - Odpověď na otázky – Lubomír Mraček (SNK ED)	113

ÚVOD

Úvahy na téma změny ve volebním systému České republiky slyšíme téměř pravidelně před každými volbami. První legislativní úprava voleb po sametové revoluci proběhla v roce 1990 za podmínek, které se v naší zemi asi nebudou již nikdy opakovat a jejím cílem bylo najít systém s co největší akceptovatelností pro celou společnost. Volební zákony od té doby prošly několika úpravami a diskuze na toto téma nadále pokračuje a po parlamentních volbách v roce 1996 je stále častější. Obdobná diskuze se dnes vyskytuje ve všech státech, ve kterých ve volbách došlo k patovému výsledku.

Výše uvedené skutečnosti byly proto důvodem, proč jsem se ve své bakalářské práci rozhodl zabývat se volební matematikou. Jako předmět svého zájmu jsem zvolil místo, ve kterém žiji celý svůj život a znám velmi podrobně místní komunální politiku.

V komunálních volbách v roce 2010 v Českých Budějovicích se utkalo o mandáty v zastupitelstvu města i několik nových politických subjektů, ať již stran či nově vytvořených politických hnutí. Vzhledem k velikosti krajského města, jakým jsou České Budějovice, bylo zajímavé zjistit, zda se voliči rozhodují podle sympatií k jednotlivým stranám nebo rozhodnou známé osobnosti, na které vsází některé strany a hnutí.

V zastupitelstvu, ve kterém zasedalo 45 zastupitelů zvolených v roce 2006, bylo zastoupeno celkem 6 volebních stran a ve volbách o hlasy voličů celkem soupeřilo pouhých 8 stran. Volby v tomto roce vyhrála Občanská demokratická strana se ziskem 23 mandátů a tím získala i většinu v zastupitelstvu. V komunálních volbách v roce 2010 se utkalo celkem 16 stran a hnutí, což je dvojnásobek oproti minulým volbám. O mandáty se v Českých Budějovicích ucházelo celkem rekordních 634 kandidátů. I tento velký počet účastníků voleb měl jistě velký vliv na přepočítání mandátů, protože rozložení voličských preferencí na tak velké množství politických subjektů zajisté ubralo hlasy velkým a dlouhodobě zažitým stranám.

Samotná komparace volebních systémů je v České republice poměrně novým tématem. Po listopadu 1989 zde bylo založeno ohromné množství nových politických subjektů a snahou každého z nich je maximalizovat počet svých mandátů. Volební inženýrství, jak se tvorbě a úpravám volebního systému také říká, je jedním z nástrojů jak toho dosáhnout.

Regionální politice se začali věnovat autoři odborných textů teprve nedávno a dá se říci, že zde nalezneme mnoho nedostatků a především témat, která nejsou zatím zpracována vůbec, nebo pouze povrchně. Většina autorů se věnuje volebním systémům na celostátní úrovni, ale jen velmi málo z nich popisuje, jaké typy regionálních volebních systémů a regionálních vlád existují.

Po přečtení této bakalářské práce by mělo být již snadnější porozumět diskuzím o změně volebního systému a především pochopit motiv, proč některé strany navrhovaly změny volebního systému. Volební systém obsahuje množství jednotlivých součástí a každá jejich změna má své specifické projevy a důsledky.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V České republice se regionální volební systém od roku 1989 vyvíjel a prošel množstvím změn, z nichž některé lze považovat za účelové. V této bakalářské práci si proto vymežíme dvě roviny.

V první teoretické části se za pomoci dostupné odborné literatury pokusíme vymežit jednotlivé součásti volebních systémů a popsat jejich jednotlivé typy. Hlavním zaměřením bakalářské práce bude zjistit, jestli politické debaty na téma možné změny volebních systémů jsou opravdu významným tématem, které má na výsledek voleb velký vliv anebo jde jen o předvolební boj o voliče. Největší pozornost bude v této části věnována především jednotlivým matematickým modelům, které lze použít k přepočtu volebních výsledků na zisk mandátů.

Po představení jednotlivých politických stran a hnutí, které se komunálních voleb zúčastnily, se budeme věnovat hlavní části této práce a to samotné komparaci jednotlivých volebních modelů na tomto konkrétním příkladu komunálních voleb v Českých Budějovicích. Cílem práce bude zjistit, jak by byly ovlivněny výsledky těchto voleb, pokud by se použil jiný model pro přepočet hlasů na mandáty.

S tím koresponduje druhá část této bakalářské práce. Ta se již bude věnovat konkrétním výsledkům komunálních voleb v Českých Budějovicích, které proběhly ve dnech 15. a 16. října 2010 a jejím hlavním cílem je komparace matematických modelů v komunálních volbách konaných v roce 2010 na příkladu statutárního města České Budějovice. Snahou této komparace je zjistit, jak by případná změna volebního modelu ovlivnila výsledek voleb.

Stěžejním zdrojem dat pro tyto výpočty budou především údaje z volebního internetového serveru Českého statistického úřadu www.volby.cz, který poskytuje přehled o všech volbách konaných v České republice.

Dílním cílem této práce bude také průzkum názorů samotných aktérů komunálních voleb v Českých Budějovicích, tedy kandidátů jednotlivých politických stran a hnutí. Z tohoto průzkumu se dozvíme, jaký názor na regionální volební systém mají oni a případně jaké změny by rádi prosadili. Celkem bylo na začátku srpna 2010 osloveno 21 kandidátů a 12 z nich na otázky odpovědělo. Snahou bylo oslovit alespoň jednoho kandidáta z každého strany a hnutí, ale u menších stran, které jsou mnohdy

účelově založené, je téměř nemožné kontaktovat některého z kandidátů. Tentýž problém se týká i případu kandidátní listiny s jediným kandidátem (Strana práv Občanů Zemanovci a SUVERENITA - blok Jany Bobošíkové).

Mezi kandidáty, kteří na otázky neodpověděli, byli především zástupci malých stran, kterým volební průzkumy nedávaly žádné naděje na získání mandátů. Na druhou stranu, mezi kandidáty, kteří otázky zodpověděli, jsou zastoupeni zástupci všech stran a hnutí, které se nakonec na přerozdělování mandátů v zastupitelstvu podílely. Všem osloveným kandidátům bylo položeno následujících šest otázek:

- 1. Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*
- 2. Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*
- 3. Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*
- 4. Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*
- 5. Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*
- 6. Byl byste pro změnu volebního systému?*

Cílem tohoto dotazníku nebylo jen zjištění názoru samotných aktérů komunálních voleb na současný volební systém, ale také na jeho možné změny a úpravy.

Tato bakalářská práce by měla dále poskytnout souhrnný přehled o jednotlivých volebních systémech, ale také o subjektech, které jsou jeho součástí. Veškerá fakta se budou zaměřovat hlavně na oblast komunálních voleb a bude porovnán též systém regionálních vlád používaný v České republice se systémy jiných zemí.

2 REGIONÁLNÍ VOLEBNÍ SYSTÉMY

2.1 Úloha voleb do regionálních orgánů

Neopominutelnou součástí demokratického politického procesu je bezesporu instituce svobodných, všeobecných, soutěživých, definitivních, přímých, pravidelných, rovných a tajných voleb, ve kterých se tím nejdůležitějším politickým aktérem stává občan v roli voliče. Volební systém pak vykonává úlohu mechanismu, který transformuje volební výsledky odrážející volební preference voličů do konkrétní podoby voleného zastupitelského orgánu.

Představuje tedy pravidla demokratické soutěže, která definují způsob výběru zúčastněných politických stran a dalších politických uskupení do budoucího stranického systému.

Problematika volebních systémů je natolik komplexní, že se oprávněně stala jedním z nejoblíbenějších politologických témat. Většina analytických studií se však věnuje především volebním systémům aplikovaným ve volbách na celostátní úrovni. Parlamentní volební systémy přispívají k vymezení politické dimenze centrálního politického systému země a jejich vlastnosti mohou podstatně ovlivnit výběr nejvyšších politických elit. Proto se analýzy zaměřují především na celostátní volební systémy, jelikož jsou to zejména nejvyšší zákonodárné sbory, které disponují všemi nástroji tzv. volebního (či obecněji ústavního) inženýrství pro modifikaci volebních pravidel, která mohou v zájmu zachování a posílení vlastní pozice upravit ve svůj prospěch.

Důležitost volebních systémů nižších rovin politické vertikály však není o nic menší. Významnost lokálních voleb spočívá především v menší vzdálenosti mezi voliči a jejich reprezentanty a s tím související větší zodpovědnost zvoleného kandidáta vůči voličům. Místní zastupitelé mohou, díky své podrobné znalosti podmínek, v rozhodovacím procesu dosahovat vyšší úrovně konsensu s lokálními zájmy, pro které následně mohou hledat podporu i na vyšších politických úrovních. Různorodost sociálních či ekonomických podmínek v jednotlivých regionech také vyžadují odlišné formy reprezentace místních zájmů v agendě zákonodárnyho sboru. Způsobů agregace požadavků místních zájmových skupin v politické orientaci vedení regionu je mnoho. V některých případech je kupříkladu vhodné umožnit reprezentaci důležitých minoritních či dokonce marginálních skupin společnosti v zastupitelském orgánu na

úkor akceschopnosti místní samosprávy. Naopak v regionech se sociálně či ekonomicky homogenními podmínkami by přílišná fragmentace politických sil v zastupitelstvu mohla způsobit až destabilizaci místního politického systému a zbrzdit tak rozvoj regionu. Výběr správného přístupu ke konstrukci volebních pravidel (která mohou značně ovlivnit skladbu zastupitelského sboru) vyhovujících všem zmíněným požadavkům, je proto velmi složitým úkolem.¹

2.2 Základní typologie volebních systémů

V demokratických zemích se dnes používá různých volebních systémů, z nichž každý má dalekosáhlé a přitom značně rozdílné důsledky pro demokratické fungování státu.²

V zásadě lze všechny varianty volebních systémů zařadit do tří základních typů. Jimi jsou: většinové, proporční a smíšené volební systémy. Jejich modifikací lze získat množství variant. Některé z nich jsou zobrazeny na grafu č. 1.

2.2.1 Většinové volební systémy

Princip většinového volebního systému spočívá v tom, že volby vyhrává ta strana, která zvítězila většinou hlasů v největším počtu volebních obvodů. V rámci volebního obvodu tak vítězná strana získává všechny rozdělované mandáty. Zbývající strany volby v daném volebním obvodě prohrávají a nemají tak nárok na získání mandátu.

2.2.2 Proporční volební systémy

Proporční volební systém stanoví vítěze voleb podle počtu hlasů získaných ve všech volebních obvodech dohromady. V konkrétním volebním obvodě jsou pak mandáty rozděleny stranám (kandidátům) v poměru odpovídajícím jejich volebnímu zisku. Pro obdržení mandátu tak není nutné získat většinu hlasů.

2.2.3 Smíšené volební systémy

Smíšený volební systém je kombinací obou předešlých typů volebních systémů. Do zastupitelského sboru se volí část zastupitelů proporčním způsobem (úroveň kandidátních listin) a zbývající část podle většinového principu (nominální úroveň).

¹ ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha, 2004, s. 87.

² HEIDLER, J. *Volební systémy*. Praha, 1990, s. 5.

Jedná se často o technicky velmi složité volební systémy. Poměr mezi počty zastupitelů volených na jedné či druhé úrovni se často liší. Stejně tak i vztah mezi proporční a většinovou složkou systému je důležitou charakteristikou, která rozlišuje smíšené volební systémy na smíšené volební systémy závislé a nezávislé kombinace.

Smíšené volební systémy závislé kombinace

Nominální úroveň a úroveň kandidátních listin volebního systému jsou na sobě navzájem závislé, čímž dochází k vyvážení účinků obou složek.

Smíšené volební systémy nezávislé kombinace

Obě úrovně smíšeného volebního systému fungují paralelně bez jakékoli vzájemné vazby.³

Jako čtvrtý typ volebních systémů se někdy uvádí *semiproporční* volební systémy, což jsou systémy, u nichž je na úrovni volebního obvodu využita většinová technika ve smyslu přidělení mandátu kandidátům s největším počtem hlasů (tj. bez ohledu na poměr hlasů mezi jednotlivými stranami), ale není zaručeno, že všechny mandáty připadnou jedné kandidátce.⁴

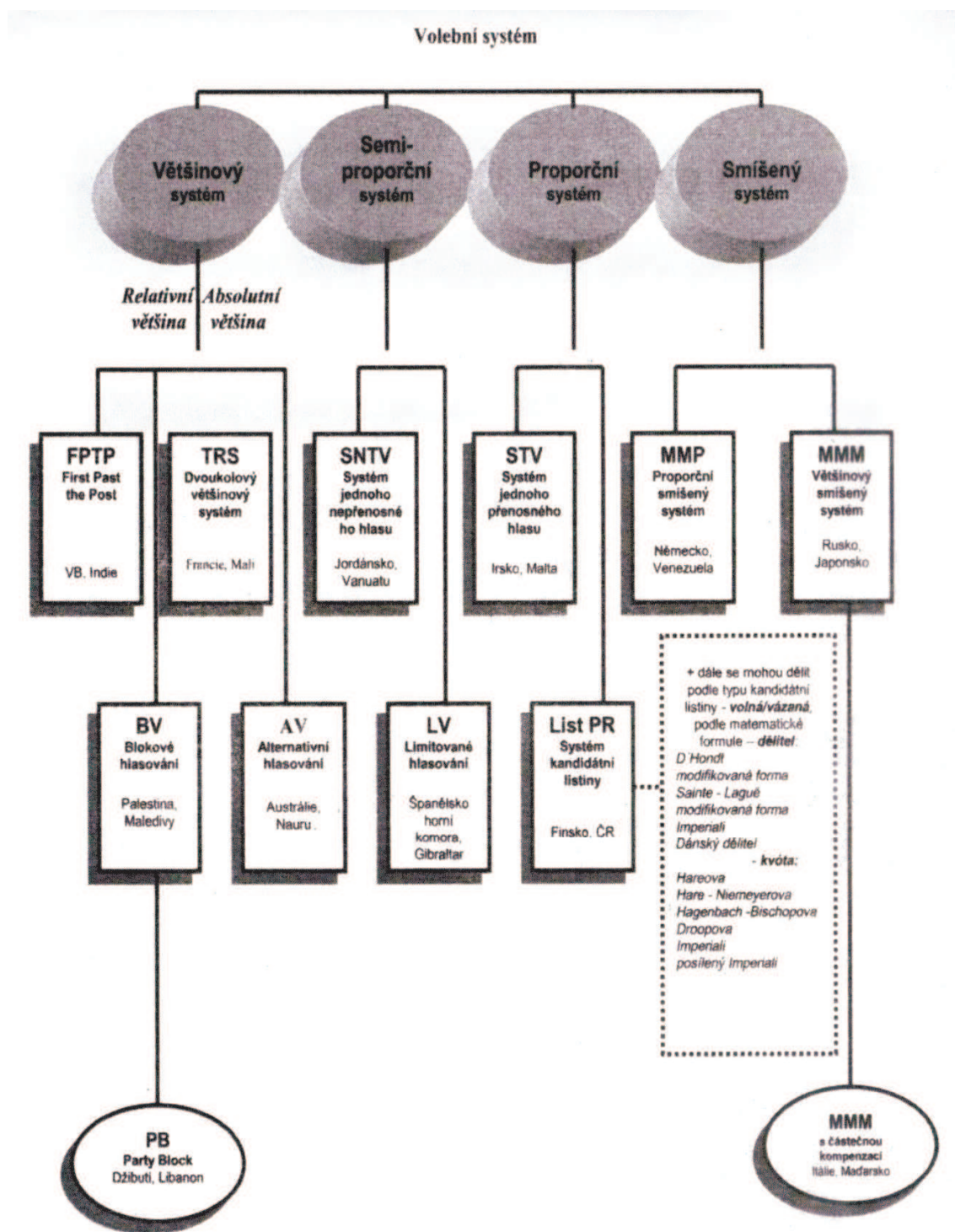
Všechny typy volebních systémů zažívají období jakéhosi „boomu“ a určité stagnace. Smíšený volební systém, i po jeho velkém rozšíření v 90. letech, je stále velmi atraktivním pro mnohé země, jejichž volební systém buď přispívá k permanentní krizi stranického či celého politického systému, nebo se země pouze chtějí pokusit o zlepšení politického systému, jehož hlavní součástí je volební systém.⁵

³ ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha, 2004, s. 90-91.

⁴ CHYTILEK, R., et al. *Volební systémy*. Praha, 2009, s. 47.

⁵ CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2003, s. 149.

Graf č. 1: Typologie volebních systémů na prahu 21. století⁶

⁶ CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2003, s. 25.

2.3 Historie volebních systémů na našem území

V období rakouské monarchie se volilo podle většinového systému, poměrný systém byl zaveden až po vzniku samostatného Československa. Během komunistického režimu byl opět používán většinový systém, který patrně lépe vyhovoval potřebám tehdejších „statistických voleb“. Až v roce 1990 byl pro volby do federálních i republikových zákonodárných sborů znovu zaveden poměrný většinový systém. Většinový systém tedy na území České republiky není o nic méně tradiční než poměrný. Lze však souhlasit, že se samostatným a demokratickým českým (československým) státem je spojeno spíše poměrné zastoupení.

Při historickém pohledu na vývoj českého a československého volebního systému nelze pominout neúspěšnou zákonodárnou iniciativu prezidenta republiky Václava Havla z roku 1991. Předložil tehdy pozoruhodný a v komparativním pohledu poměrně originální návrh nového smíšeného volebního systému, jehož inspirátorem byl Vladimír Klokočka. Každý volič měl mít podle něj dva hlasy, které by odevzdával kandidátům v rámci jednomandátového volebního obvodu. Při vyhodnocování výsledků voleb by se nejprve sečetly první hlasy, a pokud by některý z kandidátů získal nadpoloviční většinu, byl by zvolen. V opačném případě by byly připočteny i druhé hlasy a zároveň by se hranice nutná pro zvolení snížila na 40 %. Pokud by ani to nepomohlo, přenesly by se hlasy odevzdané v rámci obvodu do celostátního skrutinia, v němž by se neobsazené mandáty rozdělily poměrně. Tento návrh však ve Federálním shromáždění neuspěl, a proto byl i pro poslední federální volby v roce 1992 zachován poměrný volební systém.⁷ Volební systémy používané v ČR po roce 1993 jsou podrobně analyzovány v následujících kapitolách.

---

⁷ ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice*. Praha, 2008, s. 81.

3 POLITICKÉ STRANY A JEJICH ROLE VE VOLEBNÍM SYSTÉMU

Klasifikaci stran lze provést na základě různých kritérií. Z hlediska vnitřní organizační povahy lze třídit strany podle šíře sociální podpory, přístupu k členské základně, výběru vůdců – vedení strany, výběru kandidátů pro volební účely, způsobu jejich financování a politických cílů.

Z hlediska dílčích organizačních prvků se nejčastěji používá dělení stran na základě čtyř kritérií:

- Sociální podpora – Úzce založené strany reprezentují a prosazují zpravidla jeden partikulární zájem či světonázorové stanovisko. Sem patří strany, které se orientují na omezenou etnickou či národnostní skupinu obyvatelstva, strany ekologické, ale i „ideologizující“ – komunistické nebo křesťanské (částečně). Tyto strany často nemají dostatečnou sociální podporu, proto jejich účast ve vládě závisí na jejich koaličním potenciálu.
- Dále rozlišujeme strany široce založené („catch-all“), které spojují zájmy různorodých sektorů společnosti (dělníky, podnikatele, zemědělce, katolíky, protestanty aj.). Mezi tyto strany víceméně řadíme například SPD a CDU/CSU v Německu, Konzervativní a částečně i Labouristickou stranu ve Spojeném království, Socialistické strany ve Francii a Španělsku, Demokratickou a Republikánskou stranu v USA. Strany tohoto typu nejsou nijak výrazně ideologicky orientovány, a proto disponují širokou voličskou základnou. Zvláště v zemích s většinovým volebním systémem (USA, Spojené království) mají vítězné strany zpravidla šanci získat kontrolu nad vládou a zajistit její stabilitu.
- Členská základna – Z hlediska požadavků na své členy jsou strany buď víceméně uzavřené, nebo otevřené. Za strany uzavřené lze považovat strany vyznačující se silným ideologickým nábojem a značným organizačním centralismem. Jedná se především o strany komunistického typu, které vyžadovaly nejrůznější podmínky pro vstup (pozitivní politická aktivita, ručitelé, čekací lhůta). Za strany otevřené všem zájemcům lze většinou považovat strany široce založené. Přesto i ony někdy stanovují požadavky pro přijetí za člena strany. Britská Konzervativní strana například vyžaduje podpis pod deklaraci vyhlašující politické cíle strany a placení ročních příspěvků.

- Výběr kandidátů – Vytváření nejvyšších stranických orgánů, jakož i kandidátních listin pro volební účely a výběr kandidátů pro obsazování míst ve vládních úřadech se může dít v úzkém kruhu stranické elity nebo za účasti co nejširší členské základny. První případ byl typický pro komunistické strany, zatímco strany široce založené a otevřené mají tendenci zapojit do výběru kandidátů širší okruh stranických příslušníků.
- Stranické cíle – Většina stran má za cíl získat podíl na moci a kontrolovat vládu. Existují však i tzv. revoluční strany (komunistické), jejichž cílem není pouze získat politickou moc, ale i využít státní struktury k prosazení jistého druhu světonázorové vize společnosti. Prostřednictvím vlády se snaží zásadně měnit způsob života lidí, politické normy a instituce.¹³

3.1 Funkce politické strany

ŘÍCHOVÁ¹⁴ ve své knize uvádí čtyři funkce politické strany, ke kterým se ve svých pracích z osmdesátých let 20. století přiklonil německý politolog K. von Beyme:

1. funkce vymezení cíle;
2. funkce artikulace a agregace společenských zájmů;
3. funkce mobilizace a socializace občanů (především v souvislosti s volbami);
4. rekrutování elit a vytváření vlády.

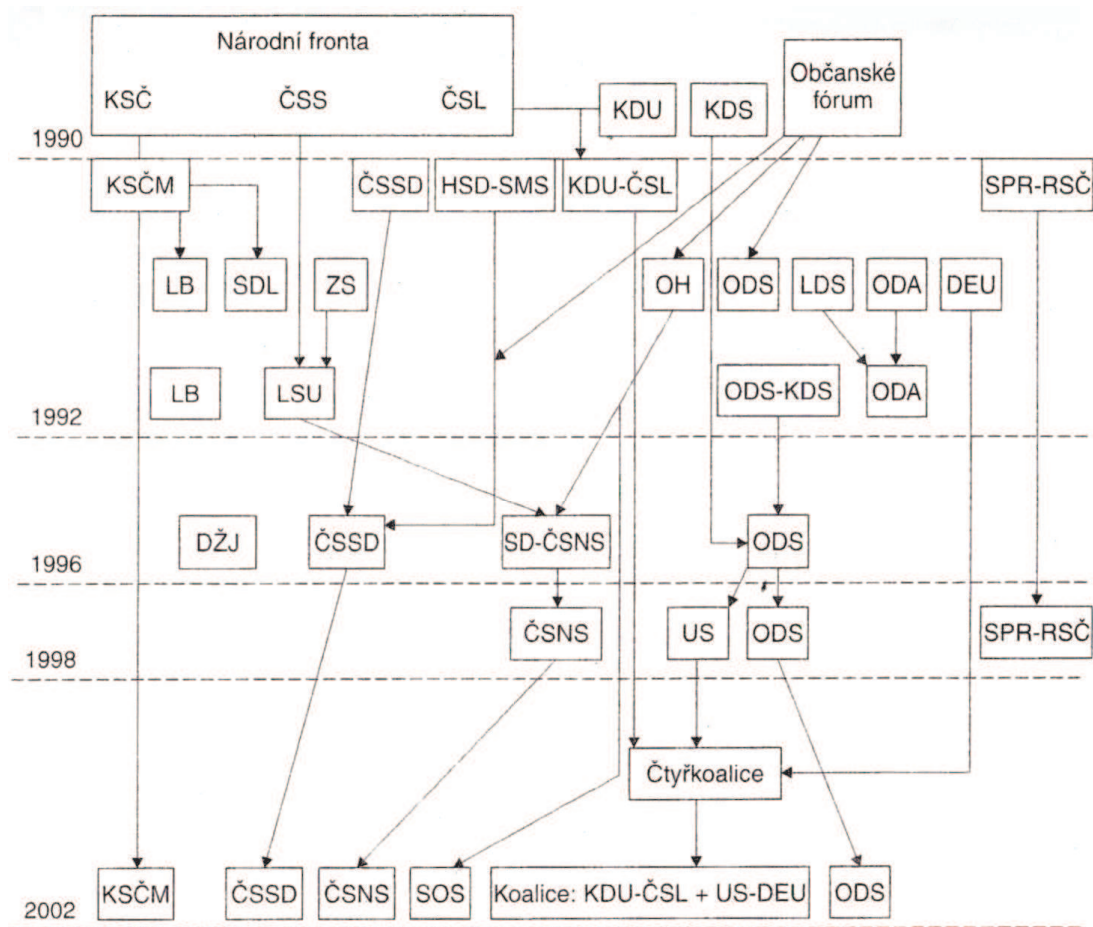
Zdůrazňuje však současně, že tento jeho krok nemá být chápán jako normativní, a neměl by proto vést k přehlížení těch stran, které některou z uvedených funkcí vzhledem ke svému postavení v systému plnit nemohou.

Vývoj českého stranického systému po roce 1990 zobrazuje názorně následující graf č. 2.

¹³ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha, 1998, s. 35-37.

¹⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha, 2007, s. 91.

Graf č. 2: Vývoj českého stranického systému po roce 1990¹⁵

Po roce 1990

ČSS	Československá strana socialistická	LSU	Liberálněsociální unie
ČSL	Československá strana lidová	NSB	Národně-sociální blok
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	OH	Občanské hnutí
DEU	Demokratická unie	ODS	Občanská demokratická strana
DŽJ (SŽJ)	Důchodci (Strana) za životní jistoty	ODA	Občanská demokratická aliance
HSD-SMS	Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko	SDL	Strana demokratické levice
KDU	Křesťanská a demokratická unie	SOS	Strana pro otevřenou společnost
KDS	Křesťansko-demokratická strana	SPR-RSČ	Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová	SZ	Strana zelených
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	SD-ČSNS	Svobodní demokraté – Česká strana národněsociální
LB	Levý blok	US	Unie svobody
LDS	Liberálnědemokratická strana	US-DEU	Unie svobody – Demokratická unie
		ZS	Zemědělská strana

¹⁵ VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky*. Praha, 2007, s. 207.

3.2 Financování politických stran

Strany financují svoji činnost zčásti ze státních příspěvků a zčásti ze soukromých zdrojů. Podle novely volebního zákona mají nárok na státní příspěvek odvozený od volební podpory všechny politické strany, které získají minimálně 1,5 % hlasů. V tomto případě jim za každý získaný hlas náleží 100 Kč (dříve byla hranice stanovena na 3 % hlasů a jeden hlas znamenal zisk 90 Kč). Pokud strana získá více než 3 % hlasů, má nárok na každoroční příspěvek v celém čtyřletém volebním období. Při zisku 3 % získává 6 milionů korun, za každou desetinu procenta až do výše 5 % se její roční zisk zvyšuje o 200 tisíc. Maximálně tedy strana, která dosáhne pětiprocentního volebního prahu, získává 10 milionů korun. Ještě štedřejší je novela volebního zákona k subjektům, které získají více než 5 % hlasů. Ty mají nárok na každoroční příspěvek 900 tisíc korun za každý poslanecký mandát (také každý senátorský mandát znamená každoroční zisk stejně vysoké sumy). Mandát krajského zastupitele pak politické straně přináší 250 tisíc korun ročně. Státní příspěvky jsou nejdůležitějšími zdroji financování stran. Vedle prostředků od státu financují strany svoji činnost z darů příznivců, případné hospodářské činnosti a z členských příspěvků. Politické strany jsou povinny vést svoje finanční hospodaření transparentně a vždy do 1. dubna předložit Poslanecké sněmovně k informaci výroční zprávu za uplynulý rok.¹⁶

V úterý 2. listopadu 2010 byl hlasy 99 poslanců schválen zákon, který upravuje financování politických stran. Proti snížení příspěvku politickým stranám a hnutím vystupovali pouze sociální demokraté. Od roku 2011 dostanou o 5 % méně na příspěvku za mandát a od roku 2012 dokonce již o 10 %. V případě mandátu poslance nebo senátora tak jde o snížení příspěvku na jeden mandát o 45 000 korun ročně, v případě mandátu člena zastupitelstva kraje nebo hlavního města Prahy o 12 500 korun ročně. Celkové náklady se sníží o více než 21 milionů korun.

Před přijetím tohoto zákona se politickým stranám a politickým hnutím vyplácí ze státního rozpočtu částka 900 tisíc korun ročně na mandát poslance či senátora. Částka 250 tisíc korun ročně pak připadá na mandát člena zastupitelstva kraje. Přijetím navrhované úpravy klesne příspěvek na 855 tisíc a 237 tisíc. Například při počtu 200 poslanců se tak ročně na mandáty vyplatilo 180 milionů korun. Senátoři, kterých je 81, zase získali ročně téměř 73 milionů korun.

¹⁶ VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky*. Praha, 2007, s. 221.

4 METODY PRO PŘEPOČET HLASŮ NA MANDÁTY POUŽÍVANÉ V ČR VE VOLBÁCH OD ROKU 1990¹⁷

4.1 Obecný popis používaných metod

Ve volební praxi se uplatňují dva hlavní systémy. Prvním z nich je systém většinový, který se v ČR používá jen při volbách do Senátu a druhým z nich je systém poměrného zastoupení, který se používá v ostatních volbách. V systému poměrného zastoupení můžeme dále rozlišit dvě hlavní skupiny metod.

První skupina používá k převedení počtu stranou získaných hlasů na mandáty tzv. „volební číslo“, jehož myšlenková podstata spočívá v tom, že jeho hodnota vyjadřuje minimální počet hlasů, který strana musí získat, aby jí bylo možné přidělit mandát.

Druhá skupina metod pracuje se systémem tzv. „volebních dělitelů“, jejichž matematický základ vychází z teorie, že žádná strana nemůže získat mandát dříve, než ta strana, která v daný okamžik procesu rozdělování mandátů disponuje větším počtem hlasů.

4.1.1 Hagenbach – Bischoffova metoda

Je jednou z metod používaných v systémech poměrného zastoupení a využívajících volebního čísla. Volební číslo se zde získá vydělením počtu všech hlasů odevzdaných na volebním obvodu, kde se stanovený počet mandátů rozděluje, počtem těchto mandátů zvětšeným o jednu. Důsledkem je zpravidla skutečnost, že mandáty nejsou přiděleny v prvním skrutiniu a k úplnému rozdělení všech mandátů je třeba minimálně dvou skrutinií. Po prvním skrutiniu také zůstávají vyšší zbytky hlasů pro strany, na které již nemohl být přidělen mandát. Všechny takto zbylé hlasy se převádějí do druhého skrutinia.

Příklad:

Počet rozdělovaných mandátů:	20
Počet odevzdaných hlasů:	754803
Volební číslo:	35943 (754803/21)

¹⁷ *Metody pro přepočítání hlasů na mandáty* [online]. Praha : ČSÚ, 2005, poslední revize 11. 1. 2010 [cit. 18. září 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metody_pro_prepecet_hlasu_na_mandaty>.

Princip poměrného zastoupení se zde uplatní tak, že každá strana obdrží tolik mandátů, kolikrát je volební číslo obsaženo v počtu stranou získaných hlasů.

Příklad:

Strana A:	hlasy: 243811, mandáty: 6	(243811/35943)
Strana B:	hlasy: 194583, mandáty: 5	(194583/35943)
Strana C:	hlasy: 127625, mandáty: 3	(127625/35943)
Strana D:	hlasy: 188784, mandáty: 5	(188784/35943)
Celkem rozděleno mandátů:	19	

Je zřejmé, že v tomto skrutiniu se nepodařilo rozdělit všechny mandáty a také nejsou využity všechny hlasy odevzdané pro jednotlivé strany. Stranám zůstaly relativně velké zbytky hlasů.

Příklad:

Zbytek hlasů pro stranu A:	28153
Zbytek hlasů pro stranu B:	14868
Zbytek hlasů pro stranu C:	19796
Zbytek hlasů pro stranu D:	9069

Pokud by nebyla stanovena další kritéria, jeden mandát by zůstal neobsazen. V případě, aplikovaném v ČR, se zbytky hlasů podle stran v jednotlivých volebních obvodech a nerozdělené mandáty převáděly do druhého skrutinia, kde byly sečteny na republikové úrovni a opět s využitím volebního čísla a stejné metody byly zbylé mandáty rozděleny.

4.1.2 D'Hondtova metoda

Tato přepočítávací metoda je v současnosti v praxi nejpoužívanější a má řadu modifikací. V ČR se používá od roku 1990 k výpočtu rozdělení mandátů v obecních zastupitelstvech, od roku 2000 ve volbách do zastupitelstev krajů, od roku 2002 ve volbách do Poslanecké sněmovny a od roku 2004 ve volbách do Evropského parlamentu. D'Hondtova metoda rozděluje všechny mandáty v jednom skrutiniu.

Příklad:

Počet rozdělovaných mandátů:	4
Počet hlasů pro stranu A:	21529
Počet hlasů pro stranu B:	64583
Počet hlasů pro stranu C:	21527
Počet hlasů pro stranu D:	16124

Podstata metody spočívá v tom, že se počet hlasů pro každou stranu jednotlivě dělí postupně čísly ze stanovené číselné řady (tzv. „volební dělitel“), počet vypočtených podílů je limitován počtem kandidátů této strany.

Příklad:

Řada dělitelů – 1,2,3,4

Za předpokladu, že každá strana nominovala 4 kandidáty, byly vypočtené podíly následující:

Podíly A: 21529, 10765, 7177, 5383

Podíly B: 64583, 32292, 21528, 16146

Podíly C: 21527, 10764, 7176, 5382

Podíly D: 16124, 8062, 5375, 4031

Tyto podíly se posléze seřadí od nejvyššího k nejnižšímu a vznikne tak řada tolika podílů, kolik se v daném volebním obvodu rozděluje mandátů. Mandáty se přidělí stranám v pořadí, v jakém jsou seřazeny hodnoty „jejich“ vypočtených podílů hlasů.

Příklad:

Seřazené podíly podle velikosti a strana, které náleží:

1. 64583 B

2. 32292 B

3. 21529 A

4. 21528 B

Hlavní modifikace d'Hondtovy metody se od sebe liší použitím řady čísel, kterými se hlasy postupně dělí, tedy odlišnost je v použití volebního dělitele. Pro komunální volby až do roku 2001 se používala řada dělitelů přirozených lichých čísel, která počínala od čísla 1 (řada 1, 3, 5, 7 atd.). Od roku 2001 se pro komunální volby používá, stejně jako pro volby do PS PČR a do EP, řada přirozených po sobě jdoucích čísel, která začíná číslem 1 (řada 1, 2, 3, 4 atd.). Pro volby do zastupitelstev krajů se používá řada dělitelů počínající číslem 1,42 (cca $\sqrt{2}$) a pokračující řadou přirozených celých čísel (řada 1.42, 2, 3, 4 atd.).

4.2 Historie aplikace metod přepočtu hlasů na mandáty podle vývoje volební legislativy

4.2.1 Volby do Poslanecké sněmovny

Od roku 1990 byl systém přepočítávání volebních výsledků na mandáty změněn celkem čtyřikrát a podle stejného modelu se výsledky zjišťovaly jen v letech 1996

a 1998. Největší změnou bylo ustoupení od Hagenbach-Bischoffovy metody a přijetí d'Hondtovy metody v zákoně č. 204/2000 Sb.

Prvním zákonem po roce 1989, který zaváděl v ČR pro volby, do tehdy ještě České národní rady, systém poměrného zastoupení a přepočítávací Hagenbach-Bischoffovu metodou, byl zákon č. 54/1990 Sb., platný od 6. března 1990. Tento zákon stanovoval Hagenbach-Bischoffovu metodu pro přepočítání výsledků hlasování na mandáty a počítal se dvěma skrutinii pro přidělování mandátů. První skrutinium probíhalo na úrovni volebních obvodů, které byly vymezeny shodně s krajským členěním státu, druhé skrutinium proběhlo na úrovni celé republiky. Kvórum pro vstup strany do prvního skrutinia bylo pro všechny kandidující strany shodné, a to 5 % z celkového počtu hlasů za ČR celkem. Zákon zaváděl také dvě podmínky pro posun kandidáta pro přednostní přidělení mandátu. První podmínkou bylo, že alespoň desetina voličů dané strany využije práva přednostního hlasování a druhou podmínkou bylo získání tolika přednostních hlasů, že to byla více než polovina hlasů pro tuto stranu, odevzdaných voliči, kteří využili práva přednostního hlasování.

Úpravou zákona č. 54/1990 Sb. vznikl v roce 1992 zákon č. 94/1992 Sb., který platil od 28. února 1992. V oblasti přepočítávání výsledků hlasování na mandáty přinesl dvě úpravy. První úpravou bylo zavedení vyššího kvóra pro postup do prvního skrutinia pro volební koalice stran. Kvórum se zvýšilo pro dvoučlenné koalice na 7 %, pro tříčlenné na 9 % a pro čtyř- a vícečlenné na 11 % z celkového počtu hlasů v ČR. Zákon také přinesl změnu podmínek pro posun kandidátů na základě přednostního hlasování. Hranice pro postup byla snížena na nejméně 15 % získaných přednostních hlasů.

V roce 1995 byla přijata zcela nová právní úprava voleb. Byl to zákon č. 247/1995 Sb., který začal platit 30. října 1995. V oblasti přepočtu hlasů na mandáty byla oproti zákonu č. 94/1992 Sb. pouze změněna hranice pro posun kandidáta pro přednostní přidělení mandátu na nejméně 10 % přednostních hlasů. Zásadní změnu do přepočítávání výsledků hlasování na mandáty přinesl zákon č. 204/2000 Sb. a jeho novela č. 37/2002, která platí od 22. ledna 2002. Tímto zákonem bylo ustanoveno, že pro tento přepočet bude používána d'Hondtova metoda s řadou dělitelů počínajících číslem 1 a pokračujících čísly 2, 3, 4, 5 atd. Dále jím bylo zvýšeno kvórum pro postup koalic stran do skrutinia, pro dvoučlenné koalice bylo stanoveno kvórum 10 %, pro tříčlenné 15 % a pro čtyř- a vícečlenné koalice 20 % z celkového počtu hlasů za ČR

celkem. Pro postup kandidáta pro přednostní přidělení mandátu byla zavedena jen jedna podmínka, a to získání nejméně 5 % přednostních hlasů, kterou stanovil zákon č. 480/2006 Sb. Před zavedením této změny z 5. října 2006 bylo nutné pro postup získat nejméně 7 % přednostních hlasů.

Pro všechny uvedené aplikace bylo společné to, že volebním obvodem, ve kterém se stranám rozděloval určený počet mandátů, byl tzv. „volební kraj“, do voleb v roce 1998 jich bylo 8, od roku 2002 jich je 14. Podíl mandátů pro volební kraj z 200 mandátů v Poslanecké sněmovně se stanoví poměrně na základě celkového počtu hlasů pro všechny strany, odevzdaných v jednotlivých volebních krajích.

4.2.2 Volby do Evropského parlamentu

Jsou upraveny zákonem č. 62/2003 Sb. platným od 4. března 2003. Pro přepočítání výsledků hlasování na mandáty se používá d'Hondtova metoda s řadou dělitelů 1, 2, 3, 4, 5 atd. Pro postup do skrutinia musí strana získat minimálně 5 % z celkového počtu odevzdaných hlasů a toto kvórum platí i pro koalice stran. Pořadí kandidátů pro přidělování mandátů je určeno pořadím kandidátů na kandidátní listině. V případě, že kandidát obdržel alespoň 5 % přednostních hlasů z celkového počtu hlasů, které získala volební strana, je mu mandát přidělen přednostně.

V prvních volbách do EP na území ČR v roce 2004 se rozdělovalo 24 mandátů, volebním obvodem bylo celé území republiky.

4.2.3 Volby do zastupitelstev krajů

Krajské volby jsou upraveny zákonem č. 130/2000 Sb., který začal platit 15. května 2000. Od vydání zákona nebyl způsob přepočtu výsledků hlasování na mandáty změněn. Pro přidělování mandátů se v krajských volbách používá d'Hondtova metoda s modifikovaným první dělitelem řady dělitelů (začíná číslem 1,42 ... cca $\sqrt{2}$) a pokračuje řadou přirozených čísel 2, 3, 4, 5 atd. Kvórum pro postup strany do skrutinia je v těchto volbách získání alespoň 5 % z celkového počtu hlasů odevzdaných ve volebním obvodu (= území kraje). Pořadí kandidátů pro přidělování mandátů je určeno pořadím kandidátů na kandidátní listině. V případě, že kandidát obdržel alespoň 10 % přednostních hlasů z celkového počtu hlasů, které získala strana, je mu mandát přidělen přednostně. Volebním obvodem je území kraje a počet rozdělovaných mandátů je určen podle počtu obyvatel kraje.

4.2.4 Volby do zastupitelstev obcí

Od prvních komunálních voleb v roce 1990 se k převedení výsledků hlasování na mandáty při volbách do obecních zastupitelstev používá d'Hondtova metoda. První zákon, který upravoval pravidla pro zjišťování výsledků voleb do obecních zastupitelstev, nabyl platnosti 5. září 1990 a byl to zákon č. 368/1990 Sb. Tento zákon stanovil, že počty hlasů pro strany se v rámci d'Hondtovy metody budou postupně dělit řadou celých lichých čísel (1, 3, 5, 7 atd.), nestanovoval žádné kvórum omezující vstup stran do skrutinia. Pořadí kandidátů pro přidělení mandátu na kandidátních listinách bylo určováno podle počtu získaných hlasů (při přidělování mandátů nebyl brán, mimo případy shodného počtu hlasů, ohled na pořadí kandidáta na kandidátní listině).

Změnu tohoto systému přinesl zákon č. 152/1994 Sb., který začal platit od 20. července 1994. Pro přidělení mandátu kandidátu již bylo rozhodující jeho umístění na kandidátní listině a k přednostnímu přidělení mandátu docházelo v případě, pokud kandidát získal nejméně o 10 % hlasů více, než byl průměr hlasů na jednoho kandidáta této strany. Výraznější změnu pro přepočítání výsledků hlasování na mandáty v komunálních volbách přinesl až zákon č. 491/2001 Sb., který začal platit od 31. prosince 2001. Změna spočívala v tom, že se pro přepočítávání d'Hondtovou metodou začala používat řada po sobě jdoucích přirozených čísel (1, 2, 3, 4, 5 atd.). Pro postup do skrutinia bylo pro všechny strany stanoveno kvórum ve výši minimálně 5 % získaných hlasů z celkového počtu hlasů vyděleného počtem volených zastupitelů a vynásobeného počtem kandidátů kandidujících za danou stranu, maximálně však počtem rovným počtu volených zastupitelů. Ve všech komunálních volbách je území obce nebo její části vždy nejméně jedním volebním obvodem, vytvořeno jich může být více. Počet mandátů v zastupitelstvu je stanoven v závislosti na počtu obyvatel obce.

4.2.5 Volby do Senátu

Ve volbách do Senátu se používá většinový volební systém. Pro žádné jiné volby do zastupitelských orgánů v ČR se tento systém nepoužívá. Přidělování mandátů podle absolutního většinového systému bylo zakotveno v zákoně č. 247/1995 Sb. a od té doby nebylo změněno. Pro získání mandátu je nutné v jednomandátovém volebním obvodu získat nadpoloviční většinu odevzdaných hlasů. Pokud tuto většinu nezíská žádný z kandidátů v prvním kole, postupují dva nejlépeší kandidáti z prvního kola do kola druhého. Ve druhém kole získá mandát ten kandidát, který získal větší počet odevzdaných hlasů.

5 KOMUNÁLNÍ VOLEBNÍ SYSTÉM Z POHLEDU „TEORIE HER“

Teorii her lze aplikovat nejen jako ekonomickou vědní disciplínu, ale lze ji aplikovat také v oblasti politologie - v tomto případě komunálních voleb v Českých Budějovicích.

Teorie her se zabývá modelováním a řešením rozhodovacích situací ve společenských systémech v mnoha oblastech, ve kterých se střetávají zájmy lidí, skupin lidí nebo organizovaných systémů.

Významnou skupinou rozhodovacích situací je skupina konfliktních rozhodovacích situací, vyhovující následujícím podmínkám:

- počet účastníků rozhodovacích situací je minimálně dva;
- každý účastník rozhodovacích situací zná množinu alternativ (strategií) svého chování, zná i množinu alternativ svého protivníka/protivníků;
- každý účastník rozhodovacích situací dokáže ocenit efektivnost své volby ve všech možných případech, které mohou nastat (při libovolných strategiích volených protivníky);
- každý účastník rozhodovacích procesů volí z množiny možných strategií nezávisle na volbách protivníků (nemá informace o strategiích volených protivníky);
- aspoň jeden z účastníků rozhodovacích procesů je inteligentní hráč, tzn., že jedná rozumně a svou volbou strategie sleduje určitý cíl.⁸

V terminologii teorie her se základní objekt studia nazývá „hra“, zpravidla popsána v nějak bližší specifikovaném modelu (např. jako hra v normálním stavu). Rozhodující subjekty se nazývají „hráči“. Ti volí „strategie“ z prostorů strategií. Střet zvolených strategií vede k tomu, že každý hráč získá určitou „výhru“.⁹

V komunálních volbách v Českých Budějovicích se jedná, z pohledu teorie her, o hru s konstantním součtem. Základním modelem je tzv. hra n osob v normálním tvaru.

⁸ VOLEK, J. *Operační výzkum IV : Teorie her a optimálního rozhodování*. Pardubice, 2003, s. 1-2.

⁹ MAŇAS, M. *Teorie her a konflikty zájmů*. Praha, 2002, s. 7.

Jak vysvětluje například BLACKWELL a GIRSHICK¹⁰, hra bude konečnou posloupností tahů, prováděných v určitém pořadí dle daných pravidel. Tyto tahy mohou být dvojího druhu, osobní a náhodné. Osobní jsou volbou jednoho z hráčů a náhodné nejsou vybrané jedním z hráčů, nýbrž nějakým náhodným mechanismem.

Tuto hru s konstantním součtem v našem případě určují tři množiny:

1. První množinou je množina hráčů (seznam účastníků konfliktní situace): {1, 2, 3, ...16}. V našem případě se jedná o 16 politických subjektů:

- Česká strana sociálně demokratická,
- ČESKÝ POLITICKÝ STŘED,
- Dělnická strana sociální spravedlnosti,
- Komunistická strana Čech a Moravy,
- Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová,
- OBČANÉ PRO BUDĚJOVICE,
- Občanská demokratická strana,
- OTEVŘENÁ SPOLEČNOST A ZELENÍ,
- SNK Evropští demokraté,
- Strana práv Občanů Zemanovci a SUVERENITA - blok Jany Bobošíkové,
- "Strana soukromníků České republiky",
- SVOBODNÍ – PIRÁTI,
- TOP 09,
- Věci veřejné,
- VOLBA PRO MĚSTO - NEZÁVISLÍ OBČANÉ MĚSTU,
- Volte Pravý Blok - stranu za snadnou a rychlou ODVOLATELNOST politiků a státních úředníků PŘÍMO OBČANY, za NÍZKÉ daně, VYROVNANÝ rozpočet, MINIMALIZACI byrokracie, SPRAVEDLIVOU a NEZKORUMPOVANOU policii a justici, REFERENDA a PŘÍMOU demokracii WWW.CIBULKA.NET.¹¹

¹⁰ BLACKWELL, D., GIRSHICK, M.A. *Teorie her a statistického rozhodování*. Praha, 1964, s. 11.

¹¹ *Výsledky voleb* [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 2010-12-5]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=3&xnumnuts=3101&xobec=544256&xstat=0&xvyber=0>>.

2. Druhou množinou je množina prostorů strategií: $(X_1, X_2, \dots, X_N)$. Zde X_i označuje prostor strategií i -tého hráče. V našem případě jsou to jednotlivé matematické modely pro přepočítání hlasů na mandáty, tzv. volební formule.

Příklady možných volebních formulí:

- Hareho kvóta,
- Droopova kvóta,
- Hagenbach-Bischoffova kvóta,
- kvóta Imperiali,
- d'Hondtova metoda,
- upravená d'Hondtova metoda (krajské volby v ČR),
- Sainte-Leaguë metoda,
- upravená Sainte-Leaguë metoda,
- Imperiali metoda,
- dánský dělitel.

3. Množina výplatních funkcí všech hráčů: $\{f_1(x_1, x_2, \dots, x_N), \dots, f_N(x_1, x_2, \dots, x_N)\}$. Výplatní funkce jsou definovány na kartézském součinu prostoru strategií (výplatní funkce musí stanovit výhru hráče pro všechny kombinace strategií). V našem případě je výplatní funkcí výsledek voleb v závislosti na zvolených strategiích, respektive volebních formulích.¹²

---

¹² DLOUHÝ, M., FIALA, P. *Úvod do teorie her*. Praha, 2007, s. 11.

6 KOMUNÁLNÍ VOLBY V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

6.1 Volební výsledky komunálních voleb 2002 a 2006 v Českých Budějovicích

Z deseti kandidátek získalo po volbách 2002 zastoupení v českobudějovickém zastupitelstvu šest. S náskokem téměř dvaceti procent na druhého v pořadí zvítězila ODS. Přesto se jí nepodařilo získat post primátora, náhradou jí však byla nadpoloviční většina v radě. Velkou koalici tvořila spolu s ČSSD a KDU-ČSL. Své dominantní postavení dokázala ODS potvrdit i ve volbách následujících, v nichž dokázala sama získat těsně nadpoloviční většinu křesel. Počet subjektů přítomných v zastupitelstvu se nezměnil, jen US-DEU byla nahrazena Stranou zelených a občanskými sdruženími. Pokles zaznamenaly KSČM, KDU-ČSL a SNK ED.

Ačkoliv mohla ODS sestavit radu sama, dala přednost vytvoření širší platformy prostřednictvím spolupráce s ideově blízkými stranami. Vytvořila tak nadměrnou ideově propojenou koalici s KDU-ČSL (náměstek a jeden radní) a SNK ED (jeden radní). Sama měla v radě osm mandátů (primátor, dva náměstci a pět radních).¹⁸

6.2 Volební výsledky komunálních voleb 2010 v Českých Budějovicích

Před volbami v roce 2010 byla v Českých Budějovicích velmi napjatá situace. Do voleb se přihlásilo celkem 16 politických subjektů a největší mediální boj se vedl především mezi ODS a nově založeným politickým hnutím Občané pro Budějovice, které založil Juraj Thoma. Juraj Thoma byl primátorem za ODS od voleb 2006 (v předchozím období byl prvním náměstkem primátora).

Na zasedání zastupitelstva 17. června 2010 byl na návrh zastupitelky ČSSD Evy Hajerové z funkce primátora odvolán celkem 23 hlasy ze 45. Na základě této události vznikl v zastupitelstvu druhý klub ODS, do kterého přešlo celkem 6 zastupitelů. Po odvolání Thomy vedla město první náměstkyně primátora Ivana Popelová.

¹⁸ BALÍK, S. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno, 2008, s. 83-84.

Ale hned na následujícím zasedání zastupitelstva 24. června 2010 byl překvapivě navržen bod volba primátora města a po schválení tohoto bodu byl v tajné volbě zvolen novým primátorem města Miroslav Tetter z KDU-ČSL. Ivana Popelová zároveň rezignovala na pozici první náměstkyně i členky rady města.

Po těchto událostech nastalo kratší období klidu, protože ve všech stranách se chystaly sněmy, na kterých se domlouvaly kandidátní listiny pro komunální volby. V ODS se tento sněm konal v pondělí 12. července 2010 od 17:00 v kulturním domě Vltava v Českých Budějovicích. Zde byli přítomni zástupci všech pěti místních sdružení v Českých Budějovicích, tedy i sdružení č. 4, kde byl předsedou Juraj Thoma. Na tomto sněmu byl jako lídr kandidátní listiny vybrán Vladimír Brůha (tehdy předseda finančního výboru města a daňový poradce). Tento lídr po svém zvolení využil své právo a přednesl návrh své kandidátní listiny na městském sněmu. Jeho návrh byl následně většinou přítomných delegátů ODS potvrzen. Před hlasováním o tomto návrhu zazněly pouze dva návrhy na úpravu této kandidátní listiny. Jeden z nich nebyl nakonec oficiálně předložen, a proto se hlasovalo pouze o jediném pozměňovacím návrhu. A to byl návrh, který se týkal pozice č. 6 na kandidátní listině, a hlasovalo se o dvou kandidátech. Prvním byl Břetislav Kábele a druhým Miroslav Beneš. V tajném hlasování nakonec šestou pozici kandidátní listiny obsadil Břetislav Kábele. Žádné jiné návrhy nepadly a kandidátní listina v podobě, kterou navrhl lídr, byla schválena. Sdružení Juraje Thomy před touto volbou ze sálu odešlo, ale žádné návrhy městskému sněmu nenavrhl.

22. července 2010 bylo u Ministerstva vnitra zaregistrováno hnutí Občané pro Budějovice (OPB). Cílem Občanů pro Budějovice byl úspěch v říjnových komunálních volbách, kterých se zúčastnili s podporou hnutí „Starostové a nezávislí“. Petici za vznik tohoto hnutí podpořilo svým podpisem 1 661 občanů. V úterý 3. srpna 2010 večer se konalo ustavující shromáždění hnutí Občané pro Budějovice, kterému předcházelo vystoupení třinácti členů z ODS (Juraj Thoma, Veronika Příbylová, Ivana Popelová, David Sláma, Ivan Mánek, Michael Gyepes, Jaroslava Šporclová, Alena Vlčková, Jindřiška Kačenová, Irena Horažďovská, Ivo Moravec, Zuzana Thomová a Marie Langová). Delegáti ustanovujícího shromáždění zvolili předsedu hnutí, jímž se stal Juraj Thoma, a současně také devítičlennou radu hnutí. Zastupujícím předsedou byl zvolen člen přípravného výboru OPB Milan Brabec. V úterý 10. srpna 2010 podalo hnutí

Občané pro Budějovice registračnímu úřadu kandidátní listinu pro říjnové komunální volby.

Předvolební kampaň v Českých Budějovicích byla velmi bouřlivá a nejvíce prostoru věnovala média především nově vzniklému hnutí Juraje Thomy. Velmi stručně lze říci, že dominantní byla tři témata. Prvním bylo pochopitelně odvolání Juraje Thomy z postu primátora čtyři měsíce před volbami, druhé téma bylo odvolání tajemníka českobudějovického magistrátu Zdeňka Řeřábka Jurajem Thomou 28. dubna 2010 a třetím a asi nejvýraznějším tématem bylo zaměření na údajnou kmotrovskou politiku ODS v Českých Budějovicích.

Pomocí dotazníku byl zkoumán názor jednotlivých kandidátů politických hnutí a stran na problematiku regionálních volebních systémů (blíže viz kapitola č. 1 - Cíl a metodika bakalářské práce). Otázky byly kandidátům z politických subjektů, které se komunálních voleb v Českých Budějovicích zúčastnily, položeny ještě před volbami. Ne všemi kandidáty byly otázky zodpovězeny, ale z vítězných stran otázky vždy alespoň jeden kandidát zodpověděl. Odpovědi jednotlivých respondentů jsou uvedeny v příloze č. 1 až 12.

Kandidátům bylo položeno následujících šest otázek:

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*
2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*
3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*
4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*
5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*
6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Z odpovědí na tyto otázky lze konstatovat následující závěry. Pro přímou volbu primátora se vyjádřili, kromě kandidátů ODS, téměř všichni z dotázaných, ale většina z nich také zároveň zdůrazňuje potřebu posílení pravomocí primátora, aby nenastala situace, kdy přímo zvolený primátor nebude mít oporu v radě města. Na otázku ohledně optimálního počtu zastupitelů a hranici hlasů pro získání mandátu většina odpovídala, že současný stav (45 zastupitelů a 5 %) je vyhovující. Nicméně zmíníme především

myšlenku Ivana Nadberežného, lídra KSČM, který poukázal na nepoměr v účasti obyvatel na správě města, kdy v malých obcích připadá na jednoho zastupitele běžně kolem 100 až 200 obyvatel a v Českých Budějovicích je to asi 2 200 obyvatel. U otázek, které se zaměřily na možné zvýhodnění malých či velkých stran a možnosti rozdílného volebního systému pro malé a velké obce nebyla u dotázaných příliš shoda. Lze říci, že část z nich je pro naprosto rovné podmínky a část pro zvýhodnění malých stran. Někteří by v malých obcích preferovali přímou volbu starosty. U poslední otázky byla většina pro zachování stávajícího volebního systému, ale opět zazněly myšlenky na rozdílný systém pro malé obce, kde je kladen větší důraz na osobnost kandidáta před stranickou příslušností.

V období několika málo měsíců před komunálními volbami bylo velmi nejasné, jak volby dopadnou. Hlavním otazníkem byl právě výsledek nového hnutí Juraje Thomy. Odhady výsledků byly jistě ovlivněné i rekordním počtem kandidujících subjektů. Volby proběhly v pátek 15. a v sobotu 16. října 2010 a výsledek překvapil zajisté jak občany města, tak i všechny zúčastněné strany a hnutí. Ve volbách vyhrálo (jak podrobně ukazují následující tabulky č. 1 a 2) hnutí Občané pro Budějovice se ziskem 15 křesel ze 45. Dalším velkým překvapením byl úspěch pouhých pěti stran z celkových rekordních šestnácti. Nakonec se o křesla v zastupitelstvu podělily pouze tyto strany: OPB, ČSSD, ODS, TOP 09 a KSČM. Dle odhadů výsledků byly volby velkým zklamáním především pro ODS, která ztratila oproti minulým volbám celkem 15 křesel. Další překvapení bylo, že strana Věci veřejné nedosáhla ani na 3 % a pouhých 6 křesel pro TOP 09 přesto, že tato strana byla ve velkých městech považována za favorita.

Tab. č. 1: Výsledek komunálních voleb 2010 v Českých Budějovicích¹⁹

Počet volených členů zastupitelstva	Počet volebních obvodů	Okresy			Volici v seznamu	Vydané obálky	Volební účast v %	Odevzdané obálky	Platné hlasy
		celkem	zpr.	v %					
45	1	90	90	100,00	76 916	30 542	39,71	30 527	1 271 119

¹⁹ *Výsledky voleb* [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 2010-12-5]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=3&xnumnuts=3101&xobec=544256&xstat=0&xvyber=0>>.

Tab. č. 2: Výsledky politických subjektů v komunálních volbách 2010 v Českých Budějovicích²⁰

číslo	Kandidátní listina název	Hlasy		Počet kandidátů	Přepočtený základ dle počtu kandidátů	Přepočtené % platných hlasů	Počet mandátů
		abs.	v %				
1	SPOZ a SUVERENITA	28 073	2,21	45	1 271 119,00	2,20	0
2	"Strana soukromníků ČR"	4 058	0,32	31	875 659,75	0,46	0
3	Dělnic.str.sociální spravedl.	1 446	0,11	8	225 976,71	0,63	0
4	VOLBA PRO MĚSTO	44 897	3,53	45	1 271 119,00	3,53	0
5	SNK Evropští demokraté	36 864	2,90	45	1 271 119,00	2,90	0
6	TOP 09	128 425	10,10	44	1 242 871,91	10,33	6
7	Komunistická str.Čech a Moravy	144 751	11,39	45	1 271 119,00	11,38	6
8	OBČANÉ PRO BUDĚJOVICE	333 958	26,27	45	1 271 119,00	26,27	15
9	OTEVŘENÁ SPOLEČNOST A ZELENÍ	46 006	3,62	45	1 271 119,00	3,61	0
10	SVOBODNÍ - PIRÁTI	15 493	1,22	37	1 045 142,28	1,48	0
11	Křesť.demokr.unie-Čs.str.lid.	47 939	3,77	45	1 271 119,00	3,77	0
12	Volte Pr.Blok www.cibulka.net	481	0,04	1	28 247,08	1,70	0
13	Věci veřejné	35 061	2,76	44	1 242 871,91	2,82	0
14	Česká str.sociálně demokrat.	213 433	16,79	45	1 271 119,00	16,79	10
15	Občanská demokratická strana	189 277	14,89	45	1 271 119,00	14,89	8
16	ČESKÝ POLITICKÝ STŘED	957	0,08	14	395 459,24	0,24	0

V zákonné lhůtě byly podány dva protesty na průběh voleb. První za stranu Zelení byl nakonec stažen, a proto se krajský soud zabýval pouze protestem kandidáta strany TOP 09 Miroslava Mühlböcka, který se týkal okrsku č. 53, kde jako kandidát č. 6 na kandidátní listině neměl, dle výsledků, získat jediný hlas. Tento návrh soudkyně krajského soudu Marie Krybusová rozhodla 11. listopadu 2010 zamítavě. Primátor města Miroslav Tetter poté vyhlásil termín ustanovujícího zasedání zastupitelstva města na úterý 23. listopadu 2010.

V povolebních vyjednáváních, která byla také velmi napjatá, vznikla nakonec koalice složená z OPB, TOP 09 a ČSSD. Kandidátem koalice na pozici českobudějovického primátora byl Juraj Thoma (OPB), který byl následně zvolen. Statutárním zástupcem primátora se stal Miroslav Joch (ČSSD), který bude odpovídat za ekonomiku a majetek města.

²⁰ Výsledky voleb [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 2010-12-5]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=3&xnumnuts=3101&xobec=544256&xstat=0&xvyber=0>>.

Dalšími náměstkyně primátora pak jsou Kamil Calta (TOP 09, investice a správa veřejných statků), Ivana Popelová (OPB, strategický rozvoj a územní plánování) a Petr Podhola (ČSSD, školství a sociální věci). Na návrh ČSSD byla zřízena pozice uvolněné členky rady zodpovědné za činnost územních komisí, kterou bude vykonávat Eva Hajerová. Neuvolněnými členy rady jsou Tomáš Bouzek (TOP 09), Josef Průcha (ČSSD), Jaroslav Mach (ČSSD), Jiří Šesták (OPB) a Ivo Moravec (OPB). Zastupitelstvo města je ze zákona o obcích povinno zřídit finanční a kontrolní výbor. V čele finančního výboru stanula Petra Šebestíková (TOP 09), předsednictví kontrolního výboru bylo nabídnuto opozici. Novým předsedou kontrolního výboru, což je nyní pozice oproti předchozím obdobím obsazená neuvolněným zastupitelem, se stal Ivan Nadberežný (KSČM). ODS nefiguruje na žádné z funkcí a její návrhy při ustavujícím zasedání byly koalicí vždy přehlasovány a veškeré hlasování nakonec dopadlo přesně tak, jak bylo dohodnuto v koaliční smlouvě. Koalice nebyla založena na velmi dobrých vzájemných vztazích jednotlivých partnerů, a proto bylo na zasedání zastupitelstva k vidění i několik velmi zvláštních jednání. Například při volbě primátora všichni členové OPB a TOP 09 vyplnili volební lístky ještě na svém místě v sále, přiložili k lístku svůj občanský průkaz a spolu s lístkem pomocí fotoaparátu v mobilním telefonu vyfotili. Koalice OPB, TOP 09 a ČSSD by měla disponovat celkem 31 hlasy ze 44 přítomných (omluven se zasedání byl pouze senátor Jiří Pospíšil z ODS) a jak se ukázalo při zmíněné volbě primátora, tak jednotná opravdu není, protože primátor získal 29 hlasů. Navíc se hovořilo i o tom, že některé hlasy patřily členům KSČM, ale to nelze v rámci tajné volby prokázat. Nicméně v dalších bodech jednání zastupitelstva hlasy nadále klesaly a dokonce před volbou posledního z náměstků primátora vyvolal člen OPB přestávku, aby se koalice mohla poradit ohledně klesající podpory ze strany jejich koalice. Přestože ustavující zasedání zastupitelstva dopadlo nakonec podle plánů koaličních stran, lze říci, že koalice nemá příliš silné základy a bude to stát velké úsilí, aby vydržela celé čtyři roky. Navíc 25. listopadu 2010 jednal krajský výbor TOP 09 a na programu bylo mimo jiné vyloučení dvou členů, které nakonec bylo odhlasováno. Prvním byl Martin Červený, místostarosta Volyně, a druhou byla nová zastupitelka města České Budějovice Barbora Lišková. Je tedy otázkou, jak významnou ztrátou to pro koalici bude a bude velmi záležet především na hlasování členů strany ČSSD. I bez Barbory Liškové koalice disponuje 30 hlasy, ale není tajemstvím, že v ČSSD je mnoho odpůrců koaliční smlouvy s OPB a TOP 09. Když městský sněm ČSSD o podpoře této koaliční smlouvy hlasoval, tak byla schválena o pouhý jeden hlas.

7 KOMPONENTY VOLEBNÍHO SYSTÉMU

Vnitřní strukturu volebního systému, podle ČMEJRKA²¹, si lze představit jako množinu prvků (metod), které převádějí hlasy voličů (vstupy) na mandáty zastupitelů (výstupy). Komponenty, které tvoří volební systém, na sebe mohou postupně navazovat, ale mezi sebou navzájem se chovají nezávisle.

Jsou jimi: *volební obvod, forma kandidatury, struktura hlasu, volební klauzule a volební formule*. Základními funkcemi volebního systému jsou: přeměna volebních preferencí voličů na určitou formu hlasu (struktura hlasu a forma kandidatury) a přepočítání volebních zisků (hlasů) na mandáty (volební obvod, volební klauzule, volební formule).

7.1 Volební obvod

Volební obvod lze definovat jako soubor voličů (elektorát) v současnosti převážně vymezený příslušností k určitému území, který volí kandidáty (zastupitele) přidělené k danému volebnímu obvodu. Volební obvod se tedy vztahuje pouze na voliče na vymezeném území, nelze ho tudíž zaměňovat za území jako takové. Velikost volebního obvodu nemá nic společného s rozlohou vytýčeného území a někdy ani s jeho demografickou velikostí. Ve skutečnosti velikost volebního obvodu určuje počet volených zastupitelů (přidělovaných mandátů). Dle tohoto měřítko lze volební obvody třídit na jednomandátové a vícemandátové. Počet volených zastupitelů je daný zákonem a názorněji jej zobrazuje tabulka č. 3. Volební obvod Českých Budějovic je vícemandátový a celkový počet volebních okrsků je 90. Do zastupitelstva v Českých Budějovicích se volí 45 zastupitelů, tedy nejvyšší, zákonem dovolený, počet.

Tab. č. 3: Zákonné vymezení velikosti zastupitelstva podle počtu obyvatel²²

1990-1994		1994-2001		od 2001	
<i>počet obyvatel</i>	<i>počet zastupitelů</i>	<i>počet obyvatel</i>	<i>počet zastupitelů</i>	<i>počet obyvatel</i>	<i>počet zastupitelů</i>
		do 500	5-9	do 500	5-15
do 3 000	7-15	501-3 000	7-15	501-3 000	7-15
3 001-20 000	15-30	3 001-10 000	11-25	3 001-10 000	11-25
20 001-50 000	25-40	10 001-50 000	15-35	10 001-50 000	15-35
nad 50 000	35-50	50 001-150 000	25-45	50 001-150 000	25-45
statutární města	50-70	nad 150 000	35-55	nad 150 000	35-55
Praha	70-80	Praha	70-80	Praha	55-70

²¹ ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha, 2004, s. 93-118.

²² BALÍK, S. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha, 2009, s. 93.

7.2 Forma kandidatury

Forma kandidatury upravuje vztahy mezi voliči a kandidáty a kandidáty a nominující stranou. Kandidatura může být personální či mít podobu kandidátní listiny. Pokud každá ze stran nominuje pouze jednoho kandidáta, mluvíme o kandidatuře personální, která je vždy spojena s majoritním volebním systémem. Kandidátní listinou se rozumí stranická soupiska kandidátů, kteří se účastní voleb jako celek. Nejčastěji se rozlišují tři typy kandidátních listin. Prvním typem jsou přísně vázané, kdy volič odevzdává svůj hlas pouze pro jednu kandidátku a vnitřní struktura je neměnná a nemůže ovlivnit pořadí kandidátů dané strany. Dále se jedná o vázaný typ kandidátní listiny, kdy volič sice volí pouze jednu kandidátní listinu, ale preferenčním hlasováním může alespoň částečně ovlivnit pořadí kandidátů. Třetím typem je otevřená kandidátní listina, kdy lze kandidátní listiny kombinovat a případně i určovat pořadí kandidátů dle vlastního uvážení.

7.3 Struktura hlasu

Volič svým hlasem vyjadřuje své politické názory a preference ve vztahu k nabízeným politickým alternativám (programům). Strukturou hlasu rozumíme formu transformace rozdílných politických preferencí voličů do jednotné podoby hlasování. Logicky úzce souvisí s typem kandidatury. Obecně rozlišujeme mezi hlasem kategorickým (volič může hlasovat pouze pro kandidáty z jedné strany) a ordinálním (volič může hlasovat pro kandidáty z různých kandidátních listin) nebo mezi hlasem jediným a vícenásobným. Kombinací jednotlivých způsobů hlasování lze získat různé varianty struktury hlasu.

V případě komunálních voleb v České republice má volič tzv. kombinovaný hlas, který je znám též pod názvem panašování. Volič může kombinovat hlasování pro kandidáty z různých stranických soupisek bez ohledu na jejich pořadí na dané kandidátní listině. Podobně jako v případě preferenčního hlasu jsou přípustné obě varianty označení vybraných kandidátů: pouhým zvýrazněním či určením jejich pořadí. Kombinovaný hlas vyžaduje otevřené kandidátní listiny.

7.4 Volební klauzule

Volební klauzule (označovaná také jako uzavírací klauzule či umělý práh) představuje minimální počet hlasů, kterého musí strana dosáhnout, aby mohla postoupit do další fáze skrutinia, kde dochází k samotnému přerozdělování mandátů. Ačkoli

strana překoná stanovenou volební klauzuli, nevzniká jí automaticky nárok na získání mandátu. Postupuje pouze do druhé fáze skrutinia, ve které se pomocí volební formule (metody přepočtu volebních výsledků na mandáty) přidělují zastupitelská křesla stranám dle výše jejich volebních zisků. Pro volby v České republice je volební klauzule stanovena minimálním procentem hlasů ve výši 5 %. Jak uvádí KLÍMA²³, tak se řadíme spolu s Estonskem, Lotyšskem, Polskem a Maďarskem do skupiny s nejvyššími klauzulemi, ale tato její výše není neobvyklá ani v západní Evropě.

7.5 Volební formule

Volební formule (označovaná také jako volební technika) je matematický výpočet, pomocí kterého se převádí volební výsledky na mandáty. Matematická formule je nedílnou součástí volebního systému, která nemůže v žádném případě chybět. Přesto nelze zaměňovat volební formuli za volební systém jako takový. Ačkoli existuje mnoho volebních formulí, můžeme je rozdělit do dvou základních typů: na volební formule většinové a poměrné.

7.5.1 Většinové volební formule

Většinové volební formule (volební techniky) jsou historicky nejstaršími volebními metodami převodu volebních preferencí na mandáty. Nejznámější varianty většinových formulí založených na principech relativní (prosté) či dvoukolové absolutní většiny nalzáme ve volbách do kolektivních zastupitelských sborů regionální úrovně již jen zřídka. V současnosti se již při konstrukci volebních systémů příliš nevyužívá tradičních většinových technik založených na jednomandátových volebních obvodech. Výjimkou mohou být případy, kdy jsou aplikovány na nominální úrovni ve smíšených volebních systémech či v přímých volbách např. starostů obcí.

Princip prosté (relativní) většiny

Podstatu volebního systému založeného na principu prosté většiny hlasů (plurality vote) nejlépe vystihuje jeho anglické označení first-past-the-post (volně přeloženo jako první kdo dosáhne cíle, neboli vítěz bere vše). Jedná se o nejjednodušší volební formuli. Mandát obdrží ten kandidát, který získá v daném jednomandátovém volebním obvodě nejvyšší počet hlasů (rozhoduje se tedy jen v jediném volebním kole). První kandidát vyhrává, ačkoli celkový součet hlasů všech jeho rivalů může být až několikrát vyšší než jeho volební výsledek.

²³ KLÍMA, M. *Možnosti úpravy či reformy volebního systému v ČR*. Praha, 1999, s. 112.

Jak je vidět v tabulce č. 4, tak při uplatnění tohoto principu by 44 mandátů získalo hnutí OPB a jeden mandát strana ODS. Při uplatnění d'Hondtovi metody získal mandát i kandidát, který byl až na pozici 163 při principu prosté většiny. A dokonce celkem 29 kandidátů, kteří získali pomocí d'Hondtovi metody mandát by jej nezískalo.

Tab. č. 4: Princip prosté většiny²⁴

Číslo	Kandidátní listina	Příjmení, jméno	Věk	abs.	v %	Mandát
1	OPB	Thoma Juraj Mgr.	41	10062	3,01	*
2	OPB	Šesták Jiří Mgr.	53	9315	2,78	*
3	OPB	Popelová Ivana Ing.	49	8652	2,59	*
4	OPB	Vácha František doc. RNDr. Ph.D.	44	8263	2,47	*
5	OPB	Moravec Ivo Ing.	46	8136	2,43	*
6	OPB	Šporclová Jaroslava Mgr.	67	7841	2,34	*
7	OPB	Mánek Ivan Mgr. Bc.	79	7733	2,31	*
8	OPB	Brabec Milan	30	7726	2,31	*
9	OPB	Schoř Josef Ing.	54	7701	2,30	*
10	OPB	Fál Václav	53	7597	2,27	*
11	OPB	Tůma Jan Ing.	62	7582	2,27	*
12	OPB	Zimmelová Petra Mgr. Ph.D.	38	7580	2,26	-
13	OPB	Kostohryz David Mgr.	39	7565	2,26	-
14	OPB	Volný Martin Mgr.	32	7531	2,25	-
15	OPB	Rataj Stanislav Ing.	48	7501	2,24	*
16	OPB	Příbylová Veronika Ing.	26	7491	2,24	-
17	OPB	Hlaváčková Věra	45	7478	2,23	-
18	OPB	Bouda Karel	24	7473	2,23	*
19	OPB	Betáková Lucie PhDr. M.A., Ph.D.	42	7455	2,23	-
20	OPB	Gyepes Michael	44	7435	2,22	*
21	OPB	Sláma David Bc.	22	7422	2,22	*
22	OPB	Beneš Karel Mgr.	43	7418	2,22	-
23	OPB	Vejdovec Lubomír Ing.	57	7402	2,21	-
24	OPB	Farka Roman	39	7382	2,21	-
25	OPB	Hintnaus Viktor Ing.	28	7365	2,20	-
26	OPB	Průša Jan	29	7352	2,20	-
27	OPB	Kaňa Jiří RNDr. Ph.D.	33	7350	2,20	-
28	OPB	Chrdle Aleš MUDr.	41	7321	2,19	-
29	OPB	Horáždovská Irena	63	7312	2,18	-
30	OPB	Kolář Martin	26	7291	2,18	-
31	OPB	Šádek Jaroslav	43	7290	2,18	-
32	OPB	Lukeš Julius prof. RNDr. CSc.	47	7266	2,17	-
33	OPB	Zapletal Milan Ing.	75	7238	2,16	-
34	OPB	Červenková Jaroslava	54	7218	2,16	-
35	OPB	Doležal Ondřej MgA.	30	7148	2,14	-
36	OPB	Frank Petr	82	7019	2,10	-
37	OPB	Vlčková Alena	77	7003	2,09	-
38	OPB	Šulčík Karel	80	6937	2,07	-
39	OPB	Kačenová Jindřiška Mgr.	67	6875	2,05	-
40	OPB	Langová Marie RNDr.	77	6799	2,03	-
41	OPB	Čekajle Vilém dipl. ek.	33	6647	1,99	-
42	OPB	Maršík Martin Ing. Ph.D.	44	6615	1,98	-
43	ODS	Zahradník Jan RNDr.	61	6494	3,43	*
44	OPB	Binter Arnošt	32	6346	1,90	-
45	OPB	Chovanec Tomáš Mgr.	31	6101	1,82	-

²⁴ Zázpis o výsledku voleb do zastupitelstva obce [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 2010-12-5]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/pls/kv2010/kv111112?xjazyk=CZ&xid=1&xobec=544256>>.

Princip absolutní většiny

Mandát se přidělí kandidátovi, který v daném jednomandátovém volebním obvodu obdrží nadpoloviční většinu všech hlasů. Pokud kandidují více jak dva kandidáti, může se stát, že žádný z nich nesplní danou podmínku. V takovém případě se koná druhé volební kolo, do kterého postupují pouze někteří kandidáti (určitý počet nejúspěšnějších nebo dle stanovené volební klauzule).

Pokud by nastal tento případ v Českých Budějovicích, tak by získalo všechny mandáty hnutí Občané pro Budějovice.

Existují i další varianty většinových volebních formulí, jako např. alternativní hlasování (varianta principu absolutní většiny, kdy se nepředpokládá konání druhého kola a volič udělí kandidátům preferenční hlasy v určitém pořadí a tím jeho úloha končí). Princip omezeného hlasu se používá ve vícemandátových obvodech a volič disponuje menším počtem hlasů než je počet volených mandátů. Systém jednoho přenosného hlasu je variantou předchozí formule, avšak volič má k dispozici jen jediný hlas, který odevzdá jedinému kandidátovi. Formule kumulativního hlasování dává voliči k dispozici tolik hlasů, kolik činí počet volených zastupitelů, které může rozdělit mezi kandidáty podle svých preferencí anebo posílit pozici preferovaného kandidáta tím, že mu odevzdá všechny své hlasy.

7.5.2 Proporční volební formule

Poměrné volební formule jsou z historického hlediska modernějšími metodami přepočtu hlasů na mandáty než většinové volební formule. Objevily se současně s rozšířením všeobecného volebního práva a s tím související postupnou demokratizací politických systémů. Jsou nejrozšířenějším typem volebních technik v demokratických volebních systémech na regionální úrovni. Především rozlišujeme tři typy poměrných volebních formulí, kterými jsou: metoda jednoho přenosného hlasu a dále metody patřící do skupiny volebních systémů s kandidátními listinami: metody volebních kvót a metody volebního dělitele.

Metody volebních kvót

Nejstarší typy proporčních volebních technik jsou metody volebních kvót. Vycházejí z logického předpokladu, že procento přidělených mandátů by mělo odpovídat procentu získaných hlasů. Výpočet mandátů připadajících určité straně by tak měl mít formu násobku procenta stranou získaných hlasů a celkového počtu rozdělovaných mandátů. Aby se výpočet zjednodušil, odvozuje se z dané formule tzv. volební kvóta:

$$\frac{h}{H} \cdot M = m \rightarrow h \cdot \frac{M}{H} = m \rightarrow h \div \boxed{\frac{H}{M}} = m$$

$$\boxed{\frac{H}{M}} = \text{volební kvóta}$$

$$\frac{h \cdot 100}{H} \dots \text{volební zisk strany (\%)}$$

h ... počet hlasů získaných volební stranou

H ... celkový počet hlasů

m ... počet mandátů přidělený volební straně

M ... celkový počet rozdělovaných mandátů

Volební kvóta vyjadřuje počet hlasů připadající na jedno křeslo v zastupitelstvu. Volební strany, které obdržely počet hlasů odpovídající volební kvótě či jejímu násobku, získávají mandát(y). Uvedená kvóta nese jméno Thomase Hareho. Vypočítává se tedy podílem celkového počtu odevzdaných hlasů (H) na počtu mandátů (M) rozdělovaných v daném volebním obvodu.

$$Q_H = \frac{H}{M}$$

Tab. č. 5: Hareho kvóta²⁵

Strana	Hareho kvóta	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	22440,97778	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
výpočet metodou nejv. zbytku		14,88	9,51	8,43	6,45	5,72
1. fáze		14	9	8	6	5
2. fáze		1	1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6
Volební zisk	22440,97778	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
NØ		22 264	21 343	21 031	20 679	21 404
výpočet metodou nejv. NØ		14,88	9,51	8,43	6,45	5,72
1. fáze		14	9	8	6	5
2. fáze		1	1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6

Hareho kvóta (Q_H) ve skutečnosti ukazuje maximální počet hlasů potřebný pro získání mandátu. Pokud například 150 voličů volí 5 zastupitelů, Q_H činí 30 hlasů. Kandidát pak má nárok na získání mandátů, pokud obdrží alespoň 30 hlasů nebo násobek dané kvóty. S řešením přišel Henry Droop, který navrhl kvótu minimálního počtu hlasů nutných k obdržení zastupitelského křesla. Droopova kvóta (Q_D) přičítá k počtu rozdělovaných mandátů (M) fiktivní křeslo a celkový výsledek zvýší o 1.

$$Q_D = \frac{H}{M + 1} + 1$$

Tab. č. 6: Droopova kvóta²⁶

Strana	Droopova kvóta	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	21954,13043	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
výpočet metodou nejv. zbytku		15,21	9,72	8,62	6,59	5,85
1. fáze		15	9	8	6	5
2. fáze			1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6
Volební zisk	21954,13043	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
NØ		20 872	21 343	21 031	20 679	21 404
výpočet metodou nejv. NØ		15,21	9,72	8,62	6,59	5,85
1. fáze		15	9	8	6	5
2. fáze			1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6

²⁵ Vlastní výpočty

²⁶ Vlastní výpočty

V našem případě by se volební kvóta rovnala 26 hlasům, což umožňuje snadnější přidělování mandátů. Existuje více volebních kvót, které za účelem snadnějšího přidělování mandátů snižují potřebný počet hlasů pro získání jednoho mandátu. Mezi nejznámější patří Hagenbach-Bischoffova volební kvóta (Q_{H-B}) a kvóta Imperiali (Q_I). Hagen-Bischoffova kvóta, jak uvádí LEBEDA²⁷, byla v České republice používána při volbách do Poslanecké sněmovny až do voleb 1998. V prvním skrutiniu zjišťovala krajské volební číslo a ve druhém skrutiniu republikové volební číslo.

$$Q_{H-B} = \frac{H}{M + 1}$$

$$Q_I = \frac{H}{M + 2}$$

Tab. č. 7: Hagenbach-Bischoffova kvóta²⁸

Strana	Hagenbach-Bischoffova kvóta	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	21953,13043	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
výpočet metodou nejv. zbytku		15,21	9,72	8,62	6,59	5,85
1. fáze		15	9	8	6	5
2. fáze			1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6
Volební zisk	21953,13043	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
NØ		20 872	21 343	21 031	20 679	21 404
výpočet metodou nejv. NØ		15,21	9,72	8,62	6,59	5,85
1. fáze		15	9	8	6	5
2. fáze			1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6

²⁷ LEBEDA, T. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha, 2008, s. 81-82.

²⁸ Vlastní výpočty

Tab. č. 8: Kvóta Imperiali²⁹

Strana	kvóta Imperiali	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	21486,04255	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
výpočet metodou nejv. zbytku		15,54	9,93	8,81	6,74	5,98
1. fáze		15	9	8	6	5
2. fáze			1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6
Volební zisk	21486,04255	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
NØ		20 872	21 343	21 031	20 679	21 404
výpočet metodou nejv. NØ		15,54	9,93	8,81	6,74	5,98
1. fáze		15	9	8	6	5
2. fáze			1			1
Počet získaných mandátů		15	10	8	6	6

Uvědomíme-li si, že Droopova volební kvóta určuje minimální počet hlasů k získání mandátu, pak každá nižší kvóta může teoreticky připustit rozdělení více zastupitelských křesel než je celkem k dispozici. Větším a častějším problémem volebních kvót je však opačná situace, kdy nedojde k rozdělení všech mandátů. V takovém případě se pro dodatečné přidělení mandátů nejčastěji aplikuje metoda největšího zbytku či metoda největšího průměru.

Tab. č. 9: Index disproportionality Loosemore-Hanby³⁰

Index disproportionality Loosemore-Hanby	
Hareho kvóta (NZ)	10,28
Hareho kvóta (NØ)	10,28
Droopova kvóta (NZ)	10,28
Droopova kvóta (NØ)	10,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	10,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	10,28
kvóta Imperiali (NZ)	10,28
kvóta Imperiali (NØ)	10,28

Metoda největšího zbytku prisuzuje nerozdělený mandát té straně, které po odečtení hlasů „spotřebovaných“ pro zisk mandátů na základě volební kvóty zbylo nejvíce hlasů. Podělí-li se počet získaných hlasů volební kvótou (h/Q), získáme počet mandátů, které strana získala v první fázi rozdělování mandátů.

²⁹ Vlastní výpočty

³⁰ Vlastní výpočty

Zbývající mandáty se přidělí stranám v pořadí dle velikosti čísla za desetinnou čárkou. Přehlednějším způsobem lze pořadí stran určit podle množství hlasů zbylých po rozdílu volebního výsledku dané strany vyjádřeného počtem získaných hlasů (h) a součinu obdržných mandátů (m) a volební kvóty (Q).

$$NZ = h - m \cdot Q$$

Metoda největšího průměru ($N\emptyset$) přiděluje zbývající mandáty podle průměrného počtu hlasů dané strany na 1 mandát, pokud by získala i mandát následující. Výpočet průměru má formu podílu celkem získaných hlasů (h) a počtu přidělených mandátů (m) zvětšený o jedno křeslo (případný budoucí mandát). Dodatečný mandát následně připadne straně s nejvyšším průměrem.

$$N\emptyset = \frac{h}{m + 1}$$

Z tabulek č. 5 až 8 je vidět, že výsledek voleb by v těchto případech byl vždy stejný a nezáleží ani na tom, zda se použije metoda průměru nebo metoda největšího zbytku. Hlavní příčinou stejných výsledků je především vysoký počet přidělovaných mandátů mezi malý počet zvolených stran. Při menším počtu mandátů, nebo při větším počtu zvolených stran by tyto výsledky mohly být mnohem rozdílnější a může se dokonce stát, že některá zvolená strana by v těchto výpočtech mandát ani nezískala. Index disproportionality Loosemore-Hanbyho zobrazuje tabulka č. 9 a je pochopitelně také ve všech případech stejný a proporcionálnost je u všech použitých volebních kvót stejná.

Metody volebního dělitele

Metody volebních dělitelů jsou založeny na stejném principu jako metoda největšího průměru. Mandáty jsou postupně přidělovány stranám v pořadí dle výše průměrného počtu získaných hlasů připadajícího na jeden mandát. Usuzuje se totiž, že právo získat následující křeslo má ta kandidující strana, která by po jeho obdržení vykazovala v průměru nejvíce hlasů na každý přidělený mandát. Pro účely metody se vypočítávají průměry získaných hlasů připadající na jednotlivá zastupitelská křesla, pomocí kterých se následně sestaví tzv. d'Hondtova tabulka. Pro získání průměrného počtu hlasů na jednotlivé mandáty se volební zisk stran postupně dělí (proto metody volebního dělitele) přirozenými čísly od jedné do počtu, který odpovídá velikosti

volebního obvodu (ve skutečnosti se však počet uvedených podílů v d'Hondtově tabulce může u každé strany lišit v závislosti na počtu kandidátů na kandidátní listině – aby strana nezískala více mandátů než kolik má k dispozici kandidátů). Vypočtené podíly se následně seřadí od nejvyššího po nejnižší. Skupina nejvyšších podílů, jejíž četnost koresponduje s počtem volených zastupitelů, přináší příslušným stranám za každý zahrnutý podíl jeden mandát. Analogicky lze rozdělit mandáty mezi kandidující strany pomocí posledního podílu z dané skupiny, který by se použil podobně jako volební kvóta. Ke stejnému výsledku, jako v případě d'Hondtovy metody volebního dělitele, lze také dojít pomocí Hagenbach-Bischoffovy kvóty. Jak již bylo uvedeno, počet hlasů se dělí velikostí volebního obvodu zvětšeným o jeden mandát. Pokud se však nepodaří rozdělit všechna zastupitelská křesla, výpočet se anuluje a k děliteli se připočte další jednotka. Jestliže ani tak nedojde k distribuci všech mandátů, celý proces se opakuje, dokud se křesla nepodaří rozdělit.

Tím, že d'Hondtova metoda volebního dělitele vychází z metody největšího průměru, logicky také musí dosahovat stejné úrovně (dis)proporcionality a favorizovat strany s vyšším volebním ziskem. Aby se podpořily menší strany, je nutné pozměnit posloupnost dělitelů. Je evidentní, že s každým získaným mandátem se pro danou stranu ztěžuje obdržení mandátu dalšího. Významnou roli zde hraje první dělitel, který nejvíce ovlivňuje zisk prvního mandátu menšími stranami. Vysoký první dělitel a současně i menší rozdíl mezi prvním a druhým dělitelem snižuje šance malých stran na obdržení mandátu. Podobným způsobem ovlivňuje šance na získání mandátů velikost intervalu mezi jednotlivými děliteli. Pokud by se vynechaly některé řádky v d'Hondtově tabulce, vznikla by mezi děliteli větší mezera, která by podstatně zmenšila podíly větších stran a zvětšila šanci menších stran na získání prvních mandátů. Nejznámější metody volebních dělitelů, které kombinují zmíněné vlastnosti, uvádí následující tabulka č. 10.

Tab. č. 10: Metody volebních dělitelů³¹

Formule	Posloupnost dělitelů
d'Hondt	1; 2; 3; ... n
upravený d'Hondt	1,42; 2; 3; ... n
Sainte-Laguë	1; 3; 5; ... 2n-1
upravený Sainte-Laguë	1,4; 3; 5; ... 2n-1
Imperiali	2; 3; 4; ... n+1
dánský dělitel	1; 4; 7; ... 3n-2

n ... počet zastupitelů volených v daném volebním obvodě

³¹ ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha, 2004, s. 108.

Tab. č. 11: D'Hondtova metoda³²

Strana	Dělitelé	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	d'Hondt	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
Ø na 1 mandát	1	333 958,00	213 433,00	189 277,00	144 751,00	128 425,00
Ø na 2 mandáty	2	166 979,00	106 716,50	94 638,50	72 375,50	64 212,50
Ø na 3 mandáty	3	111 319,33	71 144,33	63 092,33	48 250,33	42 808,33
Ø na 4 mandáty	4	83 489,50	53 358,25	47 319,25	36 187,75	32 106,25
Ø na 5 mandátů	5	66 791,60	42 686,60	37 855,40	28 950,20	25 685,00
Ø na 6 mandátů	6	55 659,67	35 572,17	31 546,17	24 125,17	21 404,17
Ø na 7 mandátů	7	47 708,29	30 490,43	27 039,57	20 678,71	18 346,43
Ø na 8 mandátů	8	41 744,75	26 679,13	23 659,63	18 093,88	16 053,13
Ø na 9 mandátů	9	37 106,44	23 714,78	21 030,78	16 083,44	14 269,44
Ø na 10 mandátů	10	33 395,80	21 343,30	18 927,70	14 475,10	12 842,50
Ø na 11 mandátů	11	30 359,82	19 403,00	17 207,00	13 159,18	11 675,00
Ø na 12 mandátů	12	27 829,83	17 786,08	15 773,08	12 062,58	10 702,08
Ø na 13 mandátů	13	25 689,08	16 417,92	14 559,77	11 134,69	9 878,85
Ø na 14 mandátů	14	23 854,14	15 245,21	13 519,79	10 339,36	9 173,21
Ø na 15 mandátů	15	22 263,87	14 228,87	12 618,47	9 650,07	8 561,67
Ø na 16 mandátů	16	20 872,38	13 339,56	11 829,81	9 046,94	8 026,56
Ø na 17 mandátů	17	19 644,59	12 554,88	11 133,94	8 514,76	7 554,41
Ø na 18 mandátů	18	18 553,22	11 857,39	10 515,39	8 041,72	7 134,72
Ø na 19 mandátů	19	17 576,74	11 233,32	9 961,95	7 618,47	6 759,21
Ø na 20 mandátů	20	16 697,90	10 671,65	9 463,85	7 237,55	6 421,25
Ø na 21 mandátů	21	15 902,76	10 163,48	9 013,19	6 892,90	6 115,48
Ø na 22 mandátů	22	15 179,91	9 701,50	8 603,50	6 579,59	5 837,50
Ø na 23 mandátů	23	14 519,91	9 279,70	8 229,43	6 293,52	5 583,70
Ø na 24 mandátů	24	13 914,92	8 893,04	7 886,54	6 031,29	5 351,04
Ø na 25 mandátů	25	13 358,32	8 537,32	7 571,08	5 790,04	5 137,00
Ø na 26 mandátů	26	12 844,54	8 208,96	7 279,88	5 567,35	4 939,42
Ø na 27 mandátů	27	12 368,81	7 904,93	7 010,26	5 361,15	4 756,48
Ø na 28 mandátů	28	11 927,07	7 622,61	6 759,89	5 169,68	4 586,61
Ø na 29 mandátů	29	11 515,79	7 359,76	6 526,79	4 991,41	4 428,45
Ø na 30 mandátů	30	11 131,93	7 114,43	6 309,23	4 825,03	4 280,83
Ø na 31 mandátů	31	10 772,84	6 884,94	6 105,71	4 669,39	4 142,74
Ø na 32 mandátů	32	10 436,19	6 669,78	5 914,91	4 523,47	4 013,28
Ø na 33 mandátů	33	10 119,94	6 467,67	5 735,67	4 386,39	3 891,67
Ø na 34 mandátů	34	9 822,29	6 277,44	5 566,97	4 257,38	3 777,21
Ø na 35 mandátů	35	9 541,66	6 098,09	5 407,91	4 135,74	3 669,29
Ø na 36 mandátů	36	9 276,61	5 928,69	5 257,69	4 020,86	3 567,36
Ø na 37 mandátů	37	9 025,89	5 768,46	5 115,59	3 912,19	3 470,95
Ø na 38 mandátů	38	8 788,37	5 616,66	4 980,97	3 809,24	3 379,61
Ø na 39 mandátů	39	8 563,03	5 472,64	4 853,26	3 711,56	3 292,95
Ø na 40 mandátů	40	8 348,95	5 335,83	4 731,93	3 618,78	3 210,63
Ø na 41 mandátů	41	8 145,32	5 205,68	4 616,51	3 530,51	3 132,32
Ø na 42 mandátů	42	7 951,38	5 081,74	4 506,60	3 446,45	3 057,74
Ø na 43 mandátů	43	7 766,47	4 963,56	4 401,79	3 366,30	2 986,63
Ø na 44 mandátů	44	7 589,95	4 850,75	4 301,75	3 289,80	2 918,75
Ø na 45 mandátů	45	7 421,29	4 742,96	4 206,16	3 216,69	2 853,89
Počet získaných mandátů	d'Hondt	15	10	8	6	6

³² Vlastní výpočty

Jednou z metod volebních dělitelů, která se snaží vyrovnat disproporcionalitu d'Hondtovy metody, je metoda Francouze Sainte-Laguého, která používá posloupnosti lichých dělitelů. Zvětšený interval mezi děliteli umožňuje reprezentaci středních a menších stran. Malé strany však nejvýrazněji podporuje dánská formule. Nejvíce disproporční metodou favorizující velké strany je bezesporu Imperialiho metoda volebního dělitele, jejíž první dělitel začíná až číslicí 2. Tuto metodu, jak uvádí NOVÁK³³, prosazovala ODS.

Mezi relativně „jemnější“ metody bránící malým stranám v přístupu k prvním mandátům patří upravený Sainte-Lagué a upravený d'Hondt. Poslední ze jmenovaných metod je čistě českou raritou, která se někdy také označuje dle svého tvůrce jako Koudelkova metoda. Kombinuje disproporčnost d'Hondtovy metody a znesnadnění přístupu k prvním mandátům. V současnosti patří mezi komponenty českého krajského volebního systému.

Na závěr lze konstatovat, že hlavní výhodou metod volebních dělitelů je oproti metodám volebních kvót jednoduchost jejich výpočtu a především fakt, že všechny mandáty jsou distribuovány již v prvním skrutiniu.

Metoda jednoho přenosného hlasu

Na rozdíl od předešlých dvou metod, volební technika jednoho přenosného hlasu nepoužívá kandidátní listiny, ale personální formu kandidatury v kombinaci s vícemandátovým volebním obvodem (předpokládají se alespoň tři mandáty). Neplatí tedy, že hlas pro kandidáta je současně i hlasem pro stranu, ale volič může současně uvést pořadí svých preferencí ve vztahu k ostatním kandidátům. Pro vlastní distribuci mandátů se používá Droopova volební kvóta. Kandidáti, kteří svými hlasy překročí stanovenou kvótu, obdrží mandát. Pokud se v prvním skrutiniu nepodaří obsadit všechny mandáty, je možné přistoupit k druhé fázi skrutinia, ve kterém dojde k rozdělení (přenosu) „zbytkových“ hlasů zvolených zastupitelů (počet hlasů nad rámeček stanovené kvóty) mezi dosud nezvolené kandidáty v souladu s počtem jejich druhých preferencí.

---

³³ NOVÁK, M., et al. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2004, s. 354.

Tab. č. 12: Upravená d'Hondtova metoda³⁴

Strana	Dělitelé	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	upr. d'Hondt	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
Ø na 1 mandát	1,42	235 181,69	150 304,93	133 293,66	101 937,32	90 440,14
Ø na 2 mandáty	2	166 979,00	106 716,50	94 638,50	72 375,50	64 212,50
Ø na 3 mandáty	3	111 319,33	71 144,33	63 092,33	48 250,33	42 808,33
Ø na 4 mandáty	4	83 489,50	53 358,25	47 319,25	36 187,75	32 106,25
Ø na 5 mandátů	5	66 791,60	42 686,60	37 855,40	28 950,20	25 685,00
Ø na 6 mandátů	6	55 659,67	35 572,17	31 546,17	24 125,17	21 404,17
Ø na 7 mandátů	7	47 708,29	30 490,43	27 039,57	20 678,71	18 346,43
Ø na 8 mandátů	8	41 744,75	26 679,13	23 659,63	18 093,88	16 053,13
Ø na 9 mandátů	9	37 106,44	23 714,78	21 030,78	16 083,44	14 269,44
Ø na 10 mandátů	10	33 395,80	21 343,30	18 927,70	14 475,10	12 842,50
Ø na 11 mandátů	11	30 359,82	19 403,00	17 207,00	13 159,18	11 675,00
Ø na 12 mandátů	12	27 829,83	17 786,08	15 773,08	12 062,58	10 702,08
Ø na 13 mandátů	13	25 689,08	16 417,92	14 559,77	11 134,69	9 878,85
Ø na 14 mandátů	14	23 854,14	15 245,21	13 519,79	10 339,36	9 173,21
Ø na 15 mandátů	15	22 263,87	14 228,87	12 618,47	9 650,07	8 561,67
Ø na 16 mandátů	16	20 872,38	13 339,56	11 829,81	9 046,94	8 026,56
Ø na 17 mandátů	17	19 644,59	12 554,88	11 133,94	8 514,76	7 554,41
Ø na 18 mandátů	18	18 553,22	11 857,39	10 515,39	8 041,72	7 134,72
Ø na 19 mandátů	19	17 576,74	11 233,32	9 961,95	7 618,47	6 759,21
Ø na 20 mandátů	20	16 697,90	10 671,65	9 463,85	7 237,55	6 421,25
Ø na 21 mandátů	21	15 902,76	10 163,48	9 013,19	6 892,90	6 115,48
Ø na 22 mandátů	22	15 179,91	9 701,50	8 603,50	6 579,59	5 837,50
Ø na 23 mandátů	23	14 519,91	9 279,70	8 229,43	6 293,52	5 583,70
Ø na 24 mandátů	24	13 914,92	8 893,04	7 886,54	6 031,29	5 351,04
Ø na 25 mandátů	25	13 358,32	8 537,32	7 571,08	5 790,04	5 137,00
Ø na 26 mandátů	26	12 844,54	8 208,96	7 279,88	5 567,35	4 939,42
Ø na 27 mandátů	27	12 368,81	7 904,93	7 010,26	5 361,15	4 756,48
Ø na 28 mandátů	28	11 927,07	7 622,61	6 759,89	5 169,68	4 586,61
Ø na 29 mandátů	29	11 515,79	7 359,76	6 526,79	4 991,41	4 428,45
Ø na 30 mandátů	30	11 131,93	7 114,43	6 309,23	4 825,03	4 280,83
Ø na 31 mandátů	31	10 772,84	6 884,94	6 105,71	4 669,39	4 142,74
Ø na 32 mandátů	32	10 436,19	6 669,78	5 914,91	4 523,47	4 013,28
Ø na 33 mandátů	33	10 119,94	6 467,67	5 735,67	4 386,39	3 891,67
Ø na 34 mandátů	34	9 822,29	6 277,44	5 566,97	4 257,38	3 777,21
Ø na 35 mandátů	35	9 541,66	6 098,09	5 407,91	4 135,74	3 669,29
Ø na 36 mandátů	36	9 276,61	5 928,69	5 257,69	4 020,86	3 567,36
Ø na 37 mandátů	37	9 025,89	5 768,46	5 115,59	3 912,19	3 470,95
Ø na 38 mandátů	38	8 788,37	5 616,66	4 980,97	3 809,24	3 379,61
Ø na 39 mandátů	39	8 563,03	5 472,64	4 853,26	3 711,56	3 292,95
Ø na 40 mandátů	40	8 348,95	5 335,83	4 731,93	3 618,78	3 210,63
Ø na 41 mandátů	41	8 145,32	5 205,68	4 616,51	3 530,51	3 132,32
Ø na 42 mandátů	42	7 951,38	5 081,74	4 506,60	3 446,45	3 057,74
Ø na 43 mandátů	43	7 766,47	4 963,56	4 401,79	3 366,30	2 986,63
Ø na 44 mandátů	44	7 589,95	4 850,75	4 301,75	3 289,80	2 918,75
Ø na 45 mandátů	45	7 421,29	4 742,96	4 206,16	3 216,69	2 853,89
Počet získaných mandátů	upr. d'Hondt	15	10	8	6	6

³⁴ Vlastní výpočty

Tab. č. 13: Sainte-Laguë metoda³⁵

Strana	Dělitelé	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	Sainte-Laguë	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
Ø na 1 mandát	1	333 958,00	213 433,00	189 277,00	144 751,00	128 425,00
Ø na 2 mandáty	3	111 319,33	71 144,33	63 092,33	48 250,33	42 808,33
Ø na 3 mandáty	5	66 791,60	42 686,60	37 855,40	28 950,20	25 685,00
Ø na 4 mandáty	7	47 708,29	30 490,43	27 039,57	20 678,71	18 346,43
Ø na 5 mandátů	9	37 106,44	23 714,78	21 030,78	16 083,44	14 269,44
Ø na 6 mandátů	11	30 359,82	19 403,00	17 207,00	13 159,18	11 675,00
Ø na 7 mandátů	13	25 689,08	16 417,92	14 559,77	11 134,69	9 878,85
Ø na 8 mandátů	15	22 263,87	14 228,87	12 618,47	9 650,07	8 561,67
Ø na 9 mandátů	17	19 644,59	12 554,88	11 133,94	8 514,76	7 554,41
Ø na 10 mandátů	19	17 576,74	11 233,32	9 961,95	7 618,47	6 759,21
Ø na 11 mandátů	21	15 902,76	10 163,48	9 013,19	6 892,90	6 115,48
Ø na 12 mandátů	23	14 519,91	9 279,70	8 229,43	6 293,52	5 583,70
Ø na 13 mandátů	25	13 358,32	8 537,32	7 571,08	5 790,04	5 137,00
Ø na 14 mandátů	27	12 368,81	7 904,93	7 010,26	5 361,15	4 756,48
Ø na 15 mandátů	29	11 515,79	7 359,76	6 526,79	4 991,41	4 428,45
Ø na 16 mandátů	31	10 772,84	6 884,94	6 105,71	4 669,39	4 142,74
Ø na 17 mandátů	33	10 119,94	6 467,67	5 735,67	4 386,39	3 891,67
Ø na 18 mandátů	35	9 541,66	6 098,09	5 407,91	4 135,74	3 669,29
Ø na 19 mandátů	37	9 025,89	5 768,46	5 115,59	3 912,19	3 470,95
Ø na 20 mandátů	39	8 563,03	5 472,64	4 853,26	3 711,56	3 292,95
Ø na 21 mandátů	41	8 145,32	5 205,68	4 616,51	3 530,51	3 132,32
Ø na 22 mandátů	43	7 766,47	4 963,56	4 401,79	3 366,30	2 986,63
Ø na 23 mandátů	45	7 421,29	4 742,96	4 206,16	3 216,69	2 853,89
Ø na 24 mandátů	47	7 105,49	4 541,13	4 027,17	3 079,81	2 732,45
Ø na 25 mandátů	49	6 815,47	4 355,78	3 862,80	2 954,10	2 620,92
Ø na 26 mandátů	51	6 548,20	4 184,96	3 711,31	2 838,25	2 518,14
Ø na 27 mandátů	53	6 301,09	4 027,04	3 571,26	2 731,15	2 423,11
Ø na 28 mandátů	55	6 071,96	3 880,60	3 441,40	2 631,84	2 335,00
Ø na 29 mandátů	57	5 858,91	3 744,44	3 320,65	2 539,49	2 253,07
Ø na 30 mandátů	59	5 660,31	3 617,51	3 208,08	2 453,41	2 176,69
Ø na 31 mandátů	61	5 474,72	3 498,90	3 102,90	2 372,97	2 105,33
Ø na 32 mandátů	63	5 300,92	3 387,83	3 004,40	2 297,63	2 038,49
Ø na 33 mandátů	65	5 137,82	3 283,58	2 911,95	2 226,94	1 975,77
Ø na 34 mandátů	67	4 984,45	3 185,57	2 825,03	2 160,46	1 916,79
Ø na 35 mandátů	69	4 839,97	3 093,23	2 743,14	2 097,84	1 861,23
Ø na 36 mandátů	71	4 703,63	3 006,10	2 665,87	2 038,75	1 808,80
Ø na 37 mandátů	73	4 574,77	2 923,74	2 592,84	1 982,89	1 759,25
Ø na 38 mandátů	75	4 452,77	2 845,77	2 523,69	1 930,01	1 712,33
Ø na 39 mandátů	77	4 337,12	2 771,86	2 458,14	1 879,88	1 667,86
Ø na 40 mandátů	79	4 227,32	2 701,68	2 395,91	1 832,29	1 625,63
Ø na 41 mandátů	81	4 122,94	2 634,98	2 336,75	1 787,05	1 585,49
Ø na 42 mandátů	83	4 023,59	2 571,48	2 280,45	1 743,99	1 547,29
Ø na 43 mandátů	85	3 928,92	2 510,98	2 226,79	1 702,95	1 510,88
Ø na 44 mandátů	87	3 838,60	2 453,25	2 175,60	1 663,80	1 476,15
Ø na 45 mandátů	89	3 752,34	2 398,12	2 126,71	1 626,42	1 442,98
Počet získaných mandátů	Sainte-Laguë	15	10	8	6	6

³⁵ Vlastní výpočty

Tab. č. 14: Upravená Sainte-Laguë metoda³⁶

Strana	Dělitelé	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	upr. Sainte-Laguë	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
Ø na 1 mandát	1,4	238 541,43	152 452,14	135 197,86	103 393,57	91 732,14
Ø na 2 mandáty	3	111 319,33	71 144,33	63 092,33	48 250,33	42 808,33
Ø na 3 mandáty	5	66 791,60	42 686,60	37 855,40	28 950,20	25 685,00
Ø na 4 mandáty	7	47 708,29	30 490,43	27 039,57	20 678,71	18 346,43
Ø na 5 mandátů	9	37 106,44	23 714,78	21 030,78	16 083,44	14 269,44
Ø na 6 mandátů	11	30 359,82	19 403,00	17 207,00	13 159,18	11 675,00
Ø na 7 mandátů	13	25 689,08	16 417,92	14 559,77	11 134,69	9 878,85
Ø na 8 mandátů	15	22 263,87	14 228,87	12 618,47	9 650,07	8 561,67
Ø na 9 mandátů	17	19 644,59	12 554,88	11 133,94	8 514,76	7 554,41
Ø na 10 mandátů	19	17 576,74	11 233,32	9 961,95	7 618,47	6 759,21
Ø na 11 mandátů	21	15 902,76	10 163,48	9 013,19	6 892,90	6 115,48
Ø na 12 mandátů	23	14 519,91	9 279,70	8 229,43	6 293,52	5 583,70
Ø na 13 mandátů	25	13 358,32	8 537,32	7 571,08	5 790,04	5 137,00
Ø na 14 mandátů	27	12 368,81	7 904,93	7 010,26	5 361,15	4 756,48
Ø na 15 mandátů	29	11 515,79	7 359,76	6 526,79	4 991,41	4 428,45
Ø na 16 mandátů	31	10 772,84	6 884,94	6 105,71	4 669,39	4 142,74
Ø na 17 mandátů	33	10 119,94	6 467,67	5 735,67	4 386,39	3 891,67
Ø na 18 mandátů	35	9 541,66	6 098,09	5 407,91	4 135,74	3 669,29
Ø na 19 mandátů	37	9 025,89	5 768,46	5 115,59	3 912,19	3 470,95
Ø na 20 mandátů	39	8 563,03	5 472,64	4 853,26	3 711,56	3 292,95
Ø na 21 mandátů	41	8 145,32	5 205,68	4 616,51	3 530,51	3 132,32
Ø na 22 mandátů	43	7 766,47	4 963,56	4 401,79	3 366,30	2 986,63
Ø na 23 mandátů	45	7 421,29	4 742,96	4 206,16	3 216,69	2 853,89
Ø na 24 mandátů	47	7 105,49	4 541,13	4 027,17	3 079,81	2 732,45
Ø na 25 mandátů	49	6 815,47	4 355,78	3 862,80	2 954,10	2 620,92
Ø na 26 mandátů	51	6 548,20	4 184,96	3 711,31	2 838,25	2 518,14
Ø na 27 mandátů	53	6 301,09	4 027,04	3 571,26	2 731,15	2 423,11
Ø na 28 mandátů	55	6 071,96	3 880,60	3 441,40	2 631,84	2 335,00
Ø na 29 mandátů	57	5 858,91	3 744,44	3 320,65	2 539,49	2 253,07
Ø na 30 mandátů	59	5 660,31	3 617,51	3 208,08	2 453,41	2 176,69
Ø na 31 mandátů	61	5 474,72	3 498,90	3 102,90	2 372,97	2 105,33
Ø na 32 mandátů	63	5 300,92	3 387,83	3 004,40	2 297,63	2 038,49
Ø na 33 mandátů	65	5 137,82	3 283,58	2 911,95	2 226,94	1 975,77
Ø na 34 mandátů	67	4 984,45	3 185,57	2 825,03	2 160,46	1 916,79
Ø na 35 mandátů	69	4 839,97	3 093,23	2 743,14	2 097,84	1 861,23
Ø na 36 mandátů	71	4 703,63	3 006,10	2 665,87	2 038,75	1 808,80
Ø na 37 mandátů	73	4 574,77	2 923,74	2 592,84	1 982,89	1 759,25
Ø na 38 mandátů	75	4 452,77	2 845,77	2 523,69	1 930,01	1 712,33
Ø na 39 mandátů	77	4 337,12	2 771,86	2 458,14	1 879,88	1 667,86
Ø na 40 mandátů	79	4 227,32	2 701,68	2 395,91	1 832,29	1 625,63
Ø na 41 mandátů	81	4 122,94	2 634,98	2 336,75	1 787,05	1 585,49
Ø na 42 mandátů	83	4 023,59	2 571,48	2 280,45	1 743,99	1 547,29
Ø na 43 mandátů	85	3 928,92	2 510,98	2 226,79	1 702,95	1 510,88
Ø na 44 mandátů	87	3 838,60	2 453,25	2 175,60	1 663,80	1 476,15
Ø na 45 mandátů	89	3 752,34	2 398,12	2 126,71	1 626,42	1 442,98
Počet získaných mandátů	upr. Sainte-Laguë	15	10	8	6	6

³⁶ Vlastní výpočty

Tab. č. 15: Imperiali metoda³⁷

Strana	Dělitelé	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	Imperiali	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
Ø na 1 mandát	2	166 979,00	106 716,50	94 638,50	72 375,50	64 212,50
Ø na 2 mandáty	3	111 319,33	71 144,33	63 092,33	48 250,33	42 808,33
Ø na 3 mandáty	4	83 489,50	53 358,25	47 319,25	36 187,75	32 106,25
Ø na 4 mandáty	5	66 791,60	42 686,60	37 855,40	28 950,20	25 685,00
Ø na 5 mandátů	6	55 659,67	35 572,17	31 546,17	24 125,17	21 404,17
Ø na 6 mandátů	7	47 708,29	30 490,43	27 039,57	20 678,71	18 346,43
Ø na 7 mandátů	8	41 744,75	26 679,13	23 659,63	18 093,88	16 053,13
Ø na 8 mandátů	9	37 106,44	23 714,78	21 030,78	16 083,44	14 269,44
Ø na 9 mandátů	10	33 395,80	21 343,30	18 927,70	14 475,10	12 842,50
Ø na 10 mandátů	11	30 359,82	19 403,00	17 207,00	13 159,18	11 675,00
Ø na 11 mandátů	12	27 829,83	17 786,08	15 773,08	12 062,58	10 702,08
Ø na 12 mandátů	13	25 689,08	16 417,92	14 559,77	11 134,69	9 878,85
Ø na 13 mandátů	14	23 854,14	15 245,21	13 519,79	10 339,36	9 173,21
Ø na 14 mandátů	15	22 263,87	14 228,87	12 618,47	9 650,07	8 561,67
Ø na 15 mandátů	16	20 872,38	13 339,56	11 829,81	9 046,94	8 026,56
Ø na 16 mandátů	17	19 644,59	12 554,88	11 133,94	8 514,76	7 554,41
Ø na 17 mandátů	18	18 553,22	11 857,39	10 515,39	8 041,72	7 134,72
Ø na 18 mandátů	19	17 576,74	11 233,32	9 961,95	7 618,47	6 759,21
Ø na 19 mandátů	20	16 697,90	10 671,65	9 463,85	7 237,55	6 421,25
Ø na 20 mandátů	21	15 902,76	10 163,48	9 013,19	6 892,90	6 115,48
Ø na 21 mandátů	22	15 179,91	9 701,50	8 603,50	6 579,59	5 837,50
Ø na 22 mandátů	23	14 519,91	9 279,70	8 229,43	6 293,52	5 583,70
Ø na 23 mandátů	24	13 914,92	8 893,04	7 886,54	6 031,29	5 351,04
Ø na 24 mandátů	25	13 358,32	8 537,32	7 571,08	5 790,04	5 137,00
Ø na 25 mandátů	26	12 844,54	8 208,96	7 279,88	5 567,35	4 939,42
Ø na 26 mandátů	27	12 368,81	7 904,93	7 010,26	5 361,15	4 756,48
Ø na 27 mandátů	28	11 927,07	7 622,61	6 759,89	5 169,68	4 586,61
Ø na 28 mandátů	29	11 515,79	7 359,76	6 526,79	4 991,41	4 428,45
Ø na 29 mandátů	30	11 131,93	7 114,43	6 309,23	4 825,03	4 280,83
Ø na 30 mandátů	31	10 772,84	6 884,94	6 105,71	4 669,39	4 142,74
Ø na 31 mandátů	32	10 436,19	6 669,78	5 914,91	4 523,47	4 013,28
Ø na 32 mandátů	33	10 119,94	6 467,67	5 735,67	4 386,39	3 891,67
Ø na 33 mandátů	34	9 822,29	6 277,44	5 566,97	4 257,38	3 777,21
Ø na 34 mandátů	35	9 541,66	6 098,09	5 407,91	4 135,74	3 669,29
Ø na 35 mandátů	36	9 276,61	5 928,69	5 257,69	4 020,86	3 567,36
Ø na 36 mandátů	37	9 025,89	5 768,46	5 115,59	3 912,19	3 470,95
Ø na 37 mandátů	38	8 788,37	5 616,66	4 980,97	3 809,24	3 379,61
Ø na 38 mandátů	39	8 563,03	5 472,64	4 853,26	3 711,56	3 292,95
Ø na 39 mandátů	40	8 348,95	5 335,83	4 731,93	3 618,78	3 210,63
Ø na 40 mandátů	41	8 145,32	5 205,68	4 616,51	3 530,51	3 132,32
Ø na 41 mandátů	42	7 951,38	5 081,74	4 506,60	3 446,45	3 057,74
Ø na 42 mandátů	43	7 766,47	4 963,56	4 401,79	3 366,30	2 986,63
Ø na 43 mandátů	44	7 589,95	4 850,75	4 301,75	3 289,80	2 918,75
Ø na 44 mandátů	45	7 421,29	4 742,96	4 206,16	3 216,69	2 853,89
Ø na 45 mandátů	46	7 259,96	4 639,85	4 114,72	3 146,76	2 791,85
Počet získaných mandátů	Imperiali	16	10	8	6	5

³⁷ Vlastní výpočty

Tab. č. 16: Dánský dělitel³⁸

Strana	Dělitelé	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Volební zisk	dánský dělitel	333 958	213 433	189 277	144 751	128 425
Ø na 1 mandát	1	333 958,00	213 433,00	189 277,00	144 751,00	128 425,00
Ø na 2 mandáty	4	83 489,50	53 358,25	47 319,25	36 187,75	32 106,25
Ø na 3 mandáty	7	47 708,29	30 490,43	27 039,57	20 678,71	18 346,43
Ø na 4 mandáty	10	33 395,80	21 343,30	18 927,70	14 475,10	12 842,50
Ø na 5 mandátů	13	25 689,08	16 417,92	14 559,77	11 134,69	9 878,85
Ø na 6 mandátů	16	20 872,38	13 339,56	11 829,81	9 046,94	8 026,56
Ø na 7 mandátů	19	17 576,74	11 233,32	9 961,95	7 618,47	6 759,21
Ø na 8 mandátů	22	15 179,91	9 701,50	8 603,50	6 579,59	5 837,50
Ø na 9 mandátů	25	13 358,32	8 537,32	7 571,08	5 790,04	5 137,00
Ø na 10 mandátů	28	11 927,07	7 622,61	6 759,89	5 169,68	4 586,61
Ø na 11 mandátů	31	10 772,84	6 884,94	6 105,71	4 669,39	4 142,74
Ø na 12 mandátů	34	9 822,29	6 277,44	5 566,97	4 257,38	3 777,21
Ø na 13 mandátů	37	9 025,89	5 768,46	5 115,59	3 912,19	3 470,95
Ø na 14 mandátů	40	8 348,95	5 335,83	4 731,93	3 618,78	3 210,63
Ø na 15 mandátů	43	7 766,47	4 963,56	4 401,79	3 366,30	2 986,63
Ø na 16 mandátů	46	7 259,96	4 639,85	4 114,72	3 146,76	2 791,85
Ø na 17 mandátů	49	6 815,47	4 355,78	3 862,80	2 954,10	2 620,92
Ø na 18 mandátů	52	6 422,27	4 104,48	3 639,94	2 783,67	2 469,71
Ø na 19 mandátů	55	6 071,96	3 880,60	3 441,40	2 631,84	2 335,00
Ø na 20 mandátů	58	5 757,90	3 679,88	3 263,40	2 495,71	2 214,22
Ø na 21 mandátů	61	5 474,72	3 498,90	3 102,90	2 372,97	2 105,33
Ø na 22 mandátů	64	5 218,09	3 334,89	2 957,45	2 261,73	2 006,64
Ø na 23 mandátů	67	4 984,45	3 185,57	2 825,03	2 160,46	1 916,79
Ø na 24 mandátů	70	4 770,83	3 049,04	2 703,96	2 067,87	1 834,64
Ø na 25 mandátů	73	4 574,77	2 923,74	2 592,84	1 982,89	1 759,25
Ø na 26 mandátů	76	4 394,18	2 808,33	2 490,49	1 904,62	1 689,80
Ø na 27 mandátů	79	4 227,32	2 701,68	2 395,91	1 832,29	1 625,63
Ø na 28 mandátů	82	4 072,66	2 602,84	2 308,26	1 765,26	1 566,16
Ø na 29 mandátů	85	3 928,92	2 510,98	2 226,79	1 702,95	1 510,88
Ø na 30 mandátů	88	3 794,98	2 425,38	2 150,88	1 644,90	1 459,38
Ø na 31 mandátů	91	3 669,87	2 345,42	2 079,97	1 590,67	1 411,26
Ø na 32 mandátů	94	3 552,74	2 270,56	2 013,59	1 539,90	1 366,22
Ø na 33 mandátů	97	3 442,87	2 200,34	1 951,31	1 492,28	1 323,97
Ø na 34 mandátů	100	3 339,58	2 134,33	1 892,77	1 447,51	1 284,25
Ø na 35 mandátů	103	3 242,31	2 072,17	1 837,64	1 405,35	1 246,84
Ø na 36 mandátů	106	3 150,55	2 013,52	1 785,63	1 365,58	1 211,56
Ø na 37 mandátů	109	3 063,83	1 958,10	1 736,49	1 327,99	1 178,21
Ø na 38 mandátů	112	2 981,77	1 905,65	1 689,97	1 292,42	1 146,65
Ø na 39 mandátů	115	2 903,98	1 855,94	1 645,89	1 258,70	1 116,74
Ø na 40 mandátů	118	2 830,15	1 808,75	1 604,04	1 226,70	1 088,35
Ø na 41 mandátů	121	2 759,98	1 763,91	1 564,27	1 196,29	1 061,36
Ø na 42 mandátů	124	2 693,21	1 721,23	1 526,43	1 167,35	1 035,69
Ø na 43 mandátů	127	2 629,59	1 680,57	1 490,37	1 139,77	1 011,22
Ø na 44 mandátů	130	2 568,91	1 641,79	1 455,98	1 113,47	987,88
Ø na 45 mandátů	133	2 510,96	1 604,76	1 423,14	1 088,35	965,60
Počet získaných mandátů	dánský dělitel	15	10	8	6	6

³⁸ Vlastní výpočty

Tab. č. 17: Počty mandátů na základě metody volebního dělitele³⁹

Strana	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
d'Hondt	15	10	8	6	6
upr. d'Hondt	15	10	8	6	6
Sainte-Laguë	15	10	8	6	6
upr. Sainte-Laguë	15	10	8	6	6
Imperiali	16	10	8	6	5
dánský dělitel	15	10	8	6	6

Navíc se také přesunují hlasy nezvolených kandidátů, kteří již nemají šanci na získání mandátu. Existuje mnoho způsobů, jak vymežit hranici počtu hlasů, která ještě dává kandidátům šanci na dosažení kvóty, a která současně určuje kandidáty, jejichž hlasy budou přesunuty k ostatním kandidátům. Ve druhém skrutiniu získávají mandát ti kandidáti, kteří díky svým druhým preferencím přičteným k získaným hlasům v předešlém skrutiniu (první preference) dosáhnou stanovené kvóty. Proces se opakuje do té doby, než dojde k obsazení všech mandátů. Tímto způsobem se do výsledku voleb promítají preference všech voličů.

Tabulky č. 11 až 16 ukazují výpočty dle jednotlivých volebních dělitelů. Ani zde jsme se nedočkali žádných dramatických rozdílů, jak v souhrnu zobrazuje tabulka č. 17. Důvodem je opět vysoký počet přerozdělovaných mandátů ve velkém volebním obvodu. V případě volebního dělitele Imperiali došlo k přesunu jednoho mandátu strany TOP 09 k vítěznému hnutí OPB. Volební dělitel preferuje vítěze voleb, a proto byl v minulosti také navrhován pro volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ze strany ODS, jak již bylo zmíněné v jiné části této práce. Lze říci, že hlavní výhodou metod volebních dělitelů je jejich jednoduchost a především fakt, že všechny mandáty jsou distribuovány již v prvním skrutiniu.

³⁹ Vlastní výpočty

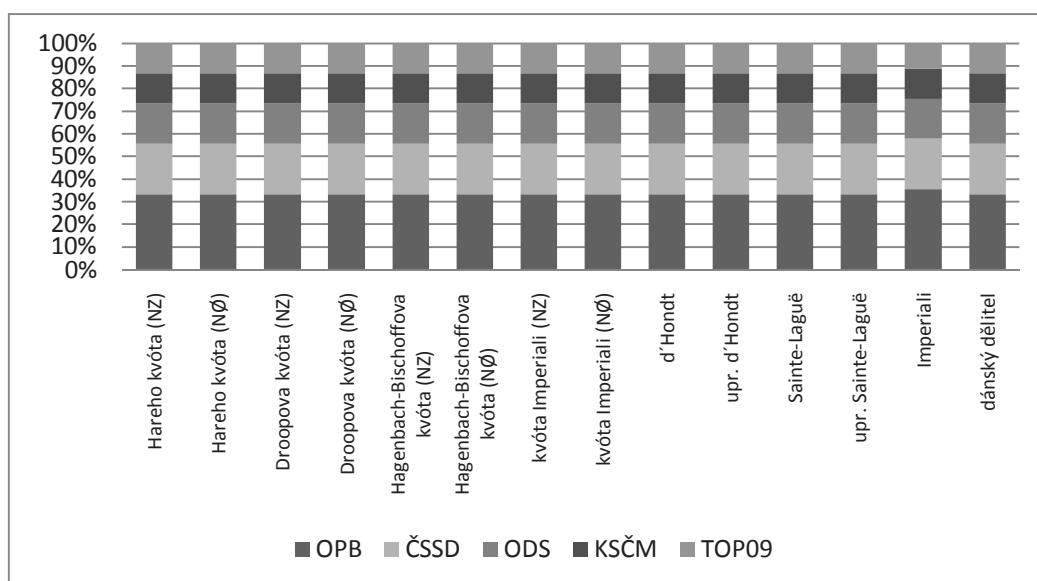
8 ANALÝZA REGIONÁLNÍCH VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ

Tabulka č. 18 a graf č. 3 zobrazují souhrn výsledků výpočtů všech aplikovaných metod. Jedinou odchylkou od výsledku voleb zaznamenala metoda volebního dělitele Imperiali, kdy došlo k přesunu jednoho mandátů strany TOP 09 a posílení hnutí OPB na celkových 16 mandátů. Metodika rozboru volebních systémů regionální a lokální úrovně vykazuje značnou podobnost s postupy analýz celostátních volebních systémů. Přesto mají regionální volební systémy svá specifika, která se zákonitě musí odrážet v přístupech k jejich analyzování.

Tab. č. 18: Počty mandátů na základě jednotlivých metod přepočtu hlasů⁴⁰

Strana	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Hareho kvóta (NZ)	15	10	8	6	6
Hareho kvóta (NØ)	15	10	8	6	6
Droopova kvóta (NZ)	15	10	8	6	6
Droopova kvóta (NØ)	15	10	8	6	6
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	15	10	8	6	6
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	15	10	8	6	6
kvóta Imperiali (NZ)	15	10	8	6	6
kvóta Imperiali (NØ)	15	10	8	6	6
d'Hondt	15	10	8	6	6
upr. d'Hondt	15	10	8	6	6
Sainte-Laguë	15	10	8	6	6
upr. Sainte-Laguë	15	10	8	6	6
Imperiali	16	10	8	6	5
dánský dělitel	15	10	8	6	6

Graf č. 3: Počty mandátů na základě jednotlivých metod přepočtu hlasů⁴¹

⁴⁰ Vlastní výpočty

⁴¹ Vlastní výpočty

Rozbory volebních systémů by se neměly zaměřovat pouze na popis jejich technologie, ale měly by zahrnovat širší pohled na celý volební proces, východiska konstrukce volebního systému a jeho politické konsekvence. Implementace daných principů do regionálních volebních systémů jednotlivých zemí se mohou zásadně lišit. Rozdílná řešení jsou většinou produktem kulturních tradic konkrétních zemí stejně tak jako z historie vycházejících vztahů mezi občany země či regionu a místními politickými elitami. Přesto lze pomocí podrobných analýz identifikovat podobnosti ve výchozích přístupech ke tvorbě volebních pravidel. Jako kritéria pro analýzu východisek konstrukce určitého volebního systému a jeho politických konsekvencí lze použít fundamentální principy demokratických voleb (funkce a cíle voleb). Jimi jsou: reprezentace, agregace (vznik vládní většiny), participace a legitimita.

8.1 Reprezentace

Zejména se jedná o výběr mezi reprezentací založenou na většinovém nebo proporčním principu. Z hlediska analýzy se jedná o primární výchozí bod, od kterého se dále odvíjejí všechny ostatní prvky volebního systému a jeho souhrnné vlastnosti. Základem je místní rozložení politických sil a názorů v místním společenství a místní sociální infrastruktura a s tím související struktura společenských zájmů. Reprezentace má pak dvě roviny: zastoupení všech důležitých sociálních skupin (včetně menšin) a poměrné zastoupení místních politických sil a názorů v zastupitelském sboru. Jako parametr pro hodnocení míry reprezentace uvedených zájmů mohou posloužit indexy měřící úroveň proporcionality volebního systému (tabulka č. 19).

Tab. č. 19: Index disproportionality Loosemore-Hanby⁴²

Index disproportionality Loosemore-Hanby	
Hareho kvóta (NZ)	10,28
Hareho kvóta (NØ)	10,28
Droopova kvóta (NZ)	10,28
Droopova kvóta (NØ)	10,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	10,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	10,28
kvóta Imperiali (NZ)	10,28
kvóta Imperiali (NØ)	10,28
d'Hondt	10,28
upr. d'Hondt	10,28
Sainte-Laguë	10,28
upr. Sainte-Laguë	10,28
Imperiali	10,28
dánský dělitel	10,28

⁴² Vlastní výpočty

8.2 Agregace

Dalším požadavkem na volební systém je účinná agregace politických zájmů a názorů společnosti v politických rozhodnutích lokální vlády. Volby v tomto smyslu jsou chápány jako projekce všech relevantních zájmů do agendy legislativního a výkonného orgánu. Nemělo by se tedy jednat pouze o jistou formu prosazování dominantních názorů většiny. Úloha technologie volebního systému spočívá v přiměřeném zamezení roztříštěnosti politických sil v legislativním sboru za účelem zefektivnit sestavení stabilní vládnoucí většiny. Ukazatelem účelnosti agregační funkce volebního systému může být počet stran, které získaly mandát, v porovnání s počtem celkem kandidujících stran. V této souvislosti mluvíme o tzv. redukčním (či reduktivním) efektu, který zabraňuje malým stranám získat mandát, a o tzv. koncentračním efektu, který právě usnadňuje složení akceschopného exekutivního orgánu (případně i na základě uměle vytvořené většiny). Jakkoli se spojitost mezi redukčním a koncentračním účinkem zdá být pevnou, nelze oba účinky zaměňovat. Koncentrace mandátů u strany s největším volebním ziskem nemusí zákonitě způsobit snížení počtu stran v zastupitelstvu. Naopak redukce počtu stran vyvolá vždy i koncentrační účinek.

Kvantifikovat agregační funkci volebního systému lze nepřímo pomocí indexů proporcionality, které však nemusí indikovat pouze snížení proporcionality na úkor menších stran, ale i zvýšení v jejich prospěch. Pak by se samozřejmě o koncentrační (resp. redukční) efekt nejednalo. Vhodnější se proto zdá být aplikace indexů měřících roztříštěnost místního stranického systému. Nejpoužívanější jsou Raeův index fragmentace a Laakso-Taageperaův index efektivního počtu stran. Oba indexy lze použít pro měření fragmentace lokálního stranického systému jak na úrovni volebních výsledků, tak i v rámci zastupitelstva pomocí mandátů získaných kandidujícími stranami.

Raeův index fragmentace (i_{frg}) měří míru roztříštěnosti zkoumaného stranického systému. Vyjadřuje hodnotu pravděpodobnosti, že dva náhodně vybraní zastupitelé nepatří do stejného politického subjektu (součet kvadrátů podílů jednotlivých stran na celkovém počtu křesel v zastupitelstvu $/p_i/$), nebo že dva náhodní voliči hlasují pro různá politická uskupení (součet kvadrátů podílů volebních zisků jednotlivých stran na celkovém počtu odevzdaných hlasů $/p_i/$). Nulová hodnota indexu indikuje stranický systém jedné strany (všichni zvolení zastupitelé kandidovali za jedinou stranu, případně

všichni voliči hlasovali pro jedinou kandidátní listinu). Na opačném pólu intervalu se index může až limitně přibližovat jedné (nemůže jí tedy dosáhnout) a signalizuje extrémní stupeň roztržitosti stranického systému. Index pod hranicí 0,5 identifikuje výskyt dominantní strany, hodnoty uvnitř zleva uzavřeného intervalu $\langle 0,5; 0,67 \rangle$ většinou dosahují stranické systémy dvou stran, zatímco ostatní hodnoty naznačují existenci multipartismu, jako je tomu i v Českých Budějovicích (tabulka č. 20).

$$i_{frag} = 1 - \sum_{i=1}^n p_i^2$$

Tab. č. 20: Raeův index fragmentace⁴³

Raeův index fragmentace	
Hareho kvóta (NZ)	0,77
Hareho kvóta (NØ)	0,77
Droopova kvóta (NZ)	0,77
Droopova kvóta (NØ)	0,77
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	0,77
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	0,77
kvóta Imperiali (NZ)	0,77
kvóta Imperiali (NØ)	0,77
d'Hondt	0,77
upr. d'Hondt	0,77
Sainte-Laguë	0,77
upr. Sainte-Laguë	0,77
Imperiali	0,76
dánský dělitel	0,77

Laakso-Taageperaův index efektivního počtu stran (i_{eps}) měří velikost stranického systému (buď celého pomocí volebních výsledků, nebo pouze v rámci zastupitelstva) podle relativní velikosti volebních stran. Je založen na podobném principu jako Raeův index fragmentace, jehož výsledky jsou ovšem oproti Laakso-Taageperaova indexu méně srozumitelné. Index představuje obrácenou hodnotu pravděpodobnosti, že dva zastupitelé jsou členy stejného stranického klubu (součet kvadrátů podílů jednotlivých stran v zastupitelstvu, případně podíl volebních zisků stran na celkovém počtu hlasů $/p_i/$). Hodnota indexu v intervalu $\langle 2; 3 \rangle$ by měla indikovat bipartismus, hodnota vyšší výskyt multipartismu a index nacházející se v rámci zprava otevřeného intervalu $\langle 1; 2 \rangle$ naznačuje existenci dominantní strany.

$$i_{eps} = \frac{1}{\sum_{i=1}^n p_i^2}$$

⁴³ Vlastní výpočty

Tab. č. 21: Laakso-Taageperaův index efektivního počtu stran⁴⁴

Laakso-Taageperaův index efektivního počtu stran	i_{eps1}	i_{eps0}	Δ
Hareho kvóta (NZ)	4,39	4,43	-0,03
Hareho kvóta (NØ)	4,39	4,43	-0,03
Droopova kvóta (NZ)	4,39	4,43	-0,03
Droopova kvóta (NØ)	4,39	4,43	-0,03
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	4,39	4,43	-0,03
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	4,39	4,43	-0,03
kvóta Imperiali (NZ)	4,39	4,43	-0,03
kvóta Imperiali (NØ)	4,39	4,43	-0,03
d'Hondt	4,39	4,43	-0,03
upr. d'Hondt	4,39	4,43	-0,03
Sainte-Laguë	4,39	4,43	-0,03
upr. Sainte-Laguë	4,39	4,43	-0,03
Imperiali	4,21	4,43	-0,22
dánský dělitel	4,39	4,43	-0,03

Míra fragmentace stranického systému v zastupitelstvu má ve většině případů úzkou návaznost na míru proporcionality volebního systému. Její výši tedy také nejvíce ovlivňují komponenty volebního systému, které se podílejí na transformaci voličských hlasů na mandáty (velikost volebního obvodu, volební klauzule a volební formule). Porovnáme-li tudíž hodnoty indexů roztržitosti vypočítaných nejprve pomocí volebních výsledků stran a následně (po převodu voličských hlasů na mandáty) s použitím podílů mandátů jednotlivých stran v zastupitelstvu, zjistíme úroveň disproporce mezi oběma hodnotami poukazující na příspěvek zmíněných součástí volebního systému ke koncentraci či fragmentaci politických sil v systému stran v rámci zastupitelstva.

Jak velký vliv má technologie volebního systému na deformaci projekce rozložení politických sil ve společnosti do skladby zastupitelského orgánu, lze vypočítat pomocí rozdílu indexu efektivního počtu stran na úrovni zastupitelského sboru (i_{eps1}) a celého stranického systému (i_{eps0}). Záporná hodnota indexu svědčí o koncentračním účinku volební formule a naopak. Je patrné, že podobně jako v případě indexu disproporcionality se s rostoucí velikostí volebního obvodu hodnota rozdílu indexů všech volebních formulí přibližuje nule. Zatímco volební formule založená na Sainte-Laguého děliteli osciluje kolem hodnoty 0, d'Hondtova metoda (klasická i upravená) evidentně přispívá ke koncentraci politické moci v rukou větších stran.

⁴⁴ Vlastní výpočty

Vyšší fragmentaci stranického systému v rámci zastupitelstva nejvíce podporuje dánská metoda volebního dělitele, čímž favorizuje strany s menším volebním ziskem na úkor velkých politických uskupení.

Na příkladu Českých Budějovic se ukazuje, že výsledek Raeova indexu fragmentace, který ukázal existenci multipartismu, je zde v souladu s výsledky efektivního počtu stran. Vyšší koncentrační účinek ukazuje pouze volební dělitel Imperiali, jak je detailněji vidět v tabulce č. 21.

V tabulce č. 22 je znázorněno, že žádná z volebních kvót, ani žádný z volebních dělitelů nesnížil celkový počet stran v zastupitelstvu a zůstává vždy stejný. I zde hrál velkou roli velký počet přerozdělovaných mandátů mezi pouhých pět stran ve velkém volebním obvodu.

Tab. č. 22: Počet stran v zastupitelstvu v závislosti na použité volební formuli⁴⁵

Počet stran v zastupitelstvu	
Hareho kvóta (NZ)	5
Hareho kvóta (NØ)	5
Droopova kvóta (NZ)	5
Droopova kvóta (NØ)	5
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	5
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	5
kvóta Imperiali (NZ)	5
kvóta Imperiali (NØ)	5
d'Hondt	5
upr. d'Hondt	5
Sainte-Laguë	5
upr. Sainte-Laguë	5
Imperiali	5
dánský dělitel	5

Agregační funkce volebního systému by tedy měla napomáhat snadnějšímu sestavení stabilní vládnoucí většiny. Pokud ovšem nedojde ke vzniku jednobarevné legislativní většiny (absolutní většiny jedné strany v zastupitelském orgánu), dochází k procesu vyjednávání o koaliční podpoře (nejprve pro sestavení výkonného orgánu a následně pro prosazování vlastních politických rozhodnutí).

⁴⁵ Vlastní výpočty

Z pohledu analýzy volebních systémů je tedy důležité zhodnotit zejména efektivnost volebního systému, tzn. zodpovědět otázku, zdali volební systém přispívá v daných podmínkách ke stabilitě lokálního politického systému, který je v podmínkách lokální politiky velmi specifický.

8.3 Participace

Vzhledem k faktu, že samotné volby již implicitně zahrnují akt politické participace, je za participaci v daném smyslu považována příležitost poskytovaná voliči, aby vyjádřil svoji politickou vůli. Z hlediska technologie volebního systému zde hrají nejdůležitější roli komponenty, které přeměňují voličovu politickou vůli (struktura hlasu a forma kandidatury). Jako kritérium pro měření úrovně kvality participace pak může posloužit rozsah personalizace volby, tedy do jaké míry volič může ovlivnit konečný výběr kandidátů.

Otevřené kandidátní listiny zvyšují míru personalizace volby, zatímco přísně vázané listiny kvalitu participace silně omezují. Participaci lze tak definovat jako vazbu mezi voličem a zvoleným zastupitelem a zároveň tedy i jako vliv kandidujících stran na výběr kandidátů při konečném přidělování mandátů.

S kvalitou participace voličů při výběru volených zastupitelů je také spojena povědomost voliče o účincích jeho hlasování, tedy znalost, jak daný volební systém funguje. Srozumitelnost (či transparentnost) fungování volebního systému by tedy měla být základním atributem demokratických voleb. Při analýzách volebních systémů lze transparentnost volebních pravidel měřit nepřímo pomocí množství propadlých hlasů, tedy podílem součtu volebních výsledků kandidujících stran, které nepřekročily přirozený práh, na celkovém počtu odevzdaných hlasů.

8.4 Legitimita

Legitimita ve skutečnosti zahrnuje všechna výše zmíněná kritéria demokratických voleb. Obecně lze říci, že legitimita primárně vychází od místního elektorátu. Volič legitimizuje volební systém uznáním výsledků voleb, čímž současně vyjadřuje i svůj souhlas s celým politickým systémem. Za významný indikátor vyjádření legitimacy lze považovat účast voličů u voleb. Na regionální úrovni je volební účast podstatně důležitějším ukazatelem legitimacy místního politického systému, než je tomu na národní úrovni. Omezený politický prostor daného regionu implikuje blízkost

voliče k místním politickým problémům a užší vztah mezi elektorátem a volenými zastupiteli. Navíc regionální politické elity nebývají vždy rekrutovány z místních poboček politických stran národní úrovně, ale často (obzvláště na komunální úrovni) bývají složeny z místních známých politických osobností nežádka bez politické příslušnosti. V porovnání s nejvyšší rovinou politického systému země je tak na regionální úrovni dán větší prostor pro reprezentaci různorodých zájmů lokální společnosti. Vyšší stupeň reprezentace však nemusí zároveň znamenat i vyšší stupeň efektivity rozhodovacího procesu. Je důležité si uvědomit, že princip reprezentace a princip agregace, který usnadňuje vytvoření stabilní (efektivní) lokální vlády, se navzájem nemusejí doplňovat.

Faktorem, který významně ovlivňuje volební účast a tedy i míru legitimacy regionálního politického systému, je transparentnost volebních pravidel. Méně transparentní a složitý volební systém se může stát pro voličstvo neakceptovatelným. To se může projevit v nízké volební účasti, což má dále vliv na volební výsledky a tedy zpětně i na poměrnost reprezentace politických názorů společnosti v zastupitelstvu.

Je však nutné doplnit, že nízká účast u voleb většinou nemá bezprostřední spojitost s volebním systémem. Nejčastěji je nízká volební účast (nebo větší počet neplatných a bílých hlasovacích lístků) spíše protestním vyjádřením nespokojenosti občanů s místní politikou nebo přímo s lokální politickou elitou.⁴⁶

Tab. č. 23: Volební účast v České republice⁴⁷

ČR	1994	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2006	2009	2008	2010
Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR		76,41	74,01		58,00			64,47			62,60
Zastupitelstva krajů				33,64			29,62			40,30	
Zastupitelstva obcí	60,68		45,02		43,39			46,38			48,50
Evropský parlament							28,32		55,21		
Referendum o přistoupení ČR do EU						55,21					

⁴⁶ ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha, 2004, s. 111-118.

⁴⁷ *Územní přehledy o volební účasti* [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 2010-12-05]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/>>

Tab. č. 24: Volební účast v Českých Budějovicích⁴⁸

České Budějovice	1994	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2006	2009	2008	2010
Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR		72,71	73,30		55,11			64,86			63,72
Zastupitelstva krajů				35,30			35,23			41,24	
Zastupitelstva obcí	53,32		31,62		35,08			35,83			39,71
Evropský parlament							28,76		29,14		
Referendum o přistoupení ČR do EU						53,78					

Účast ve volbách na celostátní úrovni i v Českých Budějovicích znázorňují tabulky č. 23 a 24. V případě komunálních voleb, na které se v této bakalářské práci zaměříme nejvíce, je vidět vzestupná tendence volební účasti, která při volbách v roce 2010 dosáhla téměř 40 %. Nicméně jde o úroveň značně pod republikovým průměrem, což ale není ve velkých městech výjimečné.

⁴⁸ *Územní přehledy o volební účasti* [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 2010-12-05]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/>>

9 MOŽNÉ ZPŮSOBY VYPLNĚNÍ HLASOVACÍHO LÍSTKU V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH

Jak již bylo uvedeno, český komunální volební systém je poměrný (a to již od roku 1919), lze jej označit rovněž za listinný. Jeho definičním znakem je existence kandidátních listin předložených volebními stranami voličům. Listinné systémy lze rozdělit na několik kategorií.

V případě tzv. přísně vázané kandidátní listiny nemá volič žádnou možnost měnit pořadí osob, ani hlasovat pro kandidáty z různých listin. Mandáty jsou kandidátům přiznávány výhradně podle pořadí stanoveného stranou. Tento systém umožňuje kandidujícím stranám silnou kontrolu výběru svých budoucích reprezentantů, stejně jako může usnadnit zvolení reprezentantů etnických a jazykových menšin, žen apod. Tento systém je v současnosti v komunálním prostředí výjimečný, přesto se s ním lze setkat např. v německé spolkové zemi Sársko a v některých rakouských spolkových zemích; v českém prostředí fungoval v době tzv. první republiky.

Vázané kandidátní listiny fungují tak, že pořadí kandidátů sice také určuje nominující subjekt, volič ale může udělovat své preference. Volební systém pak stanovuje nutnou výši odevzdaných hlasů, která umožňuje kandidátovi „přeskočit“ na základě preferencí své spolukandidáty. Volič sice nemůže přidělovat preference kandidátům z různých stran, přesto má alespoň částečnou možnost ovlivnit, kdo se za danou stranu stane poslancem.

Třetím typem jsou volné kandidátní listiny. I zde má sice první vliv na výběr kandidátů nominující subjekt, nicméně volič může vybírat své kandidáty z různých stran. Mandáty jsou přidělovány stranám na základě poměru všech preferencí udělených kandidátům dané strany, v jejím rámci pak ale kandidátům, kteří obdrželi nejvíce preferenčních hlasů. V této čisté podobě byl systém volné kandidátní listiny uplatňován v českých komunálních volbách v letech 1990-1994; poté došlo k částečné restrikci stanovením podílu, jehož musí kandidát dosáhnout oproti průměru kandidátky, aby se změnilo pořadí na kandidátce.

Volič může volbu provést třemi způsoby:

- Na hlasovacím lístku může označit jednu volební stranu, čímž dává svůj hlas každému kandidátovi této strany.
- Nebo může označit jednotlivé kandidáty různých volebních stran, čímž každý z nich získává jeden hlas.
- Konečně může předchozí dva způsoby zkombinovat, a sice označit jednu volební stranu a z ostatních stran další jednotlivé kandidáty, čímž získají hlas všichni jednotlivě označení kandidáti a z označené volební strany tolik kandidátů, kolik zbývá do počtu volených členů zastupitelstva po odečtení kandidátů jednotlivě označených, a to v pořadí, v němž jsou kandidáti označené strany uvedeni.⁴⁹

---

⁴⁹ BALÍK, S. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha, 2009, s. 95-97.

10 (DIS)PROPORCIONALITA VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ

Při transformaci rozložení politických sil ve společnosti do struktury exekutivního orgánu dochází k postupné deformaci veřejné vůle. Zásadní vliv na celkovou míru její deformace má používaný volební systém. Proporcionalitou (poměrností) volebního systému rozumíme vztah mezi volebním ziskem stran a jimi získanými křesly v zastupitelstvu. Pokud podíl strany na celkovém počtu odevzdaných hlasů odpovídá procentu obdržných mandátů, mluvíme o dokonalé proporcionalitě volebního systému. Dosažení tak ideálního výsledku je však prakticky nemožné. Každý volební systém je alespoň částečně disproporcionální, tzn., produkuje odlišný poměr mezi procentem získaných hlasů a procentem obdržných mandátů jednotlivých stran. Pokud strana získá větší počet křesel v zastupitelstvu, než by napovídala její volební zisk, říkáme, že daná volební strana je nadreprezentována. Naopak, obdrží-li menší procento mandátů, než činí procento získaných volebních preferencí, jedná se o stranu podreprezentovanou.

Obecně lze říci, že většinové volební systémy produkují disproporční výsledky favorizující strany s vyšším volebním ziskem.

Vlastnosti poměrných volebních systémů již nejsou tak jednoznačné. Mohou vytvářet minimální disproporci, ale také mohou být disproporční – jak ve prospěch větších volebních stran, tak i ve prospěch politických uskupení s menší voličskou podporou. Účinky smíšených volebních systémů odvisí od jejich konstrukce. Zejména rozhoduje vztah mezi většinovou a proporční složkou volebního systému. Proporcionalnější účinky mají spíše smíšené volební systémy závislé kombinace, ale záleží také na poměru mezi počtem zastupitelů volených na nominální úrovni a na úrovni kandidátních listin.

Pro měření proporcionality, resp. disproporcionality volebního systému lze použít řadu indexů. Mezi nejznámější lze zařadit index deformace a indexy (dis)proporcionality.

10.1 Index deformace

Index deformace (i_{dfr}) měří úroveň disproporcionality ve vztahu ke konkrétní volební straně. Vypočítá se tak, že se procento získaných mandátů (m) poměří

s procentem získaných hlasů (h). Strana je nadreprezentovaná, pokud je hodnota indexu vyšší než 1 a naopak, hodnota nižší než 1 indikuje podreprezentaci dané volební strany.

$$i_{dfr} = \frac{\% m}{\% h}$$

Tab. č. 25: Index deformace pro jednotlivé volební formule⁵⁰

Index deformace	OPB	ČSSD	ODS	KSČM	TOP09
Hareho kvóta (NZ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Hareho kvóta (NØ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Droopova kvóta (NZ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Droopova kvóta (NØ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
kvóta Imperiali (NZ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
kvóta Imperiali (NØ)	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
d'Hondt	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
upr. d'Hondt	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Sainte-Laguë	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
upr. Sainte-Laguë	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05
Imperiali	1,08	1,05	0,95	0,93	0,87
dánský dělitel	1,01	1,05	0,95	0,93	1,05

Největší nadreprezentaci najdeme u metody Imperiali u hnutí OPB a naopak největší podreprezentaci také u metody Imperiali u strany TOP 09, která touto metodou volebního dělitele o jeden mandát na úkor hnutí OPB přišla.

10.2 Indexy (dis)proporcionality

Nejpoužívanější indexy (dis)proporcionality, které měří poměrnost celého volebního systému, jsou: index disproporcionality Loosemora a Hanbyho (někdy také označovaný jako index disperze) a Roseův index proporcionality.

Index disproporcionality Loosemore-Hanby (i_{dsp}) je založen na součtu absolutních rozdílů mezi procentem získaných hlasů (h) jednotlivými stranami (i) a podílem jim přidělených mandátů (m). Vzhledem k tomu, že podreprezentace jedné volební strany znamená současně i nadreprezentaci strany jiné a docházelo by tak k duplicitě údajů o „nepřesně“ rozdělených mandátech, je výpočet dělen dvěma.

⁵⁰ Vlastní výpočty

Zjednodušeně řečeno index vyjadřuje teoretický podíl křesel v zastupitelstvu, která byla přidělena/odňata stranám v rozporu s jejich volebním ziskem. Index se tudíž může pohybovat v rozmezí 0 (dokonalá proporcionalita) až 100 (úplná disproporcionalita).

$$i_{\text{dsp}} = \frac{\sum_{i=1}^n |h_i - m_i|}{2}$$

Tab. č. 26: Index disproporcionality Loosemore-Hanby⁵¹

Index disproporcionality Loosemore-Hanby	
Hareho kvóta (NZ)	10,28
Hareho kvóta (NØ)	10,28
Droopova kvóta (NZ)	10,28
Droopova kvóta (NØ)	10,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	10,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	10,28
kvóta Imperiali (NZ)	10,28
kvóta Imperiali (NØ)	10,28
d'Hondt	10,28
upr. d'Hondt	10,28
Sainte-Laguë	10,28
upr. Sainte-Laguë	10,28
Imperiali	10,28
dánský dělitel	10,28

Roseův index proporcionality (i_p) je založen na stejném principu jako index disproporcionality Loosemora a Hanbyho. Interpretace indexu je však opačná: nižší hodnoty indexu indikují vyšší míru disproporcionality volebního systému a vice versa. Index tedy zachycuje teoretický podíl mandátů distribuovaných v souladu s volebními výsledky stran.⁵²

$$i_p = 100 - \frac{\sum_{i=1}^n |h_i - m_i|}{2}$$

⁵¹ Vlastní výpočty

⁵² ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha, 2004, s. 91-92.

Tab. č. 27: Roseův Index disproportionality⁵³

Roseův Index disproportionality	
Hareho kvóta (NZ)	-5,28
Hareho kvóta (NØ)	-5,28
Droopova kvóta (NZ)	-5,28
Droopova kvóta (NØ)	-5,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NZ)	-5,28
Hagenbach-Bischoffova kvóta (NØ)	-5,28
kvóta Imperiali (NZ)	-5,28
kvóta Imperiali (NØ)	-5,28
d'Hondt	-5,28
upr. d'Hondt	-5,28
Sainte-Laguë	-5,28
upr. Sainte-Laguë	-5,28
Imperiali	-5,28
dánský dělitel	-5,28

V Českých Budějovicích je výsledek voleb při použití všech uvedených metod stejně proporcionální a nedošlo zde k žádným odchylkám.

⁵³ Vlastní výpočty

11 VOLEBNÍ A POLITICKÉ SYSTÉMY V JINÝCH ZEMÍCH

V předchozích kapitolách jsme získali přehled o volebním systému České republiky a nyní se pro porovnání podíváme na volební a politické systémy ostatních zemí a formy jejich místní samosprávy se zaměřením především na sousední státy České republiky a na státy Evropské unie.

11.1 Slovenská republika

LUPTÁK⁵⁴ označuje slovenský politický systém za nestandardní. Ve své současné podobě jde o nový, postkomunistický a postmoderní stát, který se snaží získat podobu národního státu. Vytvoření samostatného Slovenska 1. 1. 1993 bylo zapříčiněno především nemožností dosáhnoutí kompromisu mezi českými a slovenskými politiky a také rostoucím nacionalistickým populismem. Nový stát čerpal z větší míry ze struktur bývalého režimu. Územní samosprávu Slovenské republiky tvoří obce, které jsou základní jednotkou samosprávy, a vyšší územní celky. Ty se mohou volně sdružovat za účelem dosažení společného zájmu a představují samostatně hospodařící právnické osoby. Základním orgánem obce je zastupitelstvo v čele se starostou a u vyšších územních celků jde o zastupitelstvo a předsedu (župan). Celé Slovensko se dělí na 8 samosprávných krajů (Bratislavský, Trnavský, Trenčínský, Nitrianský, Žilinský, Banskobystrický, Košický a Prešovský) a 79 okresů, které plní pouze statistickou úlohu a nemají žádné samosprávné funkce. V těch plní výkon státní správy celkem 50 obvodních úřadů.

Volby orgánů samosprávy jsou rovné, přímé a tajné a volební období je čtyřleté. Voleb se může zúčastnit občan s trvalým pobytem v dané lokalitě, který minimálně v den voleb dovrší věku 18 let. Zvolen může být pouze kandidát, který má právo volit a trvalý pobyt na daném území. Ten nesmí vykonávat během své funkce práci soudce, prokurátora, starosty ani pracovníka samosprávy. Odlišnost najdeme na Slovensku v podmínce na minimální věk starosty nebo primátora, kdy musí v den voleb dovršit věk minimálně 25 roků.

⁵⁴ CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha, 2008, s. 37-57.

Kandidátní listinu podávají politické strany a politická hnutí, které musí svoji kandidaturu podpořit peticí s počtem podpisů dle velikosti volebního obvodu. Kandidátní listina může mít pouze tolik členů, kolik je k dispozici v daném volebním obvodě. Pro komunální volby začíná kampaň 17 dní před termínem voleb. Vítězi ve volbách jsou kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů a starostou ten, který obdržel nejvíce hlasů celkově. V případě rovnosti hlasů jsou nutné nové volby. Od obecních voleb se volby do orgánů samosprávních krajů liší způsobem volby župana a v délce předvolební kampaně, které činí 35 dnů. Předseda samosprávného kraje musí získat nadpoloviční většinu platných hlasů. V případě, že nikdo v prvním kole neuspěje, tak se do 14 dnů koná kolo druhé, kam stejně jako ve volbě prezidenta postupují dva nejúspěšnější kandidáti. V druhém kole vyhrává ten kandidát, který získá více hlasů.

V záležitostech územní samosprávy rozhodují obce samostatně. Povinnosti a omezení lze obcím ukládat pouze zákonem. Územní samospráva se uskutečňuje na shromážděních obyvatel obce, místním referendem nebo prostřednictvím rozhodnutí orgánů obce. Ve věcech územní samosprávy mohou obce vydávat všeobecně závazná nařízení (vyhlášky). Na obec může být zákonem přenesen výkon určitých úkolů státní správy, jejichž náklady hradí stát. Výkon státní správy přenesený na obec řídí a kontroluje vláda.⁵⁵

Volební systém Slovenska prošel mnoha změnami a od systému v českých zemích se v mnohém lišil a i po několika legislativních úpravách dále liší. V roce 1990 byla volební klauzule 3 % a dalším rozdílem proti českým zemím bylo využití Hareovy kvóty v prvním skrutiniu. Po reformě před volbami v roce 1992 byla zvýšena klauzule pro samostatné kandidující subjekty o 2 % a byla zavedena 7 a 10 % klauzule pro koalice. Nižší pro dvě a tři, vyšší pro více stran. Dále se změnila Hareova kvóta v prvním skrutiniu na Hagenbach-Bischoffovu. Po rozpadu státu došlo tzv. Mečiarovou reformou v roce 1998 k faktickému zákazu koalic formou samostatné klauzule ve výši 5 % pro každý subjekt v koalici. Za samostatnou koalici se považovala i kandidatura jednotlivých členů jedné strany na kandidátní listině strany druhé.

⁵⁵ CABADA, L., DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů III*. Praha, 2000, s. 82.

Zároveň se zvýšení volební klauzule došlo ke snížení počtu volebních obvodů. Poslední reforma, podle které se poprvé hlasovalo ve volbách v roce 2002, zlepšila podmínky pro menší strany, když se Slovensko vrátilo k volební klauzuli před Mečiarovou reformou. Jediný volební obvod zůstal nadále zachován.⁵⁶

11.2 Maďarsko

Maďarský volební systém patří k nejstabilnějším v celém regionu. Jako kompromis mezi zájmy elit napojených na komunistický režim a zájmy osobností spojených s rodícími se opozičními stranami přijalo Maďarsko velmi specifický volební systém, označovaný jako supersmíšený (supermixed), smíšený volební systém s většinovými účinky a částečnou kompenzací či jako smíšený volební systém s proporčními účinky. Specifikem maďarského volebního systému je existence tří složek distribuce mandátů, která se provádí na základě dvou oddělených hlasů odevzdaných voliči. Složky, ve kterých voliči přímo odevzdávají své hlasy, jsou navzájem nezávislé (což odpovídá vymezení navrstvujících se systému), třetí složka slouží jako korigující (kompenzující) a spojující prvek obou předchozích.

Maďarský volební systém fungoval po celé období 90. let na identickém principu. Z 386 mandátů maďarského parlamentu je necelá polovina (176) přidělována v jednomandátových volebních obvodech dvoukolovým většinovým systémem spojujícím absolutní a relativní většinu (majority-plurality). V prvním kole hlasování je zvolen kandidát, který při alespoň 50 % účasti získá více než 50 % odevzdaných hlasů. Pokud se takový kandidát nenajde, koná se druhé kolo, ve kterém mají právo se účastnit tři nejlepší z prvního kola a navíc všichni, kdo překročili hranici 15 % odevzdaných hlasů. Ve druhém kole voleb postačuje 25 % účast a relativní většina. V případě neplatného prvního kola se koná druhé kolo s možnou účastí všech kandidátů z prvního kola.

Poměrnou složku navrstvující části hlasování reprezentuje soutěž o 152 mandátů ve dvaceti volebních obvodech (hlavní město a 19 žup) mezi regionálními kandidátkami.

⁵⁶ ŠEDO, J. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno, 2007, s. 36-37.

Mandáty jsou přidělovány stranám podle Hagen-Bischoffovy kvóty s úpravou, která usnadňuje rozdělení mandátů již na regionální úrovni. Každá strana získá tolik mandátů, kolikrát dosáhla volebního čísla, ale pokud po přidělení odpovídajícího počtu mandátů činí zbytek hlasů alespoň 2/3 kvóty, získává mandát a chybějící hlasy jí přidají ze sumy zbytkových hlasů ze všech složek hlasování. Této i následující složky hlasování se dotkla jediná změna v rámci sledovaných prvků v maďarském volebním systému. Ve volbách v roce 1990 platila pro kandidující subjekty celostátní klauzule ve výši 4 %, od voleb v roce 1994 se požaduje zisk alespoň 5 % hlasů, pro koalice dvou stran 10 % a pro tří a vícestranické 15 %.

Zbývajících 58 mandátů určených zákonem a navíc všechny mandáty, které se nepovedlo přidělit v župách, jsou rozděleny stranám, které překročily stejnou klauzuli jako v regionálních volebních obvodech. K distribuci se užívají zbytkové hlasy (které nevedly k zisku mandátů a nebyly použity k doplnění v regionálních obvodech) z poměrné složky hlasování a prvního kola většinové složky hlasování. Pro tuto složku distribuce se vytváří nová celostátní kandidátka. Rozdělení hlasů probíhá podle d'Hondtova dělitele.⁵⁷

I když by se zdálo, že tato složitá kombinace většinového a proporcího systému zmírňuje ztráty utrpěné menšími stranami, ve skutečnosti má spíše většinový účinek. Nejúspěšnějším politickým stranám přiděluje větší podíl mandátů než kolik by odpovídalo jejich zisku hlasů.⁵⁸

Maďarsko rozeznává dva typy samospráv. Samosprávu místní a regionální a samosprávy menšinové. Samosprávy menšinové nejsou založeny teritoriálně, ale vyskytují se napříč celou republikou. Území Maďarska je na základě Ústavy rozděleno na hlavní město, župy, města a obce. Územní samospráva je členěna na dvě úrovně: samosprávu obcí (2908 jednotek), měst (217), obvodů hlavního města (23) a župní samosprávy (20 včetně hlavního města Budapešti, které má také statut župy).

⁵⁷ ŠEDO, J. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno, 2007, s. 38-39.

⁵⁸ CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha, 2008, s. 81-82.

Voliči vykonávají místní samosprávu prostřednictvím volených zastupitelstev nebo místního referenda. Zastupitelstvo je voleno na 4 roky na základě většinového systému; v městech nad 10 000 obyvatel jsou zastupitelstva volena prostřednictvím smíšeného volebního systému. V čele místní samosprávy stojí starosta, jenž je od roku 1994 volen přímo (pro komunální volby v roce 1990 byla v platnosti ústava, podle níž byli starostové voleni přímo pouze v obcích a městech do 10 000 obyvatel). V určitých případech mohou místní zastupitelstva převzít některé pravomoci žup; v tom případě mají nárok na adekvátní dotaci ze strany státu.

Druhým typem samosprávy Maďarska jsou menšinové samosprávy. Maďarsko se jako jedno z mála evropských zemí vydalo cestou vytvoření menšinové kulturní a v menší míře teritoriální autonomie zavedením tzv. menšinových samospráv. Podle Ústavy jsou etnické menšiny žijící na území Maďarska nedílnou součástí maďarského státu; tvoří přibližně 10 % maďarské populace. Mají právo na správu vlastních záležitostí prostřednictvím svých zvolených zástupců, kteří se deklarují jako příslušníci a reprezentanti menšin. Menšinové samosprávy vznikly v roce 1993 na základě Zákona o právech národnostních a etnických menšin. Úkolem těchto samospráv je především hájení zájmu národnostní menšiny. Volby do místních menšinových samospráv se konají shodně s komunálními volbami na základě přímé volby a principu prosté většiny.

Menšinové samosprávy spolupracují s obecními a městskými zastupitelstvy v otázkách týkajících se menšinového obyvatelstva. Zvolení členové místních samospráv dané národnosti poté volí svou celostátní samosprávu. Ty fungují jako jakési „parlamenty“ dané národnosti, které hájí zájmy menšin na celostátní úrovni tím, že integrují zájmy menšin do rozhodovacích procesů legislativy a exekutivy. Národní menšinové samosprávy mohou vydávat stanoviska k návrhům legislativy týkajícím se menšiny a mají v těchto věcech právo zákonodárné iniciativy. Dále mohou zakládat a provozovat vlastní kulturní a školské instituce, nebo samostatně rozhodovat o zásadách využití vysílacího času veřejnoprávního rozhlasu a televize, který má menšina k dispozici. Právo vytvářet menšinové samosprávy má v Maďarsku 13 menšin: arménská, bulharská, chorvatská, německá, polská, romská, rumunská, řecká, slovenská, slovinská, srbská a ukrajinská. Nejvíce menšinových samospráv vytvářejí Romové, dále Němci a Slováci.

13. června 2005 byl maďarským parlamentem přijat nový zákon týkající se změny právního rámce národních a etnických minorit. Vedle existující místní a národní úrovně umožňuje tento zákon zakládat menšinové samosprávy i na úrovni žup. Nově se mohou voleb účastnit jenom ti občané, kteří se předtím do volebních seznamů příslušné obce nechali zapsat jako příslušníci jedné z menšin. Místní menšinové samosprávy jsou složeny z pěti zastupitelů, župní z 9 členů a národní mají mezi 15 a 53 členy v závislosti na počtu vytvořených místních samospráv. Župní a národní menšinové samosprávy jsou voleny členy místních menšinových samospráv (tzv. voliteli). Nový zákon také umožňuje získat zástupcům menšin preferenční mandát v lokální vládě. Získá ho ten, kdo ve volbách do menšinových samospráv obdržel nejvíce hlasů. V případě, že nikdo tato kritéria nesplní, prezident místní menšinové samosprávy je, jakožto mluvčí menšiny, začleněn do práce lokální vlády s právem konzultace. Menšinové samosprávy jsou financovány státem a také místní samosprávou (obcí, městem) podle jejich finančních možností.⁵⁹

Zákonná úprava práv národnostních a etnických menšin musí být schválena dvoutřetinovou většinou hlasů v parlamentu.⁶⁰

11.3 Polsko

Roku 1998 přijalo Polsko zásadní reformu státní správy a samosprávy. Nyní se dělí na 16 velkých vojvodství (předtím 49 malých), každé vojvodství pak na okresy (neměstské a městské, tj. města, která jsou okresy). Neměstských okresů je celkem 308, městských 65, obcí 2489. Základní jednotky veřejné správy tvoří obce (gmina).⁶¹

Základním a z hlediska rozhodování nejdůležitějším orgánem obce je obecní zastupitelstvo, které je voleno v přímých a všeobecných volbách. Výkonný orgán obce je od roku 2002 jednohlavý. Je jím ve vesnicích a v menších městech přímo volený starosta, ve velkých městech rovněž přímo volený primátor. Starosta (primátor) při vykonávání svých kompetencí podléhá zastupitelstvu.

⁵⁹ CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha, 2008, s. 79-80.

⁶⁰ CABADA, L., DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů III*. Praha, 2000, s. 108.

⁶¹ CABADA, L., DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů III*. Praha, 2000, s. 40.

Obec na svém území zajišťuje bezpečnost a chrání životní prostředí. Udržuje obecní silnice a cesty. Organizuje územní plánování, lokální ekonomiku, dopravu a zajišťuje zásobování vodou (vodovody) a likvidaci odpadu. Obec spravuje základní školy, mateřské školy, knihovny a kulturní domy.

Nad obcemi stojí od roku 1998 okresy. Okres však není obci nadřazen, nedohlží na ni a nepřebírá její kompetence ani finanční prostředky. V Polsku bylo v roce 2006 314 okresů (a 65 měst se statutem okresu) s průměrnou rozlohou 994 km² a v průměru s 8 obcemi a okolo 88 tis. obyvateli. Nejvyšším orgánem okresu je okresní zastupitelstvo, které je voleno v přímých a všeobecných volbách. Výkonným orgánem okresu je okresní rada (3-5 osob). Okresní zastupitelstvo volí předsedu okresní rady a jeho náměstka. Členové okresní rady jsou voleni okresním zastupitelstvem, a to na návrh předsedy okresní rady. K nejdůležitějším úkolům okresu patří lokální záležitosti, které přesahují hranice obcí. Jedná se mimo jiné o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti obyvatel, protipožární a protipovodňovou ochranu, zabezpečení chodu nemocnic, výstavbu a udržování okresních silnic a předcházení nezaměstnanosti. Okres má zajišťovat chod veškerých administrativních úřadů, aby občané nemuseli cestovat často do velmi vzdálených vojvodských měst.

Největší samosprávnou jednotkou jsou vojvodství (kraje). Polsko má v současnosti 16 vojvodství, která mají v průměru 2,4 milionu obyvatel a okolo 20 tis. km². Jsou to tedy demograficky velké jednotky, přičemž největší z nich se blíží potenciálu malých evropských států. Vojvodství sice od roku 1999 přestala být pouhými orgány státní moci, přesto současně plní tuto úlohu. Samosprávnou institucí je vojvodský parlament, který je volen v přímých a všeobecných volbách. Vojvodský parlament volí vojvodskou radu (5 osob) v čele s předsedou. Rada dbá o rozvoj vojvodství a jeho financování. Představitelem státní moci je na úrovni vojvodství vojvoda, který je jmenován a odvoláván předsedou vlády (je mu i podřízen). Základním úkolem vojvodské samosprávy je uspokojovat veřejné potřeby, které není s to zajistit okres (a už vůbec ne obec) a které rovněž nelze obsáhnout ani z centra. Vojvodství dbá o rovnoměrný ekonomický rozvoj regionu, o racionální vzdělávací, kulturní a osvětovou politiku a o udržení konkurenceschopnosti se zahraničními regiony v oblasti získávání investic, a to obzvláště s ohledem na členství Polska v EU.

Vojvodství jsou hlavními zřizovateli nemocnic, mají na starosti vodní hospodářství, hlavní silniční síť a podobně.⁶²

Jak již bylo zmíněno, zastupitelstva obcí, okresů a vojvodství jsou volena v přímých a všeobecných volbách, kromě toho jsou takto voleni i starostové obcí a měst a primátoři velkých měst. Zatímco obecní zastupitelstva jsou přímo volena od roku 1990, okresní zastupitelstva a vojvodské parlamenty jsou takto voleny od roku 1998 a starostové obcí a primátoři měst od roku 2002. Všechna čtyři hlasování se konají současně, a to jednou za 4 roky. Aktivní i pasivní právo mají občané členských zemí EU starší 18 let.

Volební systém pro volby obecních zastupitelstev není jednotný. Liší se podle počtu obyvatel obce. V obcích do 20 tisíc obyvatel jsou kandidáti voleni v jedno- až pěti-mandátových obvodech. V obou případech stačí ke zvolení prostá většina hlasů, tedy v jednomandátových obvodech se jedná o „klasický“ volební systém prosté většiny, ve vícemandátových obvodech to je blokové hlasování. V obcích nad 20 tisíc obyvatel je uplatňován proporční volební systém. Volební obvody jsou pěti- až osmi-mandátové. Pro přepočítání hlasů na mandáty se používá d'Hondtova metoda volebního dělitele.

Do roku 1998 se v obcích do 40 tisíc obyvatel volilo prostou většinou v jednomandátových volebních obvodech a v obcích nad 40 tisíc obyvatel proporčně, přičemž volební obvody byly pěti- až deseti-mandátové a pro přepočítání hlasů na mandáty se používala modifikovaná Sainte-Laguëova metoda volebního dělitele.

Komplikované jsou volební klauzule. Pro samotné kandidátky platí pětiprocentní volební klauzule. Pro tzv. skupiny kandidátek (koalice) platí 10 % klauzule, přičemž ale pro každou členskou kandidátku takové skupiny rovněž platí pětiprocentní klauzule.

Pokud skupina kandidátek dohromady nezíská 10 %, pak se procesu přerozdělování mandátů mohou zúčastnit její členské kandidátky, pokud tedy dosáhly alespoň 5 % hlasů. Pro registraci kandidátů či kandidátek se v obcích nekládou žádné podmínky.

---

⁶² CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha, 2008, s. 31-32.

Oproti obcím jsou všechna okresní zastupitelstva volena proporčně. Volební obvody jsou tří- až deseti-mandátové. Pro přepočítání hlasů na mandáty se používá d'Hondtova metoda volebního dělitele. Volební klauzule jsou identické jako v případě obecních voleb. Pro registraci kandidátky je nutné předložit minimálně 200 podpisů voličů.

Vojvodské parlamenty jsou voleny rovněž proporčně. Volební obvody jsou pěti- až patnácti-mandátové. Pro přepočítání hlasů na mandáty se stejně jako v předchozích případech používá d'Hondtova metoda volebního dělitele. Princip použití volebních klauzulí je principálně stejný, vyšší je ale omezení pro skupiny kandidátek, a to 15 % hlasů. Stejně tak jsou oproti okresním volbám přísnější podmínky registrace kandidátek, protože každá kandidátka musí být podpořena 300 podpisy voličů.

Jiný je volební systém pro volby starostů a primátorů měst. Aktivní volební právo je stejné jako v případě voleb do obecních zastupitelstev. Pasivní volební právo je navíc podmíněno polským občanstvím a překročení věkové hranice 25 let. Podmínkou registrace kandidáta na starostu je úspěšná registrace kandidátů či kandidátek v alespoň polovině volebních obvodů v rámci obecních voleb. Zvolen je kandidát, který získá nadpoloviční většinu hlasů. Pokud nikdo takovou většinu nezíská, koná se po 14 dnech druhé kolo hlasování, ve kterém je zvolen kandidát s většinou hlasů. Druhého kola voleb se ale účastní jenom dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů z prvního kola.⁶³

11.4 Německo

Všech šestnáct spolkových zemí má své vlastní ústavy, zákonodárnou a výkonnou moc. Kromě Bavorska a původně hanzovních měst Hamburku a Brém nemá vymezení hranic spolkových zemí historickou tradici.

Dnešní podoba vztahů mezi spolkovou úrovní a jednotlivými zeměmi je výsledkem postupně se prosazujícího tzv. kooperativního feudalismu. Ten vešel v platnost v březnu 1964 v souvislosti s novelizací Základního zákona a je obecně charakterizován jako „vzájemný oboustranný vztah, závislost mezi Spolkem a zeměmi, kdy se veškerý politický proces neomezuje pouze na jednu z vertikálních úrovní, ale prostupuje a prolíná je všechny navzájem“.

⁶³ CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha, 2008, s. 21-22.

Tento kooperativní federalismus je proto pokládán za zřetelný opak federalismu amerického, kde jsou více méně striktně odděleny obě moci – výkonná i zákonodárna. Vzájemná provázanost obou těchto mocí je v politickém systému SRN spojena se zásadou „věrnosti Spolku“ ze strany spolkových zemí a zásadou respektování zájmu spolkových zemí Spolkem.⁶⁴

Jednotlivé spolkové země jsou plně nezávislé při stanovení délky funkčního období, typu volebního systému a otázky jedno- či dvoukomorovosti. Až na výjimku Hamburku a Brém se čtyřmi roky je legislativní období sněmů (zemských parlamentů) pětileté a po zrušení bavorského Senátu v roce 1998 mají všechny země pouze jednu komoru. Všude je rovněž jako volební systém používána personalizovaná poměrná volba.

Protože se termíny voleb do jednotlivých zemských parlamentů neshodují s datem voleb do Spolkového sněmu, je možno jejich výsledky v určité míře považovat za indikátor politických postojů voličstva a vyjádření jejich spokojenosti či nespokojenosti se spolkovou politikou. Tato časová nesjednocenost volebních termínů je však i často kritizována. Německo se tak dle kritiků ocitá v trvalém předvolebním souboji, který se díky zastoupení zemí ve Spolkové radě přenáší i na spolkovou úroveň. Na druhé straně, vzhledem k tomu, že se každý rok konají několikrát zemské volby, se změnou zemských vlád se průběžně mění i politické složení Spolkové rady, což vytváří určitý tlak na hledání širšího konsenzu v rámci legislativního procesu. Fakticky se tak do spolkové politiky promítají nejrůznější možné koaliční vztahy bez ohledu na podobu koaliční vlády na spolkové úrovni. K hlavním úkolům zemských sněmů patří kontrola zemské vlády, vydávání zemské legislativy, návrh a schválení zemského rozpočtu atd.

Zemská vláda má v čele ministerského předsedu. Na rozdíl od spolkové úrovně, kde je spolkový kancléř jediným parlamentem voleným členem exekutivy, je situace na zemské úrovni odlišná. Podle některých zemských ústav totiž vyslovuje zemský sněm důvěru nejen ministerskému předsedovi, ale i celé jeho vládě. Ve všech třech městských státech pak musí důvěru sněmu získat i jednotliví ministři (vláda není volena jako celek).⁶⁵

⁶⁴ ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha, 2000, s. 216-217.

⁶⁵ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha, 2008, s. 204.

Také na nejnižší úrovni, tj. na úrovni krajů, okresů a měst, jsou voleny krajské, okresní a městské rady. Na těchto úrovních jsou velmi aktivní místní stranické organizace, a to především ve volbách do těchto místních správních institucí. Rady si volí do svého čela předsedu nebo starostu. Politické strany, zde působící, vybírají své nejvhodnější kandidáty, podporují je a připravují podmínky pro jejich zvolení. Tato činnost má mnoho shodného s tím, jak se vybírá spolkový kancléř a jiní čelní představitelé státu.

Jednotlivá města (a také kraje) mají oprávnění stanovovat a určovat místní daně, které tvoří spolu se spolkovými a zemskými daněmi základní zdroj jejich příjmu. Místní daně by nemohly stačit k pokrytí nezbytných výdajů na rozvoj měst a oblastí. Proto jsou ve značné míře obce a regiony odkázány na zdroje příjmů, které jim poskytují země. Tato skutečnost je spojena také s tím, že zemské kontrolní úřady se věnují kontrole klíčových výdajů místních správních orgánů. Místní úřady se zabývají v patřičné podobě místním plánováním.⁶⁶

Ve spolkové republice Německo byl zaveden, jak popisuje STRHALOVÁ⁶⁷, systém personalizovaného poměrného zastoupení kombinující prvek jednomandátových obvodů s prvkem zemských kandidátních listin.

Volič v celoněmeckých parlamentních volbách disponuje dvěma hlasy na dvou různých volebních úrovních. První hlas odevzdává konkrétnímu kandidátovi v jednom z 299 základních jednomandátových obvodů (tzv. přímé mandáty). Druhý hlas připadá kandidátní listině politické strany na úrovni spolkové země či svobodného města. Listiny jsou přísně vázané, volič tedy nemůže na zemské kandidátce vyjadřovat svoje preference. Aby se strany mohly účastnit přerozdělování hlasů, musí dosáhnout minimálně 5 % všech platných druhých hlasů (tzv. uzavírací klauzule) nebo zvítězit ve třech nebo více jednomandátových obvodech. Klasickým příkladem strany, která v minulosti z druhé podmínky těžila nejvíce, je strana Levice (tehdy ještě PDS), která se například v roce 1994 díky zisku čtyř přímých mandátů podílela na přerozdělování mandátů i na základě druhých hlasů, přestože nepřekonala 5 % uzavírací klauzuli. Strana nakonec získala celkem 30 poslanců.

⁶⁶ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha, 2005, s.213-214.

⁶⁷ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha, 2008, s. 206-207.

Rozhodující pro počet poslaneckých mandátů, které politické strany získají, jsou druhé hlasy (nikoli první). Rozdělení mandátů se provádí následujícím způsobem. Nejprve se sečtou všechny platné druhé hlasy jedné politické strany a použitím Hare-Niemeyerovy formule se vypočte počet mandátů, které v rámci celého Německa získala. Mandáty se posléze rozdělí mezi její jednotlivé zemské listiny v závislosti na výsledku, kterého strana ve spolkových zemích dosáhla (opět použitím Hare-Niemeyerovy formule, tentokrát se započtením platných druhých hlasů strany pro danou spolkovou zemi), od kterých se pak odečtou přímé mandáty této strany získané v základních jednomandátových volebních obvodech. Teprve zbylá místa jsou přiřazena politickým zástupcům a to dle jejich pořadí na zemské kandidátce. Zákona nevyklučuje současnou kandidaturu v jednomandátovém volebním obvodu a na zemské listině. Kandidát, který je zvolen v jednomandátovém obvodu, je ze stranické listiny vyškrtnut a ostatní kandidáti se na ní posunou automaticky směrem vzhůru.

Používáním dvou hlasů může dojít k vzniku tzv. přesahujících (převislých) mandátů. K tomu dochází tehdy, když počet přímých mandátů převyšuje počet mandátů, na které by měla strana nárok podle druhých hlasů. Tyto přesahující mandáty však straně nejsou odebrány, s výjimkou období 1965-1980 došlo ke vzniku alespoň jednoho převislého mandátu v každých spolkových volbách. Vzhledem k charakteru volebního systému, který nezná doplňující volby v případě odstoupení nebo smrti poslance (poslancem se v tom případě stává nejvýše postavený neúspěšný kandidát na zemské listině), se neobsazuje ani případně uvolněný převislý mandát.

Německý systém se dvěma voličskými hlasy dává voličům možnost strategicky rozdělit svoje hlasy mezi různé politické strany (tzv. splitting). Toto dělení hlasů je obvyklejší a častější pro voliče malých politických stran. Jelikož kandidát malé strany má nepatrnou šanci na zvolení v jednomandátovém obvodě, odevzdá volič raději svůj první hlas kandidátu z větší koaliční strany, aby tak jeho hlas nepropadl. Naopak voliči velké strany mohou poskytnutím svého druhého hlasu v jednomandátovém okrsku pomoci menší straně dostat se do sněmu přes vítězství ve třech okrscích. K tomu dochází spíše na základě doporučení velké politické strany, která proti malému (ale potřebnému) koaličnímu partnerovi nepostaví v daných jednomandátových okrscích protikandidáta a vyzve své voliče k jeho podpoře.

11.5 Rakousko

V rámci rakouského modelu federace, jak uvádí ŘÍCHOVÁ⁶⁸, byl akceptován vysoký stupeň autonomie všech devíti spolkových zemí. Každá z nich má vlastní zákonodárný orgán – zemský sněm (Landtag). Co se exekutivní složky týká, stojí v čele zemských vlád vždy zemský hejtman volený zemským sněmem. Poslanci zemských sněmů jsou voleni stejným způsobem jako poslanci Národní rady, přičemž jejich počet je závislý na počtu obyvatel dané země.

Do kompetence spolkové vlády patří naopak rozhodování o systému vzdělávání, policii, poštách, železniční dopravě a daňové a sociální politice. Naopak zemské sněmy mají právo rozhodovat o problémech souvisejících jednak s vlastní zemskou problematikou (sem patří rozhodování o regionálním plánování, energetických zdrojích či zemědělství), ale podílejí se i na činnosti Spolkové rady.

Vztah mezi centrem (Vídni) a jednotlivými zemskými sněmy není ve všech zemích zcela totožný. Například v západních spolkových zemích se lze setkat s mnohem větším pocitem nezávislosti na Vídni než jinde. Prim přitom má nesporně Vorarlbersko, i když lze obecně říci, že obyvatelstvo ve všech zemích vykazuje relativně vysoký stupeň aktivního podílu na rozvoji svého nejbližšího okolí. Stačí zmínit úspěchy obyvatel Innsbrucku v odporu proti zvýšené hladině hluku související s místním letištěm, či velmi silný odpor proti kamionové dopravě procházející ve zvýšené míře alpskou oblastí.

I přes určité změny v kompetencích zemských vlád v poslední době (například rozšíření možnosti ovlivňovat využívání vodních toků) zůstává rozhodující vliv stále v pravomoci spolkové vlády. Zemské vlády se většinou potýkají s nedostatečnými finančními zdroji.

Země mají právo napadnout u spolkového Ústavního soudu všechna opatření, která v rozporu s ústavou zasahují do jejich zemské kompetence. Zemské zákony stanoví zemské sněmy.

⁶⁸ ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Komparace politických systémů II*. Praha, 2004, s. 145-146.

Nižším administrativním stupněm správy jsou okresní hejtmanství, která jsou podřízena zemským vládám a jsou řízena jmenovanými úředníky. Obce jsou poměrně značně nezávislé, pokud se věnují lokálním otázkám. Obecní rady volí do čela měst, střediskových obcí a vesnic starosty. Ve větších městech jsou pomocným orgánem starostů městské úřady – magistráty.

Rakouský právní řád zná dva druhy referenda: tzv. Volksabstimmung lze volně přeložit jako lidové hlasování a tzv. Volksbefragung jako dotázání se lidu. V obou případech je procedurální postup shodný. Hlasování je tajné, vyhlašuje jej spolkový prezident, termín určuje spolková vláda vládním nařízením.

Volksabstimmung se týká buď konkrétního návrhu zákona, nebo otázky odvolání prezidenta. Výsledek hlasování je závazný a mohou se ho účastnit i Rakušané žijící v zahraničí. Voliči volí z možností odpovědi Ano – Ne. Doposud se konala dvě lidová hlasování (k zákonu o mírovém využívání jaderné energie a k zákonu týkajícího se vstupu Rakouska do EU).

Volksbefragung se vypisuje k otázkám celospolečenského, popř. celorakouského významu a jeho výsledek není závazný. Zároveň se nemohou zúčastnit Rakušané žijící v zahraničí. Voliči volí z možnosti odpovědi Ano – Ne nebo jsou jim dány na výběr dvě alternativní odpovědi. V dosavadní historii se zatím nekonalo takovéto hlasování.

Všechny ústavní změny rovněž podléhají schválení v referendu. K jeho vypsání však musí dát svůj souhlas jedna třetina poslanců. Jakákoli zásadní změna ústavy je následně možná pouze tehdy, vyjádří-li s ní souhlas většina voličů. K potvrzení je nutné následně dosáhnout i souhlasu 2/3 poslanců Národní rady.⁶⁹

11.6 Francie

Francie je unitárním státem, i když reforma Ústavy nejnověji stanovila, že organizace republiky je decentralizována. Hlavní změny v posledních letech probíhají zejména ve smyslu posílení samostatného financování v lokalitách pod sloganem: „Nesmíme tu mít Paříž a poušť“.

⁶⁹ ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Západoevropské politické systémy*. Praha, 2009, s. 194.

Procesy decentralizace probíhající počátkem tohoto tisíciletí odpovídají obecnějším evropským trendům. Mimo jiné decentralizace umožňuje organizaci referend na místní úrovni.

Místní správa vychází ze tří základních úrovní místních samospráv. Nejnižší správní organizací je obec (la commune), kterou spravuje obecní rada (volena na 6 let), jejíž členové volí starostu. Starosta je ovšem i státním úředníkem, a to v oblasti matriky, veřejného pořádku, organizace voleb a vystavování dokladů. Dalším správním celkem je département (celkově 100 départementů, z toho 4 v zámoří). Občané ve všeobecných volbách volí na šestileté funkční období generální radu, která ze svého středu volí předsedu.

V roce 1986, v rámci procesů decentralizace, byly ve Francii nově zavedeny i tzv. regiony (26, z toho 4 v zámoří). Jejich činnost řídí regionální rady (voleny také na 6 let), které volí svého prezidenta.

Celkový trend ve vývoji samosprávy ve Francii vede k výraznější decentralizaci a k přesunování pravomocí na místní orgány samosprávy, včetně finančních prostředků, umožňujících výkon nových pravomocí. To celkově zeslabilo i postavení prefektů, kteří představují státní autoritu na určitém území. Prefekti ztratili pravomoci týkající se dohledu nad samosprávami, posuzování jejich rozhodnutí a jejich kontroly.⁷⁰

Ve Francii bývá zvykem, že politici na celostátní úrovni (případně i členové Evropského parlamentu) si zachovávají zakotvení na úrovni místní a regionální. Kumulace funkcí dosahovala úrovně nesrovnatelné s jinými politickými systémy. Proto byl přijat zákon z prosince 1985, jenž omezuje počet dodatečných mandátů na dva. Jde o fenomén často kritizovaný, ale vyvarujme se jednostranně negativního pohledu. Důvěrný kontakt s místní problematikou pomáhá i debatě na celostátní scéně.⁷¹

11.7 Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Systém Spojeného království Velké Británie a Severního Irska se v politologické literatuře objevuje jako klasický příklad tzv. konstituční parlamentní monarchie, pro niž je typický gradualismus, tedy postupná modernizace bez náhlých (revolučních) zlomů.⁷²

⁷⁰ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha, 2005, s. 88-89.

⁷¹ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha, 2008, s. 174.

⁷² DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha, 2005, s. 105.

Současný správní systém pro Anglii a Wales získal svou podobu zákonem z roku 1972 (Local Government Act). Ten zrušil dříve existující stupně a vytvořil novou třístupňovou strukturu. Bylo zřízeno celkem šest nových tzv. metropolitan counties (Manchester, Merseyside, South Yorkshire, West Yorkshire, Tyne a Wear, West Midlands), které řídily nově ustanovené rady. Spolu s nimi bylo stanoveno dalších 36 metropolitan district councils. Velká městská centra si zachovala i po této změně svou výraznou nezávislost (to se projevilo nejvýrazněji například v souvislosti s referendem o volbě starosty Londýna a zavedením jeho přímé volby v roce 2000).

Počet do té doby existujících tradičních hrabství byl snížen na 47, nově bylo ustanoveno rovněž 334 okresů řízených okresními radami. Nejnižším stupněm místní správy se staly farnosti, resp. obce, jejichž počet se pohybuje kolem osmi tisíc. Všechny místní orgány bez ohledu na stupeň jsou voleny každé čtyři roky, všechny jsou relativně nezávislé, pokud se týká jim přidělených kompetencí. Struktura místní správy není hierarchická, tedy nejnižší stupeň není kontrolován vyšším. V 80. letech 20. století se zákonné úpravy týkající se místní správy zaměřily přednostně na oblast financování a daňovou politiku, která zaznamenala výraznou proměnu. V následujících desetiletích došlo k další úpravě místní správy. V letech 1992-1998 byla transformována místní správa v Anglii a bylo zde nově zřízeno celkem 46 nových územně správních celků, roku 1994 pak byl přijat zákon pro místní správu ve Walesu (na jeho základě bylo utvořeno celkem 22 nových územně správních celků). Roku 2000 získaly orgány místní správy právo podílet se na sociálním a hospodářském rozvoji pod jejich správou spadajícího území a získaly i kompetence v oblasti životního prostředí. Do systému místní správy velmi výrazně zasáhla nejnověji i Evropská unie a většina místních rad (bez ohledu na velikost) se snaží získat své zastoupení či podporu svých zájmů v Bruselu (výrazněji se to projevuje například v souvislosti se zájmy Londýna, kdy tzv. Great London Authority zřídila v Bruselu vlastní London House, menší lokality spolupracují a spoléhají se na podporu Local Government International Bureau (LGIB)).

Skotsko je administrativně děleno na 9 („pevninských“) oblastí a 3 ostrovní oblasti (Orkney, Shetland, Western Isles). Oblasti se dále dělí na distrikty. Jedinou výjimkou ve správní organizaci Skotska je, že nejnižší správní jednotky nejsou nezávislé.

V Severním Irsku je místní správa tvořena 26 distrikty. Členové rad stojících v čele těchto správních jednotek jsou voleni vždy na 4 roky.⁷³

11.8 Rusko

Rusko patří k zemím regionu, ve kterých neprobíhaly časté změny ve sledovaných parametrech. První částečně svobodné volby na úrovni Ruské federace se konaly v roce 1990. Z celkového počtu 450 poslanců se polovina volí v jednomandátových volebních obvodech pomocí relativně většinového systému, druhá polovina v celostátním volebním obvodě, ve kterém platí 5 % volební klauzule a používá se Hareova kvóta s metodou největšího zbytku.⁷⁴

Od roku 2000 je Ruská federace rozdělena na sedm tzv. federálních okruhů kopírujících bývalé vojenské okruhy. Tyto jednotky mají posílit efektivitu výkonu státní moci, zejména pak výběru a přerozdělování daní, které dosud probíhalo (často neprůhledně) na regionální úrovni. Druhým hlediskem, jak vznik okruhů interpretovat, je snaha o větší centralizaci politické moci v zemi.

V čele regionu stojí tzv. zplnomocněný zástupce. Plná moc, kterou disponuje, je delegována prezidentem. Je to právě prezident, kdo zástupce jmenuje a ten je přímo prezidentovi za výkon své funkce zodpovědný. Hlavním úkolem zástupců je dohlížet a koordinovat činnost federálních orgánů na regionální úrovni. Ve skutečnosti jsou ale pravomoci zplnomocněných zástupců relativně široké, opřené o autoritu prezidenta. Tento fakt potvrzuje tvrzení, že federální okruhy jsou efektivním nástrojem k centralizaci moci a ustavení kontroly nad gubernátory.

V průběhu 90. let jednotlivé federální subjekty dosáhly velké míry autonomie, složitá situace přechodu k demokracii umocněná konfliktem mezi parlamentem a prezidentem o podobu ústavního pořádku v zemi vedla na počátku 90. let k takzvané „přehlídce suverenity“, kdy jednotlivé subjekty vznikající federace přebíraly do své správy významné pravomoci. Ačkoliv některé ze subjektů odmítaly podepsat novou federální smlouvu vymezující vzájemné vztahy mezi centrem a regiony, úplnou nezávislost vyhlásila pouze jedna z jednotek – Čečensko.

⁷³ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha, 2008, s. 123-124.

⁷⁴ ŠEDO, J. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno, 2007, s. 50-51.

Vztahy mezi centrem a regiony upravovaly původně prezidentské výnosy, později ústava ruské federace. Ta rozeznává několik úrovní autonomie federálních subjektů. Největší míře nezávislosti se těší republiky disponující vlastní ústavou, parlamentem i prezidentem. Republiky si mohou volit vlastní úřední jazyk, mají zákonodárnou pravomoc (jejich zákony i ústavy musejí být v souladu se zákony a ústavou federální).

Nejběžnějším typem samosprávy je v Ruské federaci oblast. V čele oblasti stojí gubernátor, disponující značnými pravomocemi. Oblasti mají také vlastní parlamenty a legislativní pravomoc. Relativně velmi podobným celkem pak je kraj. Kraje byly zřizovány zejména v řídkěji osídlených oblastech federace. Dalším typem uspořádání je okruh, nadaný pravomocemi na pomezí mezi oblastmi a kraji. V Ruské federaci je také jedna autonomní oblast a dvě federální města v čele se starostou (Moskva a Petrohrad). V současné době se Ruská federace skládá celkem z 85 subjektů.

Ačkoliv ruská ústava měrou přiznaných pravomocí rozlišuje jednotlivé stupně autonomie jako jednotlivé typy, v zemi kulturně, etnicky i jazykově tak heterogenní jako je Ruská federace snaha o tvorbu typizovaných jednotek neuspěla. Jednotlivé subjekty se od sebe výrazně odlišují jak měrou demokratičnosti, tak způsobem výkonu moci, vztahem k centru atd.

Schválení ústavy poskytlo vztahu centra a regionů právní rámec trvalejšího charakteru, ve kterém se jednotlivé subjekty poměrně rychle zabydlely a úspěšně do něj převedly své mocenské zisky z předcházejících let. Tehdejšímu prezidentovi Jelcinovi se podařilo vydáním několika dekretů v roce 1991 zastavit funkci stávajících sovětu a dosadit do čela řady jednotek sobě nakloněné kádry a následným výnosem pozdržet řadu regionálních voleb až do roku 1996. Přesto tento postup nevedl k získání kontroly nad děním v regionech. Moc regionálních vůdců ještě posílila v roce 1996, kdy Jelcin hledal podporu pro svou druhou prezidentskou kandidaturu právě u nich. Regiony tak získaly výrazný prostor pro vyjednávání s Moskvou výměnou za podporu Jelcina v nadcházejících volbách.

Po svém druhém zvolení ale již oslabený Jelcin nebyl schopen situaci zvrátit a regionům nejenže stávající postavení zůstalo, ale dokonce je nadále upevňovaly. V řadě federálních jednotek navíc proběhly volby, ve kterých často zvítězili vůči Jelcinovi opozičně naladěni politici, což vazbu mezi centrem a těmito regiony ještě

oslabilo. Rada federace jako parlamentní komora zastupující ruské regiony se na konci 90. let stala velmi aktivním politickým hráčem zejména v oblasti návrhů ústavní reformy, která měla regionům poskytnout ještě výraznější autonomii.

Centralizační kroky prezidenta Putina jsou proto z hlediska Moskvy pochopitelné a k získání kontroly nad výkonem státní moci v zemi i nad ekonomickými – zejména daňovými – toky zřejmě dokonce nutné. Ve vztahu k jednotlivým subjektům začalo centrum upevňovat svou moc zejména v oblastech, kde k tomu již existovala pravomoc, ale nebyla dosud reálně naplňována. Moskva tak požadovala sladění místní legislativy s federální, společný postup federace a subjektů v rámci mezinárodních otázek apod. Již na začátku svého prvního volebního období ustavil Putin také zmíněné federální okruhy.

Asi nejvýraznější změnou však bylo v roce 2004 uskutečněné zrušení voleb gubernátorů. Tato funkce je napříště obsazována jmenováním prezidentem federace. Gubernátoři se tak na prezidentovi stávají existenčně závislími, a tedy i jejich politika ztrácí významnou část své autonomie. Jejich činnost je navíc kontrolována prezidentskými zmocněnci na úrovni federálních okruhů.⁷⁵

11.9 Spojené státy americké

Americká federace je tvořena padesáti státy a Kolumbijským okresem a každá z těchto jednotek má svou vlastní vládu. Pravomoci vlád jsou rozsáhlé a týkají se vnitřních záležitostí jednotlivých států, jako jsou veřejné služby, školství, zdravotnictví, sociální péče, komunikace, průmysl, obchod, trestní právo. Federální jurisdikci podléhají v té míře, že musejí mít demokratickou formu vlády a nesmějí vydávat zákony, které by byly v rozporu s federální ústavou nebo v rozporu se smlouvami, které Spojené státy uzavřely.⁷⁶

Situaci v místní správě lze jen obecně naznačit, je v realitě mnohem pestřejší, protože to odpovídá politice jednotlivých států, tradici (způsob a doba osidlování) a celkovým místním poměrům.⁷⁷

⁷⁵ CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha, 2008, s. 392-394.

⁷⁶ ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha, 2000, s. 186.

⁷⁷ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha, 2008, s. 78.

Struktura moci odpovídá federální a také se dělí na zákonodárnou, výkonnou a soudní moc. Hlavou státu je guvernér, který je volen přímými volbami obvykle na čtyři roky (v některých státech na dva). Zákonodárny orgán je až na jednu výjimku (Nebraska) dvoukomorový. Většinou je volební období horní komory (obvykle Senát) čtyřleté, dolní komory (Sněmovna reprezentantů, Sněmovna poslanců, Valné shromáždění) dvouleté.

Menší správní jednotku představuje okres, který se dále dělí na okrsky či obce. V čele okresu stojí rada, která je v menších okresech volena jako celek, ve větších jednotlivé okrsky či obce zasílají své zástupce do okresů.

Vlastní zastupitelství mají také jednotlivá města, z nichž některá jsou dokonce tvořena i několika okresy (např. New York). Systém městské správy není v USA jednotný, existují tři základní typy, v některých případech jejich kombinace. Tradiční typ představuje městská rada v čele se starostou. Tento systém v mnohém kopíruje federální i státní systém vlády, to znamená, že volený starosta je představitelem výkonné moci (někdy i s právem veta), jmenuje úředníky do funkcí apod. Volená rada představuje legislativní složku. Druhým typem je správa města prostřednictvím komise, která spojuje výkonné i legislativní funkce. Předseda komise bývá nazýván také starostou, i když fakticky jeho pravomoci se neliší od ostatních členů komise. Růst obrovských městských aglomerací s těžko řešitelnými problémy si vyžádal nový typ správy, a to prostřednictvím profesionálního pracovníka – správce či manažera. Má především výkonné pravomoci, sestavuje městský rozpočet a dohlíží na většinu odborů. Je jmenován radou, která vzešla z voleb, a jeho funkční období není nijak omezeno.⁷⁸

11.10 Kanada

Jak uvádí ve své knize ŽENÍŠEK⁷⁹, Kanada je považována za federální stát. Federální charakter země je reflektován v teritoriálním dělení státního území. Kanada je rozdělena na 10 provincií a do 3 území. Hlavním rozdílem mezi provincií a územím je v jejich statutu a pravomocích. Provincie mají silnější pozici a větší pravomoc díky tomu, že jejich autorita je odvozena přímo z ústavy. Mandát území pochází z federální vlády a tím pádem je jejich moc spíše delegovaná a nedisponují pravou autonomií.

⁷⁸ DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha, 2005, s. 180-181.

⁷⁹ ŽENÍŠEK, M., et al. *Commonwealth. Politické systémy*. Plzeň, 2007, s. 27-29.

Provinciální a územní instituce jsou strukturovány podobným způsobem jako federální instituce. Každá provincie je reprezentována zástupcem guvernéra a každé území územním komisařem, s tím, že zástupci guvernéra reprezentují královnu na území provincie a komisaři jsou pouze vyslanci federální vlády. Jejich role se však časem stala především ceremoniální.

Jak provincie, tak území mají vlastní jednokomorový parlament. Původně měla některá provinciální shromáždění druhou komoru typu federálního Senátu. Poslední provincie, která druhou komoru zrušila, byla provincie Québec v roce 1968. Každá provincie a každé území pořádá volby do jednokomorového parlamentu, důsledkem kterých jsou vybráni jak premiér, tak kabinet provincie, resp. území. Provinciální, resp. územní shromáždění jsou volena na pět let. Pravomoci provincií jsou velmi široké, týkají se například občanského práva, školství, zdravotnictví, místní správy atd. Provincie disponují také právem vybírat daně v rámci provincie a pouze pro provinciální záležitosti. Jak je to zvykem ve federálním státu, v rámci jejich exklusivních pravomocí jsou zcela autonomní. V tom se liší od území, která disponují pouze pravomocemi, které jsou jim uděleny federální vládou a které jim tedy mohou být odebrány tou samou vládou. V současné době panuje však diskuze o tom, že by se teritoria – a především Northwest territories – měla stát plnoprávními provinciemi. Struktura kanadského státu není tedy dána jednou pro vždy a může být považována jako stále se vyvíjející. Dobrým příkladem tohoto vývoje je vytváření území Nunavut v roce 1999 – to bylo vytvořeno z části teritoria Northwest territories a je považováno za území reprezentující místní domorodé obyvatelstvo (Inuité/Eskymáci).

Kromě provincií a území, je Kanada rozdělena do velkého počtu obcí, kterých existuje zhruba 4500. Obce spadají pod jurisdikce kanadských provincií, což vlastně znamená, že existuje 10 odlišných systémů místních vlád. Legislativní moc každé provincie rozdělila vlastní zemí do geografických jednotek, většinou nazvané obce (municipalities). Existuje však obrovský počet odlišných místních uspořádání, každé z nich má specifické označení. Kanadské obce, jelikož spadají pod pravomoci odlišných provincií, mají různé pravomoci a odlišné odpovědnosti. Obec je však všeobecně řízená obecní radou, která je průměrně volená na 2 či 3 roky. Obecní rada je odpovědná za věci „nejbližší“ občanům typu místní doprava, místní bezpečnost, rekreace občanů atd.

Území Kanady není děleno na kraje – s výjimkou Ontaria a jižního Québecu.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce zobrazuje dopad možných změn na výsledek komunálních voleb v Českých Budějovicích při změně metody používané pro přepočítání hlasů voličů na jednotlivé mandáty. Výsledkem našich výpočtů je, že pouze v jednom případě by došlo k úpravě počtu mandátů mezi vítězi voleb, a to konkrétně v případě použití metody volebního dělitele Imperiali. Navíc by nedošlo k žádné závratné úpravě, ale šlo by pouze o přesun jednoho z mandátů strany TOP 09 k hnutí OPB.

Z výpočtů je zřejmé, že pro větší rozdílnost výsledků je potřeba mnohem více než jen metoda přepočítání hlasů na mandáty. Volební systém je složen z mnoha navzájem propojených komponentů a jak se ukázalo, tak každý z těchto komponentů má svou významnou roli.

Hlavním důvodem, proč nedošlo k výraznějším rozdílům, je především přerozdělování velkého počtu mandátů a také fakt, že se do zastupitelstva z celkových 16 politických subjektů, které se těchto voleb zúčastnily, úspěšně probíjalo pouze pět z nich. Nemalou roli hraje i velikost volebního obvodu, kdy se v Českých Budějovicích pro výpočet mandátů vycházelo z více než miliónu platných jednotlivých hlasů.

Lze tedy říci, že nejvýraznější změny bychom se dočkali v případě menší obce, kde si menší počet mandátů rozdělí menší počet kandidujících subjektů. Lze tedy polemizovat, zda by nebylo výhodné do diskuze o změně volebního zákona zapojit i možnost vytvoření odlišného volebního systému pro malé obce a například statutární města a Prahu. Napomáhá tomu i skutečnost, že legitimita voleb, respektive volební účast, klesá s rostoucím počtem obyvatel obce. Volební účast v malých obcích a menších městech podstatně převyšuje volební účast například v krajských městech. Jak ukázal náš dotazník pro kandidáty v komunálních volbách, tak mnozí z kandidátů by souhlasili s případným rozlišením volebního systému pro malé a velké obce a s tím i související přímou volbu starostů. Komunální volby na malých obcích jsou mnohem více zaměřeny na osobnost kandidátů, zatímco ve velkých městech často převládá volba dle stranických sympatií.

Jak ukázaly naše výpočty, tak volební inženýrství nelze postavit na pouhé změně volební formule pro přepočítání hlasů na mandáty. V letošních volbách se ukázala i jiná možnost jak ovlivnit výsledek voleb, jejíž použití je vyčítáno především Praze. Jedná se

to takzvanou techniku gerrymanderingu, která byla pojmenovaná podle guvernéra Massachusetts (USA) Elbridge Gerryho. Ten ji použil jako první na začátku 19. století. Technika spočívá ve vytvoření volebních obvodů manipulací jejich hranic tak, aby došlo ke zvýhodnění předem vybraného kandidáta na základě znalosti volebních preferencí voličů v jednotlivém území. Vzniknout tak mohou umělé, nepravidelné obvody, ve kterých je zvýšena pravděpodobnost výhry u konkrétních kandidátů. Výhodou je většinový volební systém, proto se využívá zejména ve Spojených státech amerických a zemích Commonwealthu.

V Praze bylo takto vytvořeno sedm volebních obvodů, v nichž se volilo po 9 mandátech. Návrh této změny byl odhlasován před volbami vládnoucí ODS, která argumentovala ekonomickou výhodností a zjednodušením volebního systému. Podle menších stran šlo ale o hrubé porušení demokratických pravidel hry. Strana zelených, ČSSD, VV, KDU-ČSL a SNK ED kvůli tomu podaly 9. července 2010 k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně stížnost. Ten ji ale 9. srpna 2010 zamítl jako nedůvodnou, neboť se podle něj neprokázalo, že sedm obvodů poškodilo menší strany. Nejvýraznější argumenty proti zavedení těchto obvodů zazněly ze strany Věci veřejné od Markéty Reedové, která argumentovala, že se fakticky zvyšuje kvórum pro získání mandátu na cca 11 % hlasů. Dalšími z oponentů návrhu byl Petr Hulinský z ČSSD, který rozdělení vytýkal, že pouze sedmína Pražanů bude moci volit hlavního lídra strany, a Petr Štěpánek ze Strany zelených, že jsou spojeny tak nesourodé části jako Staré Město a Přední Kopanina.

Je otázkou jakou budoucnost tato metoda bude mít v prostředí České republiky, ale podobné kroky se po rozsáhlých demonstracích a protestech proti výsledku voleb v Praze budou dít určitě s velkou opatrností. V ostatních krajích mimo Prahu zákon nepřipouští dělit kraj do více volebních obvodů, ale ve volbách do zastupitelstev statutárních měst je rozdělení možné.

O možnostech rozdělení na volební obvody se mluví i v souvislosti s volbami v Českých Budějovicích a tato změna by měla určitě mnohem větší vliv na výsledek voleb, než pouhá změna volební formule. Otázkou zůstává, komu by změna prospěla a kdo by tuto změnu prosazoval. Komunální volby v Českých Budějovicích ukázaly, že předpovídat výsledek voleb je v dnešní době téměř nemožné a možná změna volebního systému by se mohla ve výsledku svému tvůrci velmi nevyplatit, protože jedny volby

může strana vyhrát a získat sama většinu v zastupitelstvu a v následujících volbách může stejná strana skončit v opozici po velké volební porážce. Přesně to byl případ ODS v Českých Budějovicích a stejně tak může v příštích volbách dopadnout i nynější vítěz.

Větší pozornost by měly kandidující subjekty věnovat tvorbě kandidátních listin, protože rostoucí tendence volební účasti v komunálních volbách v České republice ukazuje, že občané se o politiku začínají zajímat a chtějí vědět, kdo povede jejich obec nebo město a při volbě to velmi zvažují. Velké změny na kandidátních listinách nevnímají voliči příliš dobře a zejména náhlé a razantní změny následně ve volbách kandidátům ohodnotí.

Další skutečností je, že při rostoucím počtu kandidujících stran a hnutí v komunálních volbách se na následném dělení mandátů podílí menší počet těchto subjektů. V Českých Budějovicích se z celkových 16 stran a hnutí probojovalo k mandátům pouhých pět. Zde se nabízí otázka, zda by nebylo výhodné usilovat o snížení volební klauzule ze současných 5 % například na 3 %. Tato změna by na příkladu Českých Budějovic znamenala zvýšení počtu stran a hnutí, které by mandát získaly, z pěti na osm. Jedná se o změnu, která by pomohla menším stranám a hnutím získat možnost podílet se na vedení města a prosazovat své volební programy. Na druhou stranu jde o změnu, která ubere mandáty větším stranám a proto je jen velmi těžko prosaditelná.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

1. ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice*. Praha : Linde, 2008. 191 s. ISBN 978-80-7201-734-8.
2. BALÍK, S. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 387 s. ISBN 978-80-7325-144-4.
3. BALÍK, S. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha : Grada Publishing, 2009. 250 s. ISBN 978-80-247-2908-4.
4. BLACKWELL, D., GIRSHICK, M.A. *Teorie her a statistického rozhodování*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. 330 s.
5. CABADA, L., DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů III*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000. 252 s. ISBN 80-245-0066-3.
6. CABADA, L., et al. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2008. 434 s. ISBN 978-80-245-1388-1.
7. CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2003. 156 s. ISBN 80-86473-44-9.
8. ČMEJREK, J., et al. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha : CREDIT Praha, 2004. 162 s. ISBN 80-213-1157-6.
9. DLOUHÝ, M., FIALA, P. *Úvod do teorie her*. Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2007. 114 s. ISBN 978-80-245-1273-0.
10. DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005. 263 s. ISBN 80-245-0964-4.
11. DVOŘÁKOVÁ, V., et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2008. 255 s. ISBN 978-80-245-1357-7.
12. HEIDLER, J. *Volební systémy*. Praha : Lidové noviny, 1990. 16 s. ISBN 80-7106-007-0.
13. CHYTILEK, R., et al. *Volební systémy*. Praha : Portál, 2009. 375 s. ISBN 978-80-7367-548-6.
14. KLÍMA, M. *Možnosti úpravy či reformy volebního systému v ČR*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999. 144 s. ISBN 80-7079-095-4.

15. KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha : RADIX, 1998. 273 s. ISBN 80-86031-13-6.
16. LEBEDA, T. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2008. 160 s. ISBN 978-80-246-1523-3.
17. MAŇAS, M. *Teorie her a konflikty zájmů*. Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2002. 114 s. ISBN 80-245-0450-2.
18. NOVÁK, M., et al. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 485 s. ISBN 80-86473-88-0.
19. ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Západoevropské politické systémy*. Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2009. 290 s. ISBN 978-80-245-1516-8.
20. ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Komparace politických systémů I*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000. 275 s. ISBN 80-7079-994-3.
21. ŘÍCHOVÁ, B., et al. *Komparace politických systémů II*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004. 230 s. ISBN 80-245-0757-9.
22. ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-348-2.
23. ŠEDO, J. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 419 s. ISBN 978-80-7325-137-6.
24. VODIČKA, K., CABADA, L. *Politický systém České republiky*. Praha : Portál, 2007. 374 s. ISBN 978-80-7367-337-6.
25. VOLEK, J. *Operační výzkum IV : Teorie her a optimálního rozhodování*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2003. 101 s. ISBN 80-7194-621-4.
26. ŽENÍŠEK, M., et al. *Commonwealth. Politické systémy*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 276 s. ISBN 978-80-7380-078-9.

Elektronické zdroje:

1. *Metody pro přepočítání hlasů na mandáty* [online]. Praha : ČSÚ, 2005, poslední revize 11. 1. 2010 [cit. 18. září 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metody_pro_prepecet_hlasu_na_mandaty>.
2. *Územní přehledy o volební účasti* [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/>>.
3. *Výsledky voleb* [online]. Praha : ČSÚ, 2010 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=3&xnumnuts=3101&xobec=544256&xstat=0&xvyber=0>>.

SEZNAM ZKRATEK

- CDU/CSU - Křesťanskodemokratická unie Německa/Křesťanskosociální unie
- ČSSD - Česká strana sociálně demokratická
- EP - Evropský parlament
- KDU-ČSL - Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
- KSČM - Komunistická strana Čech a Moravy
- ODS - Občanská demokratická strana
- OPB - hnutí Občané pro Budějovice
- PDS - Strana demokratického socialismu
- PSP ČR - Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
- SNK ED - SNK Evropští demokraté (vzniklá sloučením politického hnutí SNK sdružení nezávislých a strany Evropští demokraté)
- SPD - Sociálnědemokratická strana Německa
- US-DEU - Unie svobody - Demokratická unie
- VV - Věci veřejné

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek:

Tab. č. 1: Výsledek komunálních voleb 2010 v Českých Budějovicích.....	str. 34
Tab. č. 2: Výsledky politických subjektů v komunálních volbách 2010 v Českých Budějovicích.....	str. 35
Tab. č. 3: Zákonné vymezení velikosti zastupitelstva podle počtu obyvatel.....	str. 37
Tab. č. 4: Princip prosté většiny.....	str. 40
Tab. č. 5: Hareho kvóta.....	str. 41
Tab. č. 6: Droopova kvóta.....	str. 43
Tab. č. 7: Hagenbach-Bischoffova kvóta.....	str. 44
Tab. č. 8: Kvóta Imperiali.....	str. 45
Tab. č. 9: Index disproportionality Loosemore-Hanby.....	str. 45
Tab. č. 10: Metody volebních dělitelů.....	str. 47
Tab. č. 11: D'Hondtova metoda.....	str. 48
Tab. č. 12: Upravená d'Hondtova metoda.....	str. 50
Tab. č. 13: Sainte-Laguë metoda.....	str. 51
Tab. č. 14: Upravená Sainte-Laguë metoda.....	str. 52
Tab. č. 15: Imperiali metoda.....	str. 53
Tab. č. 16: Dánský dělitel.....	str. 54
Tab. č. 17: Počty mandátů na základě metody volebního dělitele.....	str. 55
Tab. č. 18: Počty mandátů na základě jednotlivých metod přepočtu hlasů.....	str. 56
Tab. č. 19: Index disproportionality Loosemore-Hanby.....	str. 57
Tab. č. 20: Raeův index fragmentace.....	str. 59
Tab. č. 21: Laakso-Taageperaův index efektivního počtu stran.....	str. 60
Tab. č. 22: Počet stran v zastupitelstvu v závislosti na použité volební formuli...	str. 61

Tab. č. 23: Volební účast v České republice.....	str. 63
Tab. č. 24: Volební účast v Českých Budějovicích.....	str. 64
Tab. č. 25: Index deformace pro jednotlivé volební formule.....	str. 68
Tab. č. 26: Index disproportionality Loosemore-Hanby.....	str. 69
Tab. č. 27: Roseův Index disproportionality.....	str. 70

Seznam grafů:

Graf č. 1: Typologie volebních systémů na prahu 21. století.....	str. 16
Graf č. 2: Vývoj českého stranického systému po roce 1990.....	str. 23
Graf č. 3: Počty mandátů na základě jednotlivých metod přepočtu hlasů.....	str. 56

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Odpověď na otázky – Martin Vítů (VV)

lídr kandidátky strany Věci veřejné

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Ano.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

45 je vyhovující.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

5 % reálných odevzdaných hlasů.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Neměla by být zvýhodněna větší strana.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Ano.

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Ano.

Pozn.: Spolu s Martinem Vítů byl u odpovídání na otázky přítomen poslanec strany Věci veřejné Viktor Paggio.

Příloha č. 2 - Odpověď na otázky – Miroslav Tetter (KDU-ČSL)

kandidát č. 3 kandidátní listiny KDU-ČSL

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

V rámci celé strany jsou názory různé, já osobně bych byl pro přímou volbu, ale zákony by pak musely dávat primátorovi větší pravomoci, alespoň takové jaké jsou na Slovensku.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

Současný, tj. 45.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Současný, tj. 5 %.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Spíše malé.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Ne.

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

V rámci komunálních voleb ne.

Příloha č. 3 - Odpověď na otázky – Petr Maroš (ODS)

kandidát č. 3 kandidátní listiny ODS

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Neznám jednotný názor celé strany, já osobně pro přímou volbu primátora nejsem.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

Zákon o obcích nám nabízí variabilní počet zastupitelů od 25 do 45. Osobně jsem pro to, aby jich bylo co nejvíce. Vítám každého, kdo se chce podílet na správě našeho města.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Zůstal bych u zažitých 5 %.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Pokud možno, ať je účelových přepočtů co nejméně, dřív nebo později se stejně vymstí tomu, kdo je vymyslel. Ať je zkrátka výsledek takový, jaký si přejí voliči.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Nikdy jsem o tom nepřemýšlel, ale možná to není špatný nápad.

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Na komunální úrovni ne, na celostátní ano. Povolební paty jsou velmi špatnou zkušeností z minulosti. Přinášejí více hašteření a osočování než skutečné práce.

Příloha č. 4 - Odpověď na otázky – Jaromír Procházka (SNK ED)

kandidát č. 2 kandidátní listiny SNK ED

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Dlouhodobě usilujeme o přímou volbu primátora, starostů, presidenta.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

Myslím, že 45 zastupitelů je únosné. Zažil jsem v roce 1990 60 členů a to bylo mnoho. Otázkou je vznik městských částí.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Vzhledem k nárůstu počtu volebních subjektů myslím, že ano. Maximálně lze uvažovat o 3 % hranici.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Spíše malé strany.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Nemyslím. V malých obcích půjde vždy o hlasování pro místní osobnosti. 95 % starostek a starostů z těchto obcí jsou lidé z kandidátek na "podpisy" za nejrůznější sdružení (Hasiči pro obec, Za nejkrásnější, nejtlustší, etc :-)

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Nemyslím, že by to bylo prioritou.

Příloha č. 5 - Odpověď na otázky – Vladimír Zdvihal (ČSSD)

kandidát č. 13 kandidátní listiny ČSSD

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Ano.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

45.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Nevím.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Žádné.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Ne.

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Ne.

Příloha č. 6 - Odpověď na otázky – Jana Menzelová (ODS)

kandidát č. 2 kandidátní listiny ODS

- 1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?***
Spíše ne.
- 2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?***
Počet zastupitelů vychází ze zákona a zdá se mi optimální.
- 3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?***
Přes 30 %.
- 4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?***
Současný model se zdá být dostatečný.
- 5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?***
Volby by se neměly komplikovat.
- 6. *Byla byste pro změnu volebního systému?***
Spíše ne.

Příloha č. 7 - Odpověď na otázky – Jaroslava Šporclová (OPB)

kandidát č. 5 kandidátní listiny OPB

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Ano.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

45.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

10 %.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Velké.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Ne.

6. *Byla byste pro změnu volebního systému?*

Ano.

Příloha č. 8 - Odpověď na otázky – Ivana Popelová (OPB)

kandidát č. 3 kandidátní listiny OPB

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Nemůžu hovořit za celou stranu, nebo spíš hnutí, zatím jsme tuto otázku nedebatovali. Osobně proti přímé volbě nejsme, ale musel by se změnit i zákon o obcích co se týče kompetencí. Přímou volený primátor by měl mít silnější pozici, aby to měla smysl. Jinak se může stát, že bude osamocen proti celému zastupitelstvu či radě, které rozhodují o všech záležitostech života města.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

Už 20 let působím v množině 45 zastupitelů a nemám s tím problém. Otázka je, co si představujete pod pojmem optimum. 45 lidí na rozhodování a operativní jednání je příliš, pokud má být ale dodržena zastupitelská demokracie, tak to snad stačí.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Myslím, že současné parametry jsou docela vyhovující, i když jsem spíš pro vyšší hranice. Vychází to z toho, že preferuji na státní úrovni většinový volební systém. Z hlediska komunálních voleb jsem se nad tím úplně nezamýšlela. Přece jen se zde rozhoduje víc osobně a míň politicky, takže dát šanci různým osobnostem i za slabší uskupení určitě stojí za to.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Spíš velké strany, ty většinou nesou zodpovědnost v budoucích koalicích a dle mého názoru by konkrétní zodpovědnost měla být jasně definována. To náš současný systém neumožňuje.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Možná ano, i když otázka je kde hledat hranici velikosti obce. Myslím ale, že v malých obcích by měly mít navrch preferenční hlasy jednotlivců před hlasy pro politická uskupení.

6. *Byla byste pro změnu volebního systému?*

Určitě. Obecně se domnívám, že většinový je lepší a měl by platit pro parlament i pro obce do určité velikosti. V malých obcích bych se přimlouvala za systém volby jednotlivců než stran.

Příloha č. 9 - Odpověď na otázky – Miroslav Joch (ČSSD)

kandidát č. 2 kandidátní listiny ČSSD

- 1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?***
Ne! Primátor je zastupitel jako každý jiný.
- 2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?***
45.
- 3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?***
(nezodpovězena)
- 4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?***
Malé.
- 5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?***
Ne.
- 6. *Byl byste pro změnu volebního systému?***
Ne.

Příloha č. 10 - Odpověď na otázky – Ivan Nadberežný (KSČM)

lídr kandidátní listiny KSČM

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Přímo volit primátora je určitě zajímavé, ale je otázkou, zda by se to ve statutárních městech pozitivně promítlo do vedení města. Představte si, že by byla zvolena osobnost, ale zastoupení v radě by bylo partajně zcela jiné, neměl by v radě nikoho nebo minoritu. V zásadních věcech by mu rada nemusela mnoho odhlasovat. Pak by funkce primátora při přímé volbě musela mít určitě zcela jiné postavení - trochu to lze přirovnat k funkci prezidenta - rada města by musela působit jako "vláda", musela by mít stejně svého předsedu apod.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

Nepovažoval jsem za vhodné, když se počet zastupitelů snížil z 55 na 45, protože jsem pro větší účast občanů na správě města. Takto je volen v Českých Budějovicích jeden zastupitel na cca 2200 občanů, v obcích je běžně jeden zastupitel na 100 až 200 občanů. Velká města by měla mít povinnost, ne jen možnost, volit nižší samosprávy pro své územní části. Proto naše strana KSČM prosazuje ve svém programu, a na jedno volební období se nám to podařilo, vytváření alespoň územních komisí nebo jinak pojmenovaných komisí, které přibližují samosprávu občanům. Na nižší samosprávy je samozřejmě možné přenést některé kompetence, například předjednávání investičních záměrů, projednávání územního plánu, dozor nad pronajatými službami, například údržba zeleně, opravy chodníků a ulic, zajišťování bezpečnosti na sídlišti či v obci, tedy výkon pořádkové služby Městské policie, apod. Případné odměny za činnost občanů v komisích a výborech a zajištění jejich činnosti nejsou zátěží, která by ruinovala městský rozpočet, jak se to občas diskutuje.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Samozřejmě by mohla tato hranice vymezovat procento potřebné pro získání jednoho mandátu, tedy 1/45, respektive 3 procenta. Pokud nebude tato hranice vyšší než 5 %, pak to nepovažuji za problém.

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

Rozdělení mandátů musí odpovídat dosaženému podílu strany nebo hnutí při volbách. Vůbec nevidím problém, když nastává tzv. patová situace. Jestliže tolik mnozí horlí proti korupci, klientelismu a dalším negativním jevům ve státě a ve

městech, pak je toto určitě omezujícím faktorem proti "nadvládě" koalice. Vývoj v Jč. a v ČB v posledních dvou volebních obdobích to jen potvrzuje. Je štěstím pro město, že ODS se vždy "zájmově" rozštěpí a je šance pro opozici do věcí alespoň částečně zasáhnout. Druhé volební období například v kraji, které jsem osobně zažil, kdy si ODS bez problémů vytvořila "silnou" koalici..., ukázalo, jak se dá vládnout bez samosprávy, pan hejtman, pan Pavelka a další už nepotřebovali ani radu kraje a za pomoci části úředníků si dělali, co chtěli. V současné době to bude zřejmě realita pro celý stát, pokud nedojde k rozpadu této koalice.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Nejsem si jist, nemám vlastní zkušenosti z malé obce. Tam by možná mohl být volen starosta přímo, ale opět je otázkou jakou roli by potom hrálo zastupitelstvo a o co by se opírala jeho funkce. Určitě jsem pro to, aby volební systém ve velkých obcích, městech vynucoval větší a širší účast občanů na samosprávě, jak jsem to uvedl výše.

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Určitě je nutné, aby volební systém odpovídal demokracii a ne, aby například dával možnosti silným a vládnoucím stranám vytvářet si volební obvody a podobné věci podle výpočtu přízně voličů. Toto je naprosto patrné na senátních obvodech, volebních obvodech v Praze apod. Demokratický volební systém by měl co nejvíce respektovat potřeby a zájmy občanů, zajištění funkcí státu a obcí a měst.

Příloha č. 11 - Odpověď na otázky – Tomáš Bouzek (TOP 09)

lídr kandidátní listiny TOP 09

1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?*

Posílení prvků přímé demokracie je součástí programu TOP09 již od voleb do Poslanecké sněmovny; sem spadá i přímá volba starostů.

2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?*

Počet 45 členů zastupitelstva v Českých Budějovicích má mj. původ v dřívějším rozdělení města na tři volební obvody; 45 členů zastupitelstva představuje zákonem povolené maximum v rámci měst s počtem obyvatel nad 50 000 do 150 000; nebude-li obnoveno rozdělení města na tři volební obvody, mohl by se počet zastupitelů snížit.

3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?*

Současná minimální hranice dostatečně respektuje systém poměrného zastoupení stanovený zákonem. Změna této hranice je samozřejmě představitelná s tím, že její snížení by znamenalo přístup většího počtu volebních stran do volených pozic, a tedy větší roztržitost na komunální politické scéně (zvýšení naopak).

4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?*

V rámci zásad poměrného zastoupení by mělo být přepočítávání mandátů neutrální.

5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?*

Dle mého osobního názoru by měl být stejný.

6. *Byl byste pro změnu volebního systému?*

Každá změna volebního systému by měla sledovat předem (širokým konsensem) stanovený účel (např. přímou volbu starostů, zvýhodnění menších či větších stran při přepočtu mandátů apod.). Ve stávajícím systému poměrného zastoupení nepovažuji za nezbytné činit zásadní legislativní změny - ty by byly nutné právě tehdy, pokud by došlo k podstatnějším změnám volebního systému tak, jak byly zmíněny.

Příloha č. 12 - Odpověď na otázky – Lubomír Mraček (SNK ED)

lídr kandidátní listiny SNK ED

- 1. *Byla by Vaše strana pro přímou volbu primátora?***
Ano.
- 2. *Jaký je podle Vás optimální počet zastupitelů v Českých Budějovicích?***
45.
- 3. *Jaká by podle Vás byla optimální minimální hranice hlasů (%) pro získání mandátů v komunálních volbách?***
3 - 5 %.
- 4. *Měly by být při přepočítávání mandátů zvýhodněny spíše malé nebo velké strany?***
Malé.
- 5. *Měl by existovat rozdílný volební systém pro malé a velké obce?***
Mimo Prahu.
- 6. *Byl byste pro změnu volebního systému?***
Ne.